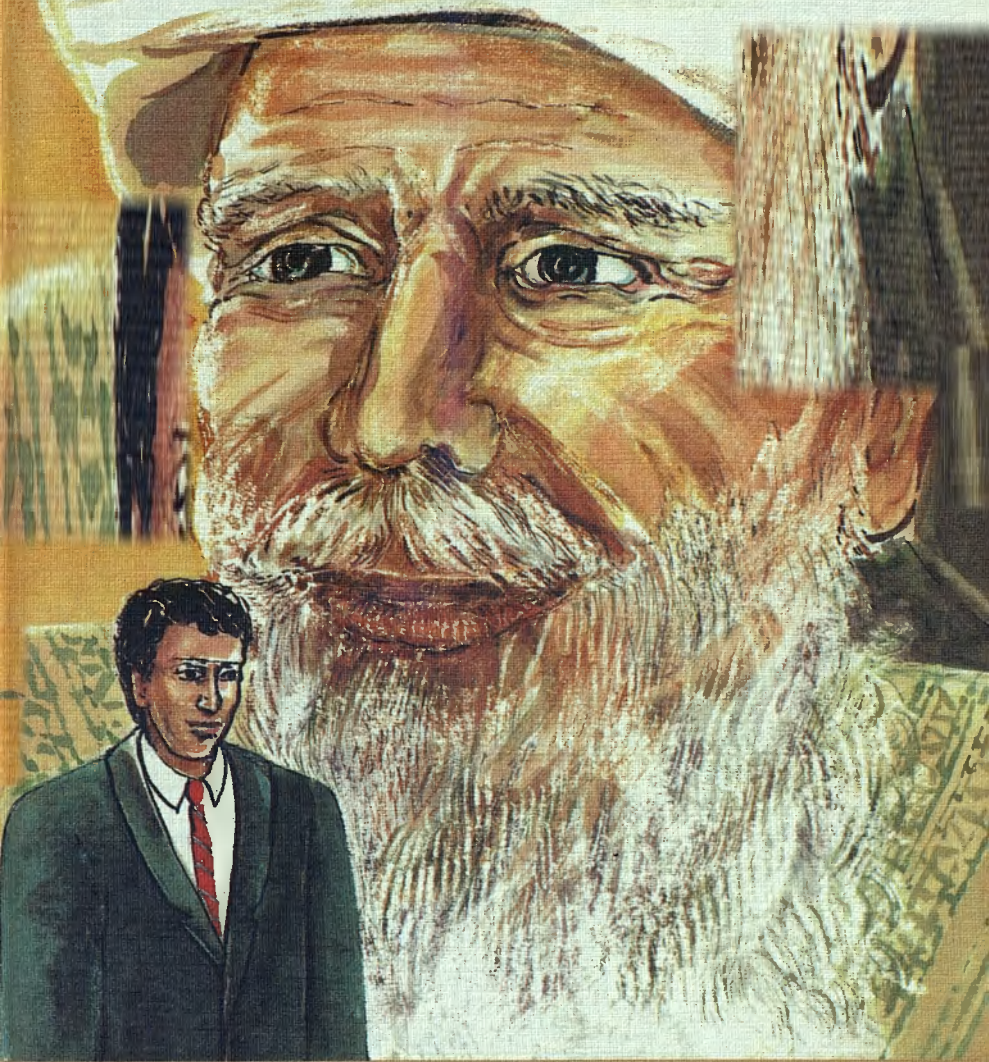

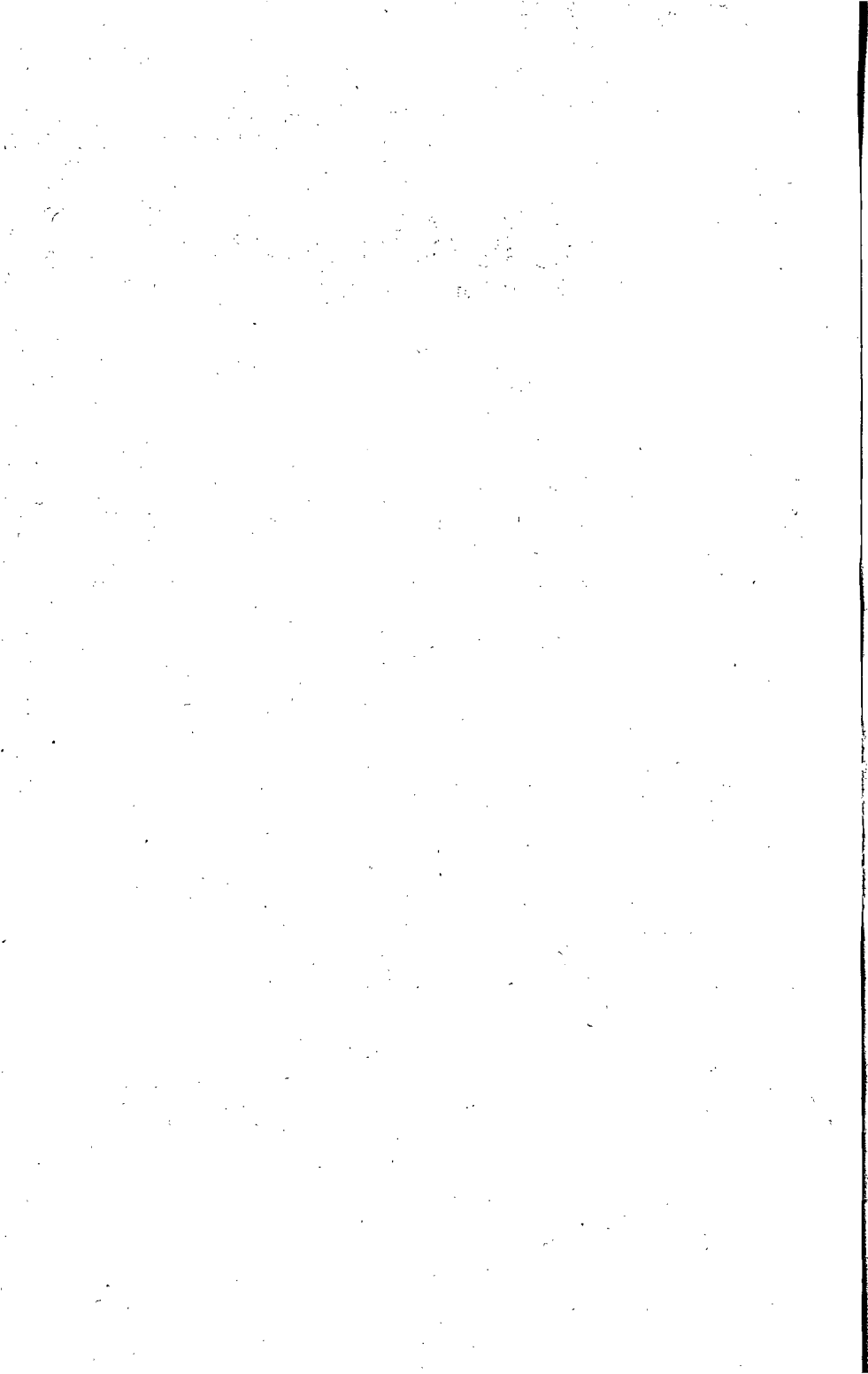
Mirina Kalekî Rind

ROMAN

MEHMED UZUN

 Orfeus

Mirina Kalekî Rind

ROMAN

Pirtûkên ku Wêşanxana Orfeus weşandine ev in:

1 - Kürt Ulusal Hareketleri ve Ermeni-Kürt ilişkileri, 1986

2 - Mirina Kalekî Rind, 1987

3 - Çîrokên Kurdî, 1987

MEHMED UZUN

Mirina Kalekî Rind
ROMAN

 Orfeus

© Mehmed Uzun

Tryckt av Grafica i Malmö AB, 1987

Orfeus Bokförlag

Vanadisv. 18, 2tr, 113 46 Stockholm - Sweden

ISBN 91 - 87074 - 02 8

Ji kalên rind Osman Sebrî, Cîgerxwîn,
M. Hesên Hîşyar, Hêmin, Feqî Husên,
Şêx îzeddîn Huseynî û Efff Huseynî re
spas ku wan rê li kalê Rindî vekir...

Ji bo bîranîna Seyda Cîgerxwîn

Bûbûya Yûsifê Misrê li ken'anê beser peyda
Nesîmê sinbil û sêvan seher da hebs û zîndanê
Vebû qifla me bê mifte wê ringînî di qelbê da

Meleyê Cizîrî

1

Min ew di berbanga wê şeva bi tirs û xof de nas kir. Wê şevê me tixûb li pey xwe dihîşt... Me berê xwe dida oxirê, piştî xwe dida felekê.

Çiqas rast e, ew qisa ku dibêje «jiyan tabloyeke rengin e ku bi rengên xweşik yê tesadufan ve hatiye neqîşandin» çiqas rast e... Eger ez negihîştima berbanga wê şevê, - ew şeva ecêb ku di jiyana min de rûpeleke nû vekir û ez hê jî baş têngihîştima ka ew şev şeveke çawan bû - bê guman, dê di tabloyê de şopên firça wî tunebûna. Heye ku niha - kî dizane - di şûna wan rengên jîndar û xweş de dê rengêkî wekî rengê xweliyê hebûya. Rengêkî mirî û jî xweşî û jiyanê bi dîr...

(Niha, min parantezek divê. Kalê rind, ez divê niha, rast bi rast, bi te re bipeyivim. Di vê kurtedema nivîsînê de ew rojên ku me bi hev re bihurandin, ew tiştên ku me ji hev re gotin, tu bi xwe û bîranînên te weke dilopên baranê li dor masa min direqîsin. Tu, rûyê te, xet û xêzên rûyê te, kena te ya xweşik ji min bi dîr dikevin. Lê xatire û bîranîn diyar dibin, derdikevin pêş. Belê, eynî weke dilopên baranê... Belê, ev baranek

e ku li dora masa min dibare. Piraniya caran ez di xewnên xwe de bi te re me. Yan jî ez her te difikirim... Eger her tişt weke ku me hesibandibûn bimeşiyana û min bikaribûya te gelek carên din jî bidîta û ew tiştên ku ez mat hîştim wisan li pey hev nehatina, gelo ez dê dîsan weha di bin dilopên xatire û bîranînan de bimama? Ez vê yekê nizanim.

Lê belê, niha - piştî xewna min ya dawîn - êdî ez baş dizanim ku ez divê te û ew rojên ku em bi hev re bûn, binivîsînim... Ez bêgav mam, weke din tu çare neman; ez divê xwe bispêrim peyv û cimlan û ji dilopên stûr yên xatire, bîranîn û xewnan re coyekê, kanalekê vedim, bibînim, peyda bikim. Tu çare neman; êdî peyv divê li ser lampa min ya li ser masê venişin û li dora wê bifirin da ku ew bikaribin xewnên min - ya herî rast, ya rastirîn xewnên te - ronî bikin.

Tu, di xewna min ya dawîn de, hêdî hêdî ji ber çavan winda bûyî... Em di kanaleke hov û bi mij û dûman de bûn. Me dixwest, me xwe diêşand ku em ji xwe re rê vekin û ji wê derê derkevin. Dar, şax, çiqil û pelên her du aliyên kanalê bi ser serên me re dihatin û rê li me digirtin. Ne şev bû, lê tîrêjên tavê jî nedixuyan. Lê wan dixwestin ku di nav dar, şax, çiqil û pelan re biseridin û xwe bigihînin me. Ez nikarim bibêjim ku ew bi ser diketin û çavên me bi tîrêjên tavê diçirûsîn. Doraliyên me ewçend tarî bun ku meriv jê xof digirt. Belê, ew cîh, cîhekî tarî, bi mij û dûman bû. Kanal gelekî teng, gelekî bi zîk-zak bû û aveke boş tê de pir pît dixuşiya. Ango di kanalê de çûyin dijwar bû. Ez bawer im, av ne pak û zelal bû. Li ser avê serên masî û rawirên ecêb dixuyan. Ew - bi qasî ku min didît - celeb bi celeb bûn. Masî û rawirên birçî li benda me bûn... 1car, di bin me de jî tiştêkî fireh weke tehtekê hebû. Ew tişt li ser avê û em jî li ser wî bûn. Baş nayê

bîra min, lê ez bawer im, ew tiştê di bin me de kitêbeke pir mezin ya bi çerm cîldkirî bû. Belê, ew kitêbek bû. Me jî, di destên me de misasên dirêj, me dixwest ku em, hem, rawiran ji xwe bi dûr xînin û hem jî ji xwe re rê vekin... Ez nizanim ka ev ger û çuyina bi tirs çiqas dewam kir, lê di dawiya dawîn de - piştî gelek tehlûkan - me xwe gîhand devê kanalê. Di teniştê kanalê de giraveke biçûk hebû. Girav têrdar û têrber bû. Piştî giravê deryayeke bê ser û ber dihat. Derya li ber me leylan dida. Hingê, gava ku me girav jî li pey xwe hîşt, êdî rê li me vedibû, em ji kanala tarî û ji wan rawirên ecêb bi dûr diketin û êdî me dê rûyên xwe bidana ber bi ronahiyê... Lê di wê navberê de, gava em ji ber giravê derbas bûn, tiştêkî ku min qet nedipa, qewimî; tu derketî ser giravê. Te ez bi tenê hîştim.

- Riyên me li vê derê êdî ji hev vediqetin, te got. Ez nika-rim heta wê derê, ku derya û aso bi hev re dibin yek, werim. Mixabin, teqeta min ji vê yekê re tune.

Ez şaş mabûm. Me zehmetî û dijwarî li pey xwe hîştibûn û min wisan bawer dikir ku em dê bi hev re, ber bi deryaya zelal biçûna. Ez pêşî hêrs bûm, paşê jî li ber te geriyam da ku em bi hev re bicûna. Lê ji bilî ku tu bibişirî, te tu tişt negotin. Bersîva te keneke rehet, bêdeng û bêpeyv bû. Dawiyê min ji te pirsî, - weke ku min sedemeke baş dîtibe:

- Baş e, lê ev tiştê çerm, ev keleka ku di bin me de ye?.. Ev tişt, ev keleka hêja ku em ji wan rawirên şê û dîn filitandin, ne ya te bû?..

Tu dîsan keniyayî û te got:

- Edî ez ne hewcedarê wê me, bila ew li ba te bimîne, ji te re be.

Bi vê gotina dawîn re tu ziviriyî û hêdî hêdî di nav daran

de winda bûyî.

Belê, xewna min ya dawîn bi kurtebirî weha bû. Lê min xewnên weha pir dîtin. Carekê jî, di xewneke min ya din de, te ez bi xwe re biribûm daristaneke pir ecêb. Daristan ecêb mezin bû û bi rengên têvel dibiriqî. Li wê derê jî, te dîsan ez di nav daristanê de hîştim û tu bi xwe winda bûyî. Min ji vê jî tu tişt fahm nekir; çima te weha dikir?

Min li wê derê jî dîsan bi heyret tişteke dît; pelên darên curbicur di esasê xwe de rûpelên kitêban bûn. Ew tiştê ku daristan di nav ronahiyeke rengîn de dihîşt, ev rûpel bûn. Belê, rûpelên daran bûn...

Dema xewna dawîn ya ku min li jor bahs kir jî li van xewnan zêde bû, êdî min biryara xwe da ku ez xwe bispêrim peyv û cimlan. Bi tenê peyv û cimle dikaribûn min ji ew cîhana derve ku dijminê xatire, xewn û bîranînan e, biparêze. Peyv, bi tenê peyv dikaribûn alîkariya min bikin da ku ez li hember pêlên dijwar yên ba û bahozên jibîrkinê rawestim. Bi tenê peyv dikaribûn ji min re bibin çeper û kozik...

Lê ez divê niha vê yekê jî bibêjim; ez di esasê xwe de nizanîm ka ez dê çi bikim û çawan deynên çêyiyên te bidim û li te vegeînim. Niha jî, gava ez van rêzan dinivînim, car bi car ev cimla kurt ji devê min derdikeve; spas dikim, spas dikim, spas dikim... Ji bilî vê cimla kurt ez nikarim tu tiştî bibêjim û bikim. Belê, weke dilopên xunava nîsanê ewçend bi dilgermî, dilgîrî û xemgîrî, ez bi tenê dikarim bibêjim, «spas dikim, spas dikim»...

Min welatê xwe terk dikir. Ez li ser rêwîtiyekê bûm. Rêwîtiyeke kurt! Lê gehîneka dawîn ya vê rêwîtiyê baş nedixuya. Belê... ez ji welatê xwe bi dûr diketim û diçûm

cîhaneke nû ku li pey mij û dûmanê bû. Min ew cîhana xwe ya berbiçav û xwerû û tiştên wê; bajar, kolan, mal, meriv, rindî, xirabî, dijminahî û dostiya wê berdidan û ber bi cîhên ku li pey asmanan weke xêzeke tarî dixuyan, diçûm. Ez dê biçûma cîh û mekanên nû û dîsan vegeriyama cîhana xwe ya kevn...

(Kalê rind, ez dizanim, eger tu niha li vê derê, li nik masa min bûyayî, tu dê bi van qisên min bikeniyayî. Lê wê gavê, dema min welatê xwe terk dikir, helbet min mana vê cimla kurt ya jorîn nedizanibû. Ma min dê ji kû bizanibûya ku ev rêwîti, ev du peyv çûyin û hatin dê bi macere, dilkeserî, xemgînî û bêrîkirinê tijî bûna! Ma min dê ji kû bizanibûya ku kêfxweşî jî dê di vê rêwîtiyê de hebûna, lê hindik, her hindik! Ma min dê ji kû bizanibûya ku veher her gav hîn diwartir e!

Belê, min diviya welatê xwe terk bikira. Ez diviya bireviyama. Lê belê, ji ber ku min her rêwîti wekî helbesteke spehî jî didît, di vê rêwîtiya min de dîlgermiyek, heyecanek jî hebû. Ez diçûm qitaya ku min bi tenê di kitêbên edebî de li ser xwendibûn. Qitaya ku min ji mêj ve dixwest ez wê bibînim; Ewrûpa. Min ji çîrokan dizanibû ku her ger, her rêçûn, her rêwîti weke helbesteke xweş di mêjî û dil de pêl dide û îmkanên nû tîne pê da ku meriv tiştên xweş û nû keşf bike. Ma di çîrokan de jî weha nedihat gotin? «hemû tiştên xweş, neqş, xemil û xweşiyên xwe di rêwîtiyan de dikemilînin»

Ez li ber xwe diketim ku min welatê xwe terk dikir. Lê ez wisan bawer bûm û min wisan dihesiband ku dê heyecan û meraqa rêwîtiyê alîkariya min bikira da ku ez serfirazî û

xweşiyên nû peyda bikim. Herweha, tevi ev serfirazî û xweşiyên nû ez dîsan vegerim welatê xwe. Min dê tavên nenas dilop bi dilop biqulitandina; min dê bidîta ka stêrkên nenas çawan dibiriqin; min dê merivên nenas, ziman û peyvên wan yên nenas binasiyana û paşê, piştî van tiştan, ez dê dîsan vegeriyama cîhana xwe...

Lê min tişteke nedihesiband û ji bîr dikir; eger dawiya vê rêwîtiyê nehata, ew her û her bidomiya! Lê eger vegeza rêwîtiya min tunebûya? Eger ez nikaribûma dîsan vegeziyama cîhana xwe!.. Hingê?..)

Min macerên rêwîtiyê hê di destpêka rêwîtiyê de dîtî. Ji bêçaretî û bêgavîyê, min riya herî bi tehlûke ku ji rêwîtiyekê re diviya, hilbijart. Min dê tevî dostekî xwe yê nêzîk xwe li tixûban bixista... Dostê min, ji bo alîkariya min, bi min re dihat. Wî fedakarî dikir û dixwest alîkariya min bike.

Ez ne bawer im ku niha, li vê derê, ez dê bikaribim bi awakî xweş bînim zimên ka me çawan tixûb li pey xwe hîşt û em jê bihurîn... û herweha di wê demê de min çî hîs kirin û çî hatin bîra min. Meriv nikare hinek hîs, pejn û demên ku hatine jiyîn, bi dû re, bi peyvan vejîne. Wisan dixuye ku meriv divê wan bijî û bi tenê ji xwe re, belê bi tenê ji xwe re veşêre. Mixabin, hêza peyvok û cimlan hê negihîştiye wê katê ku ew bikaribin her tiştî ji nû ve biafirînin û bînin pê.

Lê, şev bû. Her tişt di nav bêdengîyêke bi keser û dilsoj de bû. Heta stêrkên şeva reş ku ji me re dibişirîn jî - meriv digot qey - strana xerîbiyê bi awakî zîz û kezexur digotin. Beqên doralîyên me jî li gor wî awayî bi qîrîn û nalîneke dilsoj deng derdixistin. Ez nizanîm ka min, bi xwe, awakî weha xeyal dikir û ji xwe re çêdikir yan ew awa bi rastî hebû û ez

jî dibûm pardarê kesera wî? Ez, li ser lêvên min rêzên şîfran û di bêrîka çep ya pêşîra çaketê min de guleke sor, di gel dostê xwe dimeşiyam. Di bin bêrîka pêşîra çaketê min de, di bin gula sor de dilê min hildîavêt.

Ew şev, şeveke payizê bû. Şev bi bayên keser, tirs û nenasî û nezaniya paşerojê ve hildibû...

Piştî rêçûyineke bi saetan em derbasî aliyê din yê tixûbê bûn. Ev rêçûyin li ser niqta sifir ya wext û jiyânê bû. Hem wext û hem jî jiyân li ser wê niqtê rawestî bûn. Gava em jî tixûb derbas bûn, em jî nû ve gihîştin niqta wext û jiyânê. Di wê navberê de, gava me tixûb li pey xwe hîşt, ez careke din vegeriyam û min li pey xwe nihêrî. Di tariyê de reşahiya çend darên ku jî min hinekî dûr bûn, dixuyan. Dar li nik hevûdu rêzkerî bûn û meriv digot qey wan piştî xwe dabûn hev. Bayê sivik pelên wan dilivandin. Ew weke stûxwaran ber bi aliyê me de xwar bûbûn. Stêrk niha hîn kêntir û bêşewq bûn. Stêrkên ku êdî diketin xew nedikenyan... Qîre qîra beqan hatibû birîn. Niha dengê dilên me yên ku hildîavêtin, dewsa dengê beqan girtibû. Hawirdor di nav bêdengîyeke dilsoj û dilşkestî de bû. Min çend car bi keser nefes girt û da; min dixwest wê bîhna ku bayê şevê radigîhand min, bikişînim hundirê xwe...

Min nedixwest ku ez jî wê derê dûr bikevim. Min jî dostê xwe tika kir ku em li wê derê rûnîn û hinek westa xwe bigirin. Hema li wê derê, bê ku em li derekê çêtir bigerin, em li ser axa sar rûniştin. Dostê min di wê dema rûniştinê de qet nepeyivî û bi tenê li dora xwe nihêrî. Ez jî bêdeng mam. Tu tişt nedihatîn bîra min ku em li ser bipeyivin. Bêdenmayin çêtir bû. Di wê dema kurt de gelek tiştên cîhana ku min li pey xwe berdida, weke şerîdeke sînemayê di ber çavên min

re dibuhurîn. Eşkere bû ku zelzelekê di mêjîyê min de pêl dida. Zelzeleke ku min baş fahm nekir ka çi ye... Rê, xaçerê û qelşên zelzelê ku her diçûn firehtir dibûn, ez tev li hev dikirim. Min baş fahm nedikir, lê ez bawer im li wê derê, di nav rê û xaçeriyên zelzela mêjîyê min de keser û zar, heycan, jan, xemgînî û kêfxweşî hebûn. Belê, zelzele, zelzela hîsên cûrbecûr bû. Hîsên têvel ku ketibûn nav hev...

Ez bi dengê dostê xwe dîsan vegeyriyam cîhê xwe, rex tixûbê. Me dixwest ku em herin. Berî ku şev li me biqulibe diviya em ji wê derê bi dûr ketina. Em rabûn pê û me dîsan dest bi rê kir. Li gor ku dostê min digot, di nêzîk de, li wan deran gundekê hebû. Em dê berê biçûna wî gundî. Bi dû re jî em dê li ser riya xwe berdewam bûna. Em niha li aliyê din yê tixûbê bûn. Em niha hîn rehet, azad û bêtirs bûn.

(Fermo kalê rind!.. Te hay lê heye? Ez niha dîsan tiştan didim ber hev û dibêjim *hîn*... Hingura wê êvarê tê bîra te?.. Em li derveyî gund rûniştibûn û min ji te re behsa rojê dikir. Roj li hember me weke siniyeke sor dixuya. Ew diçû ava. Weke niha tê bîra min, hingê min weha got:

- Dan û standina merivihayê bi rojê re niha hîn çêtir e. Bi alîkariya pêşketina teknîkê merivahî niha roja xweşik, tava spehî hîn çêtir fahm dike.

Di pey re jî, min ew warên ku merivahî bi rojê re di nav dan û standineke baş de ne, hijmartin. Gava min dît ku tu bi sebir li min guhdarî dikî û tu dipêyî ku ez xeberdana xwe biqedînim, hingê min got:

- Gelek baş e ku teknîk û pêşveçûn niha *hîn zêdetir* di xizmeta merivan de ye...

Gava tu dipeyivî, te tu car rûyê xwe ber bi kesê ku tu pê

re dipeyvî, nedizivirand. Lê hingê te rûyê xwe ber bi min zivirand û got:

- Tu bê rawestin «hîn çêtir e, hîn baştir e, hîn xweştir e...» dibêjî. Li gor çi hîn çêtir e, hîn xweştir e? Pîvanên te çi ne?

Ji dengê te dixuya ku te nedixwest ku tu hêrs û ecizbûna xwe nîşan bidî. Rûyê te ber bi min, te ji min bersivêk dipa. Li gor çi? Min jî ev yek baş nedizaniyê. Li gor çi?

- Şerê cîhanê yê duwemîn... min got, ji bo ku ez tiştêkê bibêjim. Wê demê rewş hîn xirabtir bû. Tiştê ku merivahiyê pêk anîbû, hingê merivahiyê vedigevizand û dikuşt.

- Ha... ha ji te re bersîva ku însan divê bipê...
Hingê ez tengizîm:

- Min dikaribû mîsaleke din jî bida. Ji ber ku ev mîsal hat bîra min, hema min ew got.

- Ferq nake, te got. Mîsalê te min qebûl e. Lê eger te mîsaleke din jî bida, dîsan rewş nediguherî. Bersîva te çewt e û çewtî ne di mîsalê te de ye. Çewtî di awayê fikirin û hizirina te de ye. Gava tu yan hûn, yanê kesên weke te, dibêjin «hîn çêtir, hîn baştir» hûn bi tenê tiştê herî xirab, tiştê herî mirdar difikirin û dihesibînin. Lê belê, ma divê weha be? Dema însan rewşa îro ya ku însan tê de ye, bi ya herî xirab re bide ber hev, helbet, însan ji ya heye re şîkur dike, jê razî dibe. Lê, ma însan divê ya heye nede ber ya ku di esasê xwe de *diviya hebûya? Ya ku însan dixwaze?* Ji ber ku te ew roj nedîtine, tu nikarî baş wan rojên şerê cîhanê yê duwemîn hîs bikî û bizanibî ka ew çi roj bûn. Ew roj, rojên qafilqedayê, rojên cehenemê bûn. Insan, însanetî, dinê dîn bûbû. Şer weke ruhistînekî ketibû nav însanan... Weke ku gur ketibe nav keriyê pêz. Bi şûrê ruhistîn yê reş û bi xof dilê

însanetiyê diqelişî. Hêvî talan bûbûn. Ruhistîn û «neviyên wî» kêfa xwe bi dilbirînî û dilşewatîyê tanîn: jan û eş bûbûn şênahiyeke bêsinor. Xaça reş, xaça bi koşe ya dewleta Elman evin, dilovanî, ziman û dil kuştibûn. Weke îro tê bîra min; serokê belediyê Berlînê yê wê demê rojekê weha gotibû: «Cihû nikarin deynên xwe yên gazê bidin. Deynên wan pir bilind in. Ji ber ku ew pir întixar dikin û xwe bi gazê dikujin...»

Belê, ew dema deineke weha bû. Ew zilamê reş û jar - ji bo ku ew bibe sergevaz û serdestê însan û însanetiyê, wî bi milyonan însan dan kuştin - weke kêrekê di dilên me de daçiqiye. Dilê me hê jî - ji ber wê kêra malkambax - bi kul û birîn e. Îcar, di şûna ku em wê kêrê ji dilê xwe bi derxînin û biavêjin, em tiştên ku bi qasî wê kêrê naêşînin, dipejirînin. Hem jî bi çi hîmet û şukrî!..

Tu di wê dera xeberdanê de westibûyî, kalê rind. Te dîsan ew kêra malkambax bi bîr anîbû. Kêra ku di dilê te de hatibû daçiqandin. Dilê te dîsan pê êşiyabû. Em her du jî niha, piştî xeberdana te, êdî bêdeng mabûn. Bîhn li ber te çikiyabû û te dîsan dest avêtibû cixarê. Min jî bêdeng li te guhdarî kiribû û niha bi tiliyên xwe tiştine li ser axê dinivîsîn. Em demeke dirêj wisan bêdeng rûniştin. Piştî çend gulmên cixarê tu dîsan hatî ser xwe. Min hêvî hebû ku êdî mesele hatibe birîn. Lê ne wisan bû... Te, weke ku tu bi xwe re bipeyivî, dîsan dest bi xeberdanê kir:

- Çima em weha xwe, mêjiyê xwe, der û dorên xwe û tiştan ji hev vediqetînin, didin ber hev, ji hev perçe dikin û bi dû re jî dibêjin, «ev hîn baştir e yan jî ev hîn xirabtir e...»? Çima? Em her tiştî - jiyan, wext, însan û însanetî, evin, kêfxweşî, keser û jan, azadî...- ji hev vediqetînin, lîme lîme

dikin û paşê jî wan didin ber hev... Bi vî awayî, yanê bi ji-hevveqetandin û liberhevdanê xirabiya herî mezin em, bi xwe, li xwe dikin. Sînor, qeyd û şert me ji me ji însan û însanetiye bi dûr dixînin...

Belê, te weha digot.

Ez çi bibêjim kalê rind?.. Nabe... em, merivên ku bi keft û leftên rojane dorgirtî ne, nikarin mêjiyê xwe yê perçebûyî û heşê xwe yê ku bûye sed beş, deng û pejn, ji van sînor, qeyd û şertan rizgar bikin. Nabe, kalê rind nabe. Mixabin nabe... Ez divê li xwe mikur werim ku ez jî nikarim vê yekê bikim.)

Gund biçûk bû. Ew ji çend xaniyên xwar û xirbe hatibû pê. Xanî di nav reşahiya şevê de weke siyên tarî dixuyan. Meriv digot qey, gund û xaniyên wî yên belengaz di nav tariya şevê de dixwestin bi awakî bêdeng nefes bigrin. Weke ku xire xira mirinê bi ser wan de hatibe. Em bê dijwarî û zehmetî, her ji tixûb bi dûr ketin û gihîştin gund. Dostê min rûniştevanên gund dinasîn. Wî dikaribû bi hêsanî here her malî. Em wê şevê çûn mala ku di bin darekê de avakirî bû. Mala xirbe ji koma xaniyên din hinek bi dûr bû. Xwediyê malê şivanekî bû. Wî dê, dotira rojê, ji me re alîkarî bikira û em bibirina bajarê ku nêzîkê gund bû.

Şivan, di destan de tifinga wî, şaş bûyî derket ber derî. Min di wê tariyê de fahm nekir ka gava şivên em dîtin ew bi vê yekê kêfxweş bû yan tirsîya. Lê ji hûrnêrîna wî eşkere bû ku wî dixwest bizanibe ka ev mêvanên şeva reş kî ne. Piştî lènêrîneke gelekî kurt, wî dostê min nasî:

- Te dîsan, weke her carî, ez şaş û mat hîştim. Hûn di vê saetê de çi digerin li van deran?

Piştî pirsâ şivên em ketin hundir.

Deriyê mala şivên biçûk û xwar bû. Derî hema li oda şivên vedibû. Mala şivên bi tenê yekçavî bû. Piştî ku şivên lampa gazê vexist, tiştên ku li odê dixuyan, tiştên herî kêmbi yê maleke gundî bûn; li erdê hesîreke kevn û fireh, diwarên çelpekkirî, di teniştê diwaran de kulavên raxistî û li ser kulavan jî mînderin. Di odê de, li ser diwêr lewhek hebû. Lewhe, di nav çerçeweke xwar û şikestî de resimê Ka'ibê bû. Lewhe li ser diwarê ku li hember derî bû, hatibû hildanîn û ew bi tîpên erebî ve tijî bû. Cîh û nivînên şivên li quncika xwarê, li erdê raxistî bû. Cîh û nivînên wî li benda wî bûn ku ew dîsan şivên vegehrînin cîhana xewnan.

Lê, şivan dil tunebû ku dîsan vegere nav nivînan. Ew dixebitî ku mêvanên xwe yê nevxendî biezimîne. Wî hema jî quncika ku li hember cîhê wî bû, çend balîf hildan û annîn danîn ser mînderan. Bi dû re, ew beziya û çû bin derî û piştî biskê di destan de du tasên bi dew tijîkirî, hat nik me. Lê berî ku ew li nik me rûne, wî jî me pirsî ka me çay yan qehwe dixwest. Piştî ku dostê min spasê wî kir, ew hat û li nik me rûnişt.

Şivan merivekî kin û qut, bi gewde û rûdagirtî, simbêlzirav û porweşiyayî bû. Niha baş dixuya ku ew bi dîtina dostê min - û min - kêfxweş bû. Piştî ku ew rûnişt, wî destê çepê yê dostê min girt nav lepên xwe û bi ken got:

- Baş e, pir baş e... Me tu pir meraq dikir...

Em demeke kurt li ser rêwîtiya xwe, cîhên ku em jê dihatin û rewşa merivên wan deran peyivîn. Wî jî di wê navberê de behsa gund û doralîyên gund kir. Şivan jî mêt ve bû ku li vî gundê biçûk dijiya û wî pezên gund û gundên doralî dibirin çêrê. (Paşê dostê min ji min re behs kir; şivan bi berî

wexteke dirêj zewicî bûye, lê di destpêka zewacê de, jina wî dev ji wî berdaye û winda bûye. Jinik çûye li serhedê yekî din kiriye. Piştî vê bûyerê şivan jî hatiye û li vî gundê bi cîh bûye û ji wê rojê pê ve - bê demên pêwist - daneketiye bajêr.)

Piştî xeberdana me ya kurt, şivên ji me pirsî ka em birçî bûn yan na. Belê, em birçî bûn, lê tiştê ku me zêdetir dixwest kêlikê xew bû. Herweha, ji bo ku em bikaribin tirs û westa malkambax ji xwe bi dûr xînin, me biryar da ku em bîskekê razên. Min bi tenê çaketê xwe ji xwe kir. Berî ku ez çaketê xwe daînim ser balifan, min li gula bê-rîka xwe nihêrî. Ew bûbû stûxwar û diçilmisî...

Xewn, ew xewna ku pêlên ecêb yên zelzela mêjîyê min radiwestandin, ez hilgirtim û avêtim nav valahiyên xwe yên bê ser û ber. Ez pê re çûm û di nav refên bêreng, bê-bîhn, bêpejn, bêtahm, bêtixûb û bêwext yên valahiya xewnê de - bîskekê - geriyam. Li wê derê, di nav valahiya xewnê de ne şer, ne westîn, ne lebat, ne tirs, ne dilsojî û ne jî lez û bez hebû. Her tişt sakîn û aram bû. Heta refên valahiyê jî di nav bédengiya xwe de diçerixîn û gêr dibûn. Bi qasî ku tê bîra min, di nav valahiya xewnê de tiştine berpêş dibûn û xwe nîşan didan. Carina di nav valahiyê de lingin derdiketin pêş. Ling her ku diçûn mezintir dibûn. Tevî lîngan axa nerm jî berpêş dibû. Her tişt li wê derê şiklê pêlên zeryayê girtibûn û ez li ser pêlan wekî mûyekî zirav, tenik û sivik difiriyam. Lê tevlihevî û valahiya xewnê hemû ev tişt di demeke kurt de dadiqultandin û winda dikirin.

Di nav valahiya xewnê de deng jî hebûn. Dengên bi giram, qedirgiran û hezkirî... Ew deng weke fîzîna ba û wî-

zîna gule û berikê xwe digîhandin ber guhên min. Min baş jê dernedixist ka ev deng, dengên kê bûn û ji kû dihatin. Lê gelek eşkere bû ku ev deng, ew deng bûn ku min jê hez dikirin û bêriya wan kiribûn. Ez wisan pê dihesiyam ku ji wan dangan hinek yên miriyên min yên gorbehîşt bûn. Min ew, yanê xwediyên dangan bi zar, keser û hêsirên çavan bi rê kiribûn, min bi dilovanî û dilsojî ji wan xatir xwestibûn. Ez bawer im, hinek ji wan dangan jî yên evîndar, qedirgîr û rêzdarên bûn. Evîndar, qedirgîr û rêzdarên ku êdî min dê nedîtina... Deng jî li gor gêrbûn, çerxbûn û rabûn û daketina pêlan nêzîkî li min dikirin û paşê dîsan ji min bi dûr diketin. Bi qasî ku ez têdihihîştim, dengên hezkirî û dilovan dixwestin bi dengê dilê min ve, bi tepe tepe wî ve bibin yek. Dilê min yê reben!..

U hesret û hesret û hesret...

Belê, li wê derê, di valahiya xewnê de hesret jî hebû. (Hesretên ku dê her zêdetir bûna û tu car ji min bi dûr neketina.)

Hesret... Hesretên stûxwar, şkestî, qurmiçî, dilgerm û dilsoj. Hesret... hesreta wextên aza û wekhev. Hesret... hesreta azadiya nezincîrkirî. Hesret... hesreta gulên sor. Ew gulên sor ku wekî ramûsanekê li ser sîngên evîndaran bûn. Ew gulên sor ku wekî hêstireke çavan li ser qebr û gorên qedirgîran hişn dibûn. Belê, ew gulên sor ku weke qewl û sondekî hezkirî, weke qewl û sondekî miqedes li ser dilan bûn... Hesreta azadî û gulên sor ku di nav valahiya xewna min de dixuyan, ez hildigirtim û ber bi cîhekî nas dibirim, maleke kevn û nexerîb.

Ez bawer im, ev mal, ew der bû ku ez tê de mezin bûbûm. Min li wir rêzên xwe yên pêşîn nivisîbûn, li wê derê

destên tilîdirêj di nav porê min de geriyabûn. Niha di xewna min de ew deriyê derve, ew bexça fireh, ew odên ku di nav hev de bûn, ew diwarên spî û reş... ev hemû tişt di nav xweşiyê nedîtî de bûn. Her tişt, ji nişka ve, bi si-hêra pêlên hesretê ve spehîtir bûbûn. Qet tu tiştên bed û mirdar li wê derê tunebûn. Her tişt li wê derê bi rengekî zîvîn û helesor diçirisîn. Gulên bexçê... ew gulên ku her sal ji nû ve vedijîn, niha dîsan bişkivî bûn û li bendê bûn ku destekê were û wan hez bike, li bendê bûn ku cotek lêv werin û wan ramûsin... Tam di wê navberê de, gava destekê bi heyecan ragihîşt û xwest guleke sor jê bike, hingê ez dîsan vegeyriyam, hatim rûyê cihanê, oda şivên. Xewn û valahiyên wê ji nişka ve ji min bi dûr ketibûn...

Di oda şivên de jî weke ku hinekan dixwestin bila vege- ra min ya oda şivên bê êş û jan be; ez bi dengê delal yê bilûrek hişyar bûm. Roja min ya yekemîn li vî aliyê tixûbê bi dengê bilûrekê dest pê dikir. Ma çi dikaribû ji vê yekê xwestir bûya?.. Şivan û dostê min jî hişyar bûbûn. Di destên wan de tu bilûr tunebû. Wan di nav nivînên xwe de serên xwe dabûn hev û bi dengê nizm pise pis dikirin. Ez jî niha hişyar bûbûm. Me nediviya ku êdî em xwe di nav nivînan de «vegevizînin.» Em hema rabûn ser piyan. Xewa çend saetan bi kêr hatibû. Dostê min niha hîn zîndetir dixuya û min jî xwe çêtir hîs dikir û ez li ser xwe bûm. Piştî ku me dest û rûyên xwe şuştin, me xwirînî kir û em ji odê derketin ber derî.

Roj bi tîrêjên xwe yên jar û tenik dibişirî. Bayê sibê pelên zerbûyî yên dara ku ber bi asmên hildikişiya, hildi- dan. Xaniyê şivên ne tu xanî bû; diwarên wî bi kevirên reş yên granîd hatibû lêkirin, lê belê, bi xeşmî. Xanî

wisan dixuya ku meriv digot qey, ew hildiweşiya. Ban bi heriya kakirî ve hatibû dagirtin. Ev ban, bana herî basîd ya wê deverê bû; di ser diwaran re bi çend bihustan ji hev dûr, beştînen darên dirêj seranser dirêj kiribûn û bi mirdiyaqan ve navbera beştan dagirtibûn û bi qasî piyekî ax berdabûn ser. Bi tenê hewqas... Xaniyên din yên gund jî - kêr, zêde - weke xaniyê şivên bûn. Ev gund, cîhekî bêdeng, di halê xwe de bû. Gund herçend di navenda cîhanê de bû, lê ewçend jî jê bi dûr bû. Weke ku ew ji cîhanê xeyidî bû.

Ev gund di nav kavil û wêraniyeke wisan de bû ku dilê merivan pê dişewitî. Belê, gund, weke gundekî xirbe û terkkirî dixuya.

Di teniştî xaniyê şivên de xaniyekî din jî hebû. Ev xanî jî weke yê şivên bû. Lê, ji yê şivên hîn biçûktir û pêrîşantir bû. Ew dengê delal ji wê derê dihat. Dengê bilûrê bi awakî zîz û zelal her û her dirêj dibû. Dengê delal, xweşiya bêpeyv, ji ser serên me re difiriya, xwe digîhand bayê û pê re ber bi asmên diçû. Giyayê li ser ax, pelên darê, tava li ser serê me jî bûbûn şîrîkên bilûrê û pê re distran. Ji mêj ve bû ku min xwe ewçend rehet û sakîn hîs nekiribû. Xweşiyên cîhana çîrok û şîran li doraliyê min govend girtibûn... Di wê navberê de dostê min li min vegeiriya û got:

- Serdar, ho Serdar... Çawan, dengê bilûrê çawan e? Xweş e, ne wisan?

Ma xweşî jî qise bû! Deng ecêb bû. Min jî lê vegevand:

- Ev dengê melûl û diloan merivan sermest dike. Deng pir nazik û zelal e, lê bi qasî vê yekê, ewçend jî xurt û qayîm e. Deng xwe digihîne ruh û giyanê merivan...Bi-

lûr dêmena gund yê bi keser temam dike, lê xweşî û dilşahiyeke jî didiyê. Wisan dixuye ku tiliyên li ser bilûrê digerin, gelek hoste ne...

Min ev cimla dawîn gotibû ku ez, belkî, bikaribim fêr bibim ka xwediyê bilûrê kî ye. Lê ji kesî tu deng derneket. Ez jî - îcar - li şivan vegeriyam û min jê pirsî:

- Ev dengê delal rengê xweş û dêmeneke melûl direşîne ser gundê we. Kî lêdixîne, xwediyê bilûrê kî ye?

Piştî kêlikê rawestîne, şivên bi ken got:

- Xwediyê bilûrê kalê me ye. Kalê gundê me...

- Ma ew bi tena serê xwe dimîne, bi tenê dijî, ew çima dernakeve der?

Pirs, li pey hev, ji ber xwe ve dihatin. Min nikaribû wan rawestînim.

- Belê, belê ew bi tenê dijî. Ma ew dê çima derkeve ber derî? Ew her rehet e, ew hem li hundir, hem jî li derve rehet e. Jê re, ji kalê me re lihundurbûn yan lidervebûn zêde ferq nake.

Min dîsan ji şivên pirsî:

- Çawan ferq nake, çawan ew li her derî rehet e?

(Kalê rind, hingê min nizanîbû çawan tu li her derî rehet î, çima tu li her derî eynî rehetiyê dijî û dibînî... Helbet, wê gavê min ev yek nizanîbû.

Ez hê jî nizamim ka şivên ew cimle di kîjan manê de bi kar anî. Lê ji bo min, ev yeka, yanê rehetiya te ya her derî nayê mana tarîfî û şevên reş. Tu carî nayê wê manê. Belê, te bi tarîfîyan ve, bi şevên reş ve dostiyeke germ û xweş pêk anîbû. Lê, min qest ne ew e. Belê, rast bû: tu li her derî rehet bûyî. Lê ji bo ku min bikaribûya fahm

bikira ka ev rehetî çî celeb rehetî bû, min diviya xwe bigîhanda wan tiştên ku te ji min re hîştibûn. Ew tiştên hêja û giranbiha. Ew tiştên ku bi sebra zêrîngeran û keda bîreweran ve hatibûn afirandin... Ji bo vê yekê jî, ji bo ku ew tiştên te biketina destê min, berî her tiştî, min diviya tu binasiya, li te guhdarî bikira, nêzîkî li cîhana te ya awarte bikira...

Ew gava ku em li ber deriyê şivên rawestibûn, hîsên min têvel bûn. Herwekî ku min got, min cîhaneke dilgerm li pey xwe hîştibû û rûyê min ber bi deverên nenas bû. Lê tiştêkî weke niha tê bîra min; min dixwest te bibînim, li nik te rûnim. Çima? Sedem ewçend pir bûn ku nayên hejmartin. Niha, ew sedem hemû nayên bîra min jî. Ez wê sibê li ser xwe bûm û dengê bilûra te xwe gîhandibû kûrayiyên ruhê min...

Bilûra te, dengê bilûra te ez ji gund girtim û bi xwe re birim nik du bilûrên din jî. Du bilûrên ku li oda herî mezin ya malekê bûn. Yanê ew mala ku êdî li pey min, di nav xewnan de mabû. Ew bilûr li ser diwarê ku li bexçe dinihêrî, bi çaprazî hatibûn danîn. Ew perçên wê odê bûn. Wan bi xweşî û spehîtiya xwe awayê eşîrî yê odê baş nîşan didan. Ew bilûr ji bav û kalan mabûn. Pir tîlî li ser wan geriyabûn, pir lêv ew fîkandibûn, pir hunermend ji wan dengine xweş, melûl, nazik û xurt deranîbûn.

Gava dengê bilûra te li wê derê, li ber deriyê şivên ez sermest kirim, ez li ser wan her du bilûrên ronî û destên ku ew mist didan, fikirîm. Destên ku destên min yên biçûk digirtin, ez dibirim bajêr, ji min re fekî, şekir û şîrinahî dikirîn, ez kêfxweş, serfiraz û dilgerm dikirim... Ew destên bi emr û qermeçî ku ez digirtim hembêza xwe

û porê min mist didan, car caran bilûrên ronê jî ji dîwêr datanîn. Hingê, gava tîlî li ser yek jî wan bilûran digeriyan, ruhê min yê pepûk weke pêlên zelal bi hêlekane radibû û dadiket.

Paşê, rojek ew destên bi emr ku her gav li ba min bûn, ez dihewandim û kêfxweş dikirim, ji nişka ve, winda bûn. Ez ketim pey destan... digel wê hindê ku ez lê digeriyam, êdî min hew dikaribû wan bidîtina. Ew winda bûbûn. Piştî demekê, gava coteke destên din ragihîştin bilûran, ez têgihîştim ku êdî ew destên kal dê tu carî venegerin. Hingê cîhan li ber min reş bû, ez gêj û mat mam. Hingê pêt û çirûsk di dilê min de rabûn, êş û jan di dilê min de werhatin. Min tu tişt fahm ne dikir. Ew destên ku min jê gelek hez dikirin, çima, ez terk dikirim? Çima wan ez di nav derd û keseran de dihîştim, ez bi tenê berdidam?

Ew destên nû ku rahîştibûn bilûran, destine fireh û ciwan bûn. Ew ji destên bi emr bêtir bi mû bûn jî... Ev dest jî eynî weke destên bi emr jî min hez dikir û destên min pêdigirtin. Wan jî porê min mist dida. Lê min wext diviya da ku ez hînî wan destên ciwantir bibûma.

Niha, piştî windabûna destên bi emr, destên ciwantir dê li ser bilûran bigeriyana. Wan dê erka ezîz ya eşîrî bi cîh bianiyana. Wê gavê min tiştêkî pir û pir meraq dikir; ka bilûrên ronê ev guhertin çawan hîs dikir? Belê, guhertinek qewimîbû. Destên bi emr winda bûbûn û destine ciwan ew wergirtibûn. Wan jî wext diviya ku bielimin van destên nû. Ew jî gêj û mat mabûn? Pêt û çirûsk di dilên wan de jî rabûbûn? Ew jî nivê şevan radibûn û diçûn li ew balîfên ku destên kal, berê, li ser dixuyan û niha di nav valahiyeke bi keser de bûn, dinihêrîn?..

Belê, hingê, gava min bilûra te guhdarî dikir, ev tişt hatin bîra min. Herweha li wê derê dengê bilûra te tiştêkî din jî bi min da zanîn; yek ji ew êş û janên ku qet ji min bi dûtir nakevin û qet ez nikarim wan bi derkim, ji bo wan bilûran e. Belê, bilûran janek jî di dilê min de weranîbûn. Mixabin min tu carî ranehişt bilûran û destên min li ser wan negeriyar, lêvên min ew ranemûsandin. Min nikaribû wezifeyên xwe yê eşîrî dewr bigirtina.

Ew salên ku êdî destên min dikaribûn li ser bilûran bigeriyana û min erkên xwe yê eşîrî werbigirtina, di derên din de derbas bûn. Min ew salên xwe di girtîxane û bajarên mezin de hiştin. Ew sal li wan deran bihurîn. Piştî wan salan jî, êdî min ne keys û ne jî wext hebû...

Ez êdî çi bibêjim?.. kalê rind, min dixwest te, ew kesê zivariştî bibînim. Ez çi bibêjim? Min jî kal, pîr û tiştên ku êdî li pey roja me mane, hez dikirin, min ew meraq dikirin. Ez çi bibêjim... evîn û meraqên min li ber deriyê şivên dîsan hildibûn. Belê, min dixwest xwe bispêrim kes, tişt, deng û pejnên kevn û kevnar...)

Min jî şivên re got ku ez dixwazim kalo, xwediyê bilûrê bibînim. Şivan bersîv neda. Dewsa şivên dostê min bersîva min da:

- Dev jê berde, meriv divê zêde nêzîkî li kalo neke. Pira-niya caran ew dixwaze bi tenê bimîne.

Ev yek hînbêtir bala min kişand. Rewş balkêş bû. Çima wî dixwest bi tenê bimîne, çima ew li her derî rehet bû?

Min çend carên din jî, ji şivên tika kir ku em bi hev re herin cem kalo û wî bibînin. Dema şivan dît ku ew zû bi zû nikare ji lava û tikayên min rizgar bibe, hingê wî got:

- De baş e, de bisekine ez herim û jê bipirsim.

Piştî gotina xwe jî ew ber bi aliyê kalo de çû.

Gund bi awakî bêdeng dest bi jiyana wê rojê kiribû. Hej-
mara xaniyên stûxwar yên gund ne zêdeyî dehan bûn. He-
mû jî weke xaniyê şivên hatibûn avakirin; kevirên reş qor bi
qor li ser hev hatibûn danîn û ax berdabûn ser ban. Meriv
digot qey xaniyan dixwestin hevûdu ji hawirdor biparêzin.
Wan piştî xwe dabûn hev û bi hev re komekê çêkiribûn. Hi-
nek bi pencere û hinek jî bê pencere bûn. Deriyên hemû xa-
niyan jî ji text bûn. Ji me hinek dûr, li ber deriyekî, jinekê
di nav tiştêkî stûr de tiştine dişuştin. Çend zarok - ji jinikê
hinekî bi dûr - rawestabûn û li me dinihêrîn. Zikên yek, du-
duyên zarokan wisan werimîbûn ku meriv ji dûr ve ew didî-
tin. Çend ker û seg jî li doralî digeriyan. Mirîşkin jî hebûn;
ew bi qaqa qaqa di navbera jinikê û meydana gund de digeri-
yan. Di meydana gund de kaniyek jî hebû. Wisan dixuya
ku avahiya beton ya gund bi tenê ev kanî bû. Kaniyê
germî û jîndariyek jî dida gund. Ew gelek spehî dixuya.

Li holê tu mêr nedixuyan. Gava min ev yek ji dostê xwe
pirsî, wî got:

- Ew niha li ser erdê xwe ne. Di berbanga sibê de ew dihe-
rin ser erdên xwe. Her çibe, piştî ku em hatin gund, ew çûn.
Jiyana van mirovan ax e, erd e. Ew nikarin ji axê veqetin.
Eger tu meraq dikî ka çima şivan neçûye ser karê xwe, ez ji
te re bibêjim; min jê tika kir ku ew bi me re heta bajêr were.
Piştî ku tu ketî xew, ew çû û gundiyeke dît da ku gundî pêz
xe derxe çêrê. Ew divê îro bi me re be, karê me pê re pir e,
em pir hewcedarên wî ne...

Di vê navberê de şivan vegeriya û hat nik me. Bersîva kalo
na bû. Serê sibê bû û kalo dixwest bi serê xwe bimîne. Tiş-

tên ku kalo ji me re bigotina, tunebûn û herweha kalo nedixwest me - ya rastir min - bidîta. Min bersîveke weha nedipa. Ev yeka ne li gor mêvanperweriya gundiyan bû. Niha jî gava ez van rêzan dinivîsim, tê bîra min ku li wê derê ji devê min bi tenê peyvek derket:

- Heyf...

Lê tiştêkî ku min bikaribûya bikira jî tunebû. Ez bêgav mabûm. Em bîskeke din li gund man. Dengê bilûrê nehatibû birîn. Me hem dengê bilûrê guhdarî dikir û hem jî tiştên ku diviya me bi xwe re bibirana, didan hev. Paşê jî em bi rê ketin. Em dê bi peyatî heta bajarê nêzîk biçûna. Ji wê derê pê ve jî, min dê - bi tena serê xwe - rêwîtiya xwe bidomanda û ber bi aliyê welatekî nû, Swêd û bajarekî nû, Stockholmê biçûma. Dostê min dê bi min re heta bajarê nêzîk bihata û piştî ku min dostên wê derê, yên bajêr nasîn, ew dê dîsan biziviriya. Ez hê di destpêka rêwîtiyê de bûm, hê gelek tişt hebû ku diviya bi cîh bihatina.

Riya zirav ya gund ne bi rêk û pêk bû, tê de meşîn û birêveçûn gelekî dijwar bû. Axa rê ku hê baran nedîtibû, di her gavê de toz radikir. Em demeke dirêj di bin tavê de meşiyar. Tav her ku diçû germtir dibû. Şivan li rê her behsa zehmetî û dijwariya rê kir. Li gor ku wî digot, rê di zivistanan de hîn xirabtir dibû. Hingê meriv nedikaribû ji celb û heriyê bimeşiya. Wê wextê dan û standina gund bi cîhana derve re dihat birîn. Ew dan û standinên ku jixwe gelek kêmbûn, yekcar qut dibûn.

Şivên weha behsa dijwariyên rê dikirin. Lê di nîvê rê de dostê min ji nişka ve sekinî. Em jî pê re sekinîn û lê vegeriyan. Wî dest pê kir, bi dest li bêrîkên xwe geriyan. Piştî kêlikê wî bi dengekî tengizî got:

- Xwedê bela xwe bidiyê! We dît çi qewimî? Cizdana min ne li ser min e! Min ew îlam li derekê xist... yan jî li derekê ji bîr kir.

Şivên di wê navberê de ji dostê min re got ku heye ku wî cizdana xwe li mala şivên ji bîr kiribe.

- Belê, heye ku wisan be, dostê min got. Lê, hingê em divê dîsan paşde vegerin. Wext dê hinek li me teng be, lê em çawan bikin? Weke din tu tişt ji destê me naye. Ez divê cizdan bibînim.

Hingê min jê re got:

- Li ba min pere heye, têra me dike. Tiştên ku te divên, tu dikarî bi van peran bikirî. Jixwe tu dê dîsan paşde dikarin di bîskekê de herin wê bigrin û dîsan vegerin.

Edî tu tiştê ku min bigota, tunebû. Em diviya paşde vege-riyana.

(Kalê rind, te hay lê heye? Em dîsan bîr bi te dihatin... Di tabloyê de, di lewhê de diviya şopên firça te hebûna û paşê, piştî demeke dirêj min şopên firça te hîlbaniyana. Ji bo vê yekê jî, me sedemekê diviya. Me diviya - li gor qaîde û prensîbên tesadufan - ji xwe re sedemek peyda bikira da ku em dîsan vegeyriyana gund. Belê, digel ku te nedixwest, em dîsan ber bi te dihatin, em dihatin nik te.

Ez nizamim çima... lê wê gavê, dema em dîsan ber bi te dihatin, li rê, ez li hehecikekê fikirîm. Li Hehecikekê ku te jê re hecreşik digot. Berî ku siûda min, yanê siûda merivê

Kurd Serdar Azad jî bibe wekî siûda hehecikan, min bi hehecikê ve hevaltiyeke paqij pêk anîbû. Belê, hevaltiya me, hevaltiya zarokekî biçûk û çivîkeke biçûk weke ava zelal bû. Ez niha nizanim, me çawan ji hevûdu fahm dikir, me çawan li hev dikir... Heye ku hevaltiya me - bi awakî - dan û standina hîsan bû.

Tiştên ku di derheqê wê de niha tên bira min, heye ku ji rastiye gelekî dûr bin. Lê, ma xatirên xweş, bi xwe jî, ne hinek rastî, hinek xeyal û hinek jî dilkirin in?..

Ew çivîkeke biçûk û pepûk bû. Çavên wê yên hûr her dibiriqîn. Me, (ez, bav, dê û kalikê min) dizanîbû ku ew ji der û deverên germ dihat. Lê ji kû, ji kîjan deveran?

Me ev yek nedizanîbû. Dibe ku ew ji çoleke qijqije dihat. Yan ji giraveke ecêb, ji deryayên bêpêl û bêdeng yan jî ji daristaneke rengîn... Ew bê qise û peyv, lê bi sir û sihêr bû.

Ew, her bihar, dema tebîet ji nû ve vedijiya, derdiket û dihat. Di oda herî mezin ya mala me de hêlîneke wê hebû. Hêlîna wê di nav maxan de bû. Ew her bihar dihat û li wê derê bi cîh dibû. Hêlîn ya wê bû, wê bi xwe ew ava kiribû. Gava min dengê wê yê zirav û zîz dibihîst, hingê min fahm dikir ku dibistan li ber girtinê ne. Piştî ku ew dihat û di hêlîna xwe de bi cîh dibû, demekê, ew bi hêlîna xwe ve mijûl dibû, ew ji nû ve ava dikir û di wê navberê de der û dora xwe dinasî. Dema wê fahm dikir ku doralîyê wê ne dijmin e, hingê ew bi firê diket û heta nik me dihat. Ew dihat û li ser serê min difiriya. Wê bi vî awayî dixwest nîşan bide ku wê hevaltiya me ji bîr nekiriye. Min jî du tas tijî qût û av dikirin û li kêleka xwe datanîn. Min dizanîbû ku ew dê bi kêfxweşî were nik min venişe û ava xwe vexwe, qûta xwe

bixwe. Wê her car kêfxweşiya xwe bi baskên xwe nîşan dida; bi firê diket û baskên xwe diçerpitandin.

Ew weke melaykeke biçûk xweş, melûl û dilgîr bû. Hem kêfxweşi û hem jî derd û keserên wê - ne li ser axê - di asmanan de bûn. Ew her di asmanan de difiriya û ber bi tava xweşik diçû. Ew bûbû beşek, ji mala me. Ew di biharê de dihat, bi me re dibû pardarê tava germ û di payizê de difiriya û diçû da ku îcar bi hinekên din re tava germ parve bike.

Lê, ew biharekê nehat. Tebîet dîsan vejiya, dibistan ketin bêhnvedanê, lê ew nehat. Bû havîn, ew dîsan nehat. Rojên havînê bihurîn, ew dîsan nehat... Min wê bihar û havînê car bi car deftera xwe ya biçûk derxist û lê nihêrî. Defter bi tîp û xêzên min yên xeşîm ve tijî bûn û di nav rûpelên deftera min de pûrtên wê yên tenik jî hebûn. Pûrt di nav rûpelan de dixuyan. Lê, ew bi xwe nedixuya. Bi latina zivistanê, êdî min hêvî nema. Hêviyên min şkestin; ew dê hew bihata. Lê, di demeke kurt de hêviyên nû dewsa hêviyên kevn û şkestî girtin; hehecik dê di bihara pêş me de bihata. Ew dê bihata û li nik min venişta.

Piştî payiz û zivistanê, biharekê din jî hat. Lê, hehecik wê biharê jî nehat. Çima, çima? Gelo tişteki lê qewimîbû, dilê wê yê hûr rawestibû? Derd û keseran lê rê girtibû? Wê dev ji mihacîrtiyê berdabû û li nik hinekên ku jê hez dikir, bi cîh bûbû? Hingê çima ne li nik me? Çima ew nedihat?

Min tu carî bersîva van pirsan ji tu derî wernegirtin. Lê, piştî dû biharên ku bê wê derbas bûbûn, rojêke biharê, gava ez westiyayî û di destê min de çanta min ya biçûk ez jî dibistanê dihatim, guhên min bi dengê ve tijî bûn. Ew dengê ku êdî min ji bîr kiribû, yê wê bû... Çiv çîva wê bû...

Tiştê nebûyinê qewimibû...

Ew hatibû, kalê rind, ew hatibû. Hehecik hatibû...)

Dema em vejeriyan gund, me dît ku kalo li derve, li bin wê darê ku li kêleka xênî bû, rûniştiye. Ez bi vê yekê kêfxweş bûm. Xwediyê bilûrê niha li derve rûniştibû. Min dikaribû, ez niha bi hêsanî nêzîkî lê bikim. Dema dostê min û şivan ber bi aliyê xênî çûn, min jî berê xwe da ber bi kalo. Min, hinek ji dûr ve, silav dayê û ez ber bi wî çûm. Ew li bin siya darê, li ser kulaveke sor rûniştibû û bilûra xwe paqij dikir. Gava ez çend gavên din jî nêzîkî wî bûm, hingê min çêtir dît ka wî çi dikir; wî bilûra xwe bi kakilên gûzan mist dida! Wî bi lez ber bi aliyê min nihêrî û silava min wergirt:

- Elleykumesselam...

Wî, bi dû silavê re, pirsî:

- Ma ne, tu li ba şivên bûyî? Tu ne ew kes î?..

Min bersîv nedayê. Wî dîsan xeberdana xwe domand.

- Naxwe, hûn neçûn bajêr? Çi bû, çima hûn paşde vejeriyan?

- Dostê min cizdana xwe li van deran ji bîr kiriye, em bêgav man ku vejerin, min got.

Wî karê xwe domand û got:

- Belê, belê... ha weha dibe. Gava însan divê tu tiştî ji bîr neke, hingê însan tiştine ji bîr dike... Eger tu dixwazî cixare bikêşî, fermo ji xwe re bipêçe.

Min cixare nedikişand, min spasî wî kir. Di wê navberê de em hinek bêdeng man û min li wî nihêrî. Ew gelek kal, gelek kin, gelek hûr û gelek jar bû. Hestiyên rûyê wî derketibûn derve û gumên wî vekişiyabûn. Çermê laşê wî qermeçî bû û rehên wî di ser çerm re baş dixuyan. Tiştên ku lê bûn, gelek basîd bûn; kirasekî spî û dirêj û şepikekî fireh.

Di wê navberê de dostê min û şivan jî hatin. Min - ew hê li dūr bûn - ji wan pirsî ka wan cizdên dîtibû.

- Belê, me ew dît, dostê min got. Gava ez şeva bihuri razam, min ew têxist bin doşeka xwe. Paşê jî min ew ji bîr kir...

Li wê derê dostê min xeberdana xwe birî û silav da kalo. Dema dostê min û şivên silav dan kalo, ez ecêbmayî mam. Hingê min tişteki ku min nedipa, ferq kir. Kalo jî silav da wan û gava wî silav li wan vegerand, wî serê xwe ji bilûrê rakir û li wan nihêrî. Kalo li wan dinihêrî, lê çavên wî di valahiyê de bûn. Wî li valahiyê dinihêrî. Belê, kalo kor bû...

Ev yeka ku min hay lê tunebû, hîn bêtir bala min kişand.

Kalo dostê min ji dengê wî nasî. Wan dest pê kirin û hal û xatirên hevûdu pirsîn. Paşê jî kalo pirsî ka em çawan ji tixûb derbas bûbûn. Di dewsa dostê xwe de, min bersîva vê pirsê da:

- Ez nizanim ka meriv bibêje baş bû yan jî xirab? Me xwe gîhand vê derê... helbet, ev tişteki baş bû. Lê, ez divê vê yekê jî bibêjim; ev rêwîtiya ha, wekî rêwîtiya pira Siratê bû. Meriv gelek tişt jê fêr dibe, lê gelek ditirse jî. Ez bi xwe pir tirsiyam.

Kalo ez guhdarî kirim û paşê jî hêdî hêdî keniya û got:

- Na, na... Hûn divê neheqî li xwe nekin. Eger hûn xurt û jîr nebûna û we ev xurtiya xwe nîşan neda, hingê hûn dê ewçend netirsiyana jî. Ma tirs çi ye? Ma tirs dikare bê xurtiyê hebe? Tirs xwişka xurtiyê ye. Herweha hûn divê ji bîr nekin, jiyana me, der û dorên me bi tirs û xurtiyeke nedîtî hatiye girtin û pêçandin. Em, însanên wî welatê di navbera tirs û xurtiyê de diçin û tên.

(Kalê rind, ev çi qise û peyv bûn?.. Ev peyv ne li gor

awa û rebeniya gund bûn. Ev celeb xeberdan û gotin ne ya gundiyan bû. Tu gundî bi vî awayî behsa tirs û xurtiyê nedikir û nikaribû bikira. Gundiyan dikaribûn bi gelek awan behsa tirs û xurtiyê bikin. Lê ne weke ku te behs dikir. Gundiyan tirs û xurtî nedikirin xwişkên cêwik, yan jî xwişk û birayên hev.. Ji bo ku meriv bikaribûya xwe bigîhandana van peyvên rehet, lê tijî û manedar, meriv diviya pir tişt dîtiba û li pey xwe berdaba. Pir tecrube û zanîn diviya li pey van peyvên hebûna. Dema tu dipeyivî, min ev tişt hîs kirin.

Tu dizanî... hinek xeberdan hene ku carina bi saet, roj û heftan dom dikin, lê ne jîndar in, merivan nahejin, sermest nakin, di dil û mêjî de pêl nadin... Ev celeb xeberdan tîn gotin, tîn bikaranîn û bi dû re jî winda dibin, diherin. Bêşop derin. Meriv nikare şopên wan hilîne. Ez çawan bibêjim... xeberdanên weha weke meşeke, gereke, birêveçûneke pêxwas û serqot in. Meşeke, gereke, birêveçûneke pêxwas û serqot di stêrikeke mirî de. Li wê derê her tişt mirî ye, her tişt vemirî ye, tiştê ku meriv vejîne, keşf bike nemaye.

Lê, carina jî hinek demên kurt yê xeberdanan hene. Xeberdanên ku zêde nehatine neqîşandin. Xeberdanên ku kin, kurt û tijî ne. Xeberdanên weha di dil û mêjîyê meriv de pêl vedidin, coşa meriv dikelînin û meriv - digel ku ew kin û kurt in - qet naxwaze ku ew biqedin, kuta bibin. Xeberdanên weha hê di peyva yekemîn de bala meriv dikişînin. Ev xeberdan weke rêwîtiya li ser riya rojê ne; germ in, bi heyecan in, bi sihêr û esrar in. Herweha meriv ji wan gelek tişt dipên.

Ez di bin tesîra cimlên te yê kurt de mabûm. Min dixwest, ez ber bi rojê herim.

Em bi xwişkên cêwik; bi tirs û xurtiyê ve kêfxweş, dilşad û serfiraz dibin...

Paşê, piştî vê xeberdanê bi demeke dirêj, ez dê fêr bûbûma ku li pey van cimlan emrekî dirêj û jiyaneke rengîn hebû. U emrê min, emrê Serdar Azad yê sirgûn jî dê careke din bida zanîn û îspat bikira ku ev cimle rast e, rast e, rast e...

Ew peyvên ku ber bi êşîga xweşiyên windabûyî û jî-bîrbûyî, ber bi hewşa qise û rindiyên kevn û kevnar gav davêjin, çiqas xweş in!..)

Dostê min û şivan hê li ser piyan bûn. Wan dixwest ku em hema dîsan bi rê kevin. Min jî - digel ku wext kêmbû - dixwest, em bîskekê li ba kalo rûnin. Kalo her bi karê xwe ve mijûl dibû. Wisan dixuya ku şivên û dostê min ez weke mêvan dihesibandim û ji ber vê yekê jî, ew razî bûn ku em bîskekê li nik kalo rûnin. Gava min ev yek ji kalo pirsî, wî dîsan bersîveke ecêb da:

- Ez çi bibêjim? Jixwe, hûn li gor daxwaza dilên xwe li vê derê ne. Kesekî bang we nekiribû. Hûn bi daxwaza xwe hatin û hûn dê dîsan bi daxwaza xwe herin. Ne hewce ye ku êdî hûn ji min bipirsin ka ez dixwazim hûn rûnin yan na. Bi qasî ku em bikaribin we biezimînin, çay û qehwa me heye. Eger wextê we ji bo rûniştinê heye, fermo rûnin, na ku tuneye, hingê bila oxira we ya xêrê be...

Hingê şivan ber bi malê çû û di rê de got:

- De baş e, wê gavê em rûnin û bi hev re çayekê vexwin. Ez herim çayê dayinim ser êgir.

Di wê navberê de dostê min bi kurtebirî ji kalo re behsa min kir:

- Serdar, dostekî min yê kevn e. Me bi hev re li Stembolê

di fakulta hûqûqê de dixwend. Bi dû xwendina xwe re wî dest bi karê xwe kir. Wî hem karê xwe kir û hem jî ji kovar û rojnaman re tiştine nivisîn. Niha jî ew mecbûr ma ku ji welêt derkeve. Wî her tiştê xwe li welêt berda û bi rê ket. Ez dê pê re heta bajêr herim û paşê dîsan bi şûn de vegerim.

Lê baş dixuya ku tiştên dostê min digotin, bala kalo nedikişandin. Wî bi tenê Stembol û ew bajarên din yên mezin jî min pirsîn. Min jî bi kurtebirî li ser Stembol û ew bajarên din yên mezin tiştine jê re gotin. Wî hêdî hêdî serê xwe hejand û bi dengê nizm got:

- Ez bawer dikim ku ew der jî niha gelek xirab bûne. Ew der jî niha bûne wekî koxa mirîşkan; însan hevûdu dixwin û diperçiqînin û tê de nefes nayê girtin. Ez bawer dikim, niha li wan deran bîhn li însanan diçike.

Dengê wî baş seh nedibû. Meriv diviya gelek nêzîkî lê bikir ku bikaribûya dengê wî bibihîsta. Ew weke ku bi xwe re dipeyvî.

- Belê, belê, eynî wisan bûye, min got, bi hêviya ku ez bikaribim xeberdana me dirêjtir bikim. Ew bajarên mezin êdî ne tu cîh in ku meriv bikaribin tê de bijîn. Nifûsa bajaran ecêb zêde dibe. Bi sed hezaran meriv, bi hêviya jiyanê nû, bar dikin û tînan bajaran. Rehetî, mal, kar, dezgeh tune. Jixwe trafîk bûye weke ruhistînekê. Ev rewşa ha haletê ruhiyeke wisan aniye pê ku êdî kes li kesî guhdarî nake, kes jî kesî re xwedî dernayê. Meriv bûne bedbext, xemgîr û bêkes...

Ji wî deng dernediket. Ez baş tînedigihîştim ka ew li min guhdarî dike yan na. Min, bi hêviya bersîvekê, jê pirsî:

- Hûn qet li wan deran man?

Min nedikaribû meraqa xwe veşêrim. Min dixwest wî

binasim. Lê, wî bersîva pirsâ min neda. Di şûna bersîvê de, wî bilûra xwe mist da û got:

- Aha niha bû. Belê, bilûr dîsan vejîya. Ez divê carina bilûrê bi behîv yan jî bi kakilên gûzan bixemilînim. Hingê dengê wê çêtir dibe û tilî li ser wê çêtir digerin.

- Wisan dixuyê, hûn ji bilûra xwe hez dikin, min got.

- Ehhh... navbera me baş e, jê gazinciyên min tune. Em bi hev dikin. Herweha...

Di wê navberê de dostê min jî got:

- Me vê sibê bi kêfxweşî dengê bilûra we guhdarî kir.

- Baş e, kalo gotê, ez jî kêfxweş bûm. Mixabin, ez serê siban nikarim tu kesî bibînim. Jixwe ez esebî me û îcar serê siban ez hîn bêtir esebî dibim. Belê, min dê bigota... herweha bilûr ji bo min dibe wasitekê ku ez wan pêlên ku di hundirê min de dikelin daxînin, rawestînim. Dil û mêjîyê min di vê payiza emrê min de hê jî pêl didin. Bilûr ji bo van pêlan dibe bendek. Hingê ez xwe hinek rehet hîs dikim.

Bilûra wî pir xweş bû. Ew, bilûreke zirav û dirêj bû. Rengê wê rengê qehweyî bû û min jê dervedixist ka ew ji kîjan darî bû. Ew ji niv mêtreyî dirêjtir û aliyê wê yê jêr hinek firehtir bû û bi pênc helqan ve hatibû neqîşandin. Aliyê jor (devê wê) jî bi sê helqan her ku diçû firehtir dibû û di serî de dîsan ziravtir dibû. Bilûr, ji jêr heta jor, bi heşt helqên wekhev ve hatibû neqşkirin û di navbera helqan de qul hebûn. Di navbera helqa jor ya heştêmîn û ew sê helqên jor yê dêv de navber firehtir bû, - bi qasî du qatê navbera wan heşt helqan. Baş dixuya ku bilûr ji destên hostan derketibû. Ew, bi wê nazdarî û delaliya xwe, di hembêza kalo de dibiriqî.

Di wê gavê de ku min çaya xwe vedixwar, min ji kalo re

got:

- Li mala me jî du bilûrên weha xweşik hebûn. Ew yên kalikê min bûn. Ez bi dengê wan bilûrên nazdar mezin bûm. Lê, ev bilûra ku di hembêza te de ye, pir cihê ye. Min heta niha hê bilûreke weha spehî nedîtibû. Ev pir spehî ye...

- Belê, ev baş e, wî got. Ev bûn çend sal ku em bi hev re ne. Berî gelek, gelek salan, dostekî min ev bilûr ji bo min çêkir û ew da min. Ji wê rojê pê ve ye ku ez û bilûr, em bi hev re ne. Em elimîne hevûdu. Ew dibe pardarê tenêbûna min jî û herweha rê li min digire ku ez zêde bipeyivim. Baş e, baş.

Rast bû. Ev kalê ha ku çayvexwarina wî jî li gor xwe bû, di nav tenêtî, tenêbûneke balkêş de bû. Belê, wî çay jî bi awayê xwe vedixwar; wî pêşî parçeyekî şêkir dixist devê xwe û bi dû re jî çay di ser de vedixwar. Tenêtiya wî ku ji dûr ve dixuya, tenêtiyeke bi keser bû. Ev çi celeb tenêtî bû? Gelo ji bilûrê pê ve hinek tiştên din jî hebûn ku dibûn pardarê tenêtiya wî?

Lê, hingê min di xwe de ew cesaret nedît ku ez wê yekê jê bipirsim. Di şûna vê yekê de, em li ser bilûra wî peyivîn. Wî ji bilûra xwe hez dikir û dixwest her bi bilûra xwe re be. Ji bo vê yekê jî - digel ku wî dil nedikir - wî ji xwe re desteke diranên nû dabûn çêkirin. Bi vî awayî ew li hember herikandina wext radiwestî.

- Ev yek jî celebeke hezkirin e, wî digot. Her kes li gor xwe ji tişteki yan jî ji tiştina hez dike. Hinek ji mal û milk, hinek ji xaniyên xweşik yên baş raxistî, hinek ji tebêtê, hinek ji çivîkan, hinek ji hespan û li hespan siwarbûnê, hinek ji kitêban û di nav rûpelên kitêban de gerînê, hinek ji se-gên bêdeng, hinek ji segbûnê û hinek jî ji jinan hez dikin...

Ez jî kêfa xwe ji bilûra xwe re tînim û dixwazim her pişta wê mist bidim. Ez dixwazim tevî bilûra xwe vegerim wan wext, dewr û dewranên ku êdî li pey me mane. Ez dixwazim dîsan herim nik wan, dîsan li wext û tiştên kevn vegerim.

Li wext, dewr û dewranên kevn vegerin... di nav wextên kevn de birêveçûn... vege... Ew dengên ku me serê sibê lê guhdarî kiribûn jî yên dastaneke gelek kevn bûn. Ev kalê ku bi awakî esebî riya xwe ya hişk dixurand, kî bû? Gelo ew kî bû?

- Ez têdigihêm, meriv carina dixwaze here wan dewr û dewranên kevn, lê meriv divê îro, roja ku em tê de ne jî, ji bîr neke, dostê min got.

Dostê min ev yek bi awakî pir nerm gotibû da ku kalo pê neêşe. Jiyan û bûyerên îro ji bo dostê min gelek girîng bûn. Ew bi her awayî di nav bûyeran de bû. Bi dû cimla yekemîn re, dostê min dîsan xeberdana xwe domand:

- Em îro di rojên gelek dijwar û çetin de dijîn. Gelek tişt li herêma me, li doralîyên me û li welatê me diqewimin. Ma meriv divê, qet nebe, ji dûr ve li van tişt û bûyeran nenihêre? Ma em divê tesîrine lê nekin?

- Ez niha çi bibêjim? kalo got. Heye ku tu rast dibêjî. Lê kalekî weke min nikare ji bin vî barî rabe. Ez ji bo îro, ji bo barên îro gelek kal im. Ez hew dikarim roja ku em tê de ne, bijîm û hay li tişt û bûyerên îro hebim. Ez jî eynî weke destan û stranên me kevnar im. Ez yê do me, ne yê îro. Tu tekiliya min û îro bi hev re tune. Ez divê rastiye jî bibêjim, ev yeka kêfxweşiyek jî dide min... ji lewre dinya ber bi xirabiyê diçe...

Me çûyin diviya. Mixabin, em hê di destpêka rêwîtiyê de bûn. Nedibû, ez nedikaribûm hinek zêdetir li nik vî kalê ku

bi tesadufî derketibû ser riya min, rawestama. U di wê navberê de jî, tiştên ku min bi lez li pey hev gotibûn, alîkarî nekiribûn ku di navbera min û kalo de dan û standinek peyda bibe, em ji hevûdu fahm bikin. Herweha tiştên ku min gotibûn, bala kalo nekişandibûn.

Her car, her gav weha dibû, meriv diviya her gav tişteki bida ber tiştên din û ew tercîh bikira. Niha jî wisan bû; *çûyin yan jî mayin...* Min çûyin yan mayin diviya? Min hê di destpêka rêwîtiya xwe de çûyin dabû ber xwe. Ez rêwî bûm. Ji lewre min diviya ez niha jî ber bi cîhaneke dût û nenas biçûma. Lê belê, berî ku em dîsan bikevin rê, min bi hêvî ji kalo pirsî da ku ez fêr bibim ka ew kî ye:

- Tiştên ku hûn dibêjin, cimlên we, peyvên ku hûn hildibijêrin ne li gor van deveran in. Eşkere ye ku hûn ne ji vî gundî ne, li min biborin, lê min meraq kir, hûn...

Wî xeberdana min birî, pelekî cixarê danî navbera du tiyên xwe yê zerbûyî, bi dû re hinek titûn jî raxist ser û bi dengê berz got:

- De fermo... havilê xeberdana, havilê her xeberdanî ev dibe! Ha ji te re!.. Hûn dibînin ka qise çi bi me dikin, kelîme çi tînin serên me, bêje çi xweliyê bi ser me re direşînin? Ax ev kelîmeyên malkambax ax, axx... Ev însanan bi awakî din êdî nîşan didin. Kesê hember jî însanan bi wasita van kelîman dinase. Halê me ne tu hal e, halê me xirab e. Gotin û qise li me hatine xezebê... Em çawan bikin, weha bû, êdî gotin û qise bûn dar û destên çewt fahmkirin, durûtî û sextekariyê... Naxêr, tiştê ku tu dibêjî, ne rast e. Ew çewt e. Ez ji vê derê me, ez însanê vê axê me, herwekî gundiyan din. Ma tu bi xwe jî nabînî ku ez faniyê vê axê me? Ma kincên li ser min, bilûra min, siya vê darê, tîrêjên tava li

ser serê me, ev xaniyê biçûk nîşan nadin ku ez însanê van deveran im û bi vê yekê kêfxweş im?.. Ez pir peyivîm. De baş e, bila Xwedê bi we re be û riya we vekirî be...

(Te got û te em bi rê kirin, kalê rind. Bê ku tu di derheqa xwe de tu tiştî bibêjî.

Wisana dixuya ku tu têgihîştibûyî ku ez dê ber bi cîhên dût, pir dût biçûma. Ez bawer dikim, ji ber vê yekê, gava em bi rê ketin, te got; «ji reh û riç, ax û zimanê xwe vemeqete. Ew, di nav vê jiyana nexweş û neçar de kaniyên kêfxweşiya me ne.»

Ma ewçend hêsan e ku meriv vê yekê têbigihê?.. Naxêr, ne hêsan e, qet ne hêsan e. Ji bo ku meriv bikaribe vê yekê têbigihê, meriv divê ji reh û riç, ax û zimanê xwe veqete, jê bi dût keve, - yan jî were veqetandin û bidûrxistin. Belê, ev pêwist e. Heta hesret, şerî hilnede, heta hesret nebe janeke bêderman, meriv dê çawan bizanibe ka kaniyên kêfxweşiyê çi ne? Belê, gîr û girift û rewş û zirûfên zimanê biyanî divên. Meriv divê van bijî. Di nav gîr û giriftên zimanê biyanî de xewnên şevên bi jan divên. Herweha xewnên şevên dilkeser divê her û her bibin zêde. Zimanê zikmakî divê di nav wan xewnan de her û her xwe vejîne. Bê ku meriv hay lê be, reqem û hejmar divê bi zimanê zikmakî werin gotin. Peyv û qisên zimanê zikmakî, yên ku ji bîr ve bûne, divê ji nû ve werin vejandin. Çav divê li hêviya name û postê bin. Peyv û cimlên ku bi postê tîn, divê werin bîhnkirin û xwendin. Pêşî bîhnkirin û bi dû re xwendin. Ew peyv û cimle divê di wan şevên bêxew de, ji nû ve werin bin ronahiya çiran, ji nû ve, ji nû ve, ji nû ve bînin ziman û xwendin. Jan û êş divê zêde bibin, tenêti divê were jiyîn...

Belê, meriv divê kêfxweş bibe, meriv divê xemgîr bibe, meriv divê bikene, meriv divê bigrê... meriv divê her tiştî bike, her tiştî bijî, lê nîvî, lê nîvçe, her dem nîvî, her gav kêr, her wext qurmiçî...

Ji bo ku meriv bikaribe hesretê kêmtir bike - naxêr, ne kêmtirkirin, ji bîr bike - meriv divê zimanên nû fêr bibe, porên jinên nûnaskirî mist bide, bajarên nû bibîne. Lê hesret divê her carî, her gavî hîn zêdetir bibe û doraliyên meriv vegire. Meriv divê çavên xwe ber bi aliyên dûr - eger roj e, ber bi aliyê royê; eger şev e, ber bi aliyê heyvê - bizivirîne û xeberên çê bipê da ku ruh, giyan dîsan hinek bikele, geş bibe. Meriv divê bikeve pey ew reh û riça ku te behs dikirin. Li wan bigere. Meriv divê tovên nû biçîne da ku xwe dîsan ragihîne wan dem û dewrên bûrî û kevn.

Xerîb... biyanî... belê, meriv divê bibe xerîbekî, li welatê xerîbiyê bibe biyanîkî. Ruh divê 'wê ji hîsên nû re veke, xwe li wan bigire û xerîbiyê, biyanîbûnê bijî... bijî.

Kalê rind, êdî ez çi bibêjim? Tiştên ku te digotin; reh, riç, ax, ziman... hingê haya min ji van tiştan tunebû. Ez tene-di-gihîştim, min ew fahm nedikirin. Ma heta meriv bi xwe ji reh û riçên xwe bi dûr nekeve, meriv dikare têbigihê ka reh û riç çi ne? Ma heta meriv axên rengîn û erdên têvel pê lê neke, meriv dikare têbigihê çima meriv her tim dixwaze di bin axa bav û kalan de were veşartin? Kêfxweşî û serfirazî... kêfxweşî û serfiraziya ruh û giyanê jî her weha ye; ma heta meriv kêfxweşî û serfiraziyên ku ruh û giyanên din weke pelekê dihejinin, nenase, meriv dikare kaniyên kêfxweşî û serfiraziya ruh û giyanê xwe binase?

Eşkere bû ku te hemû ev tişt nasîbûn û jiyabûn. Ew rehetiya ku ji dengê te yê zirav û tenik berpêş dibû, helbet, ji van

tecriban dihat.

Niha dema ez van cimlan dinivîsim, siya derd û keserekê jî dikeve ser kaxizan. Min diviya ji te bipirsiya ka tu li kû, li kêjan cîh û deveran mabûyî, te çî dîtîbûn, çî hatîbûn serê te, te çî hîs kirîbûn. Min diviya - heta tu biwestiyayî - ev tişt car bi car ji te bipirsiyana...

Gava em ji te veqetiyay, te ji me re got, «de bi xêr û xweşî herin.» De tu jî niha bi xêr û xweşî here kalê rind, bi xêr û xweşî...)

Me kalo û bilûra wî li wê derê, di bin siya darê de bi tenê hîştin û em ber bi aliyê bakur ku ez dê biçûma, bi rê ketin. Piştî ku şivan û dostê min li bajêr ji min veqetiyay, ez bi tena serê xwe ber bi aliyê welatê bakur û bajarê Stockholmê bi rê ketim. Ez dê biçûma Stockholmê ku stêrika bakur bû û li ser giravên têvel û biçûk dans dikir. Stockholmê ku dê bûbûya warê min yê sirgûniyê...

2

(Kalê rind, tu dizanî, gava ez gihîştîm Stockholmê, min çi kir?

Min hîsên xwe yên nexuyayî, tevî gula xwe ya sor, danî ser diwarê salona mala ku ez tê de rûniştîm. Belê, min gula xwe ya ku di rêwîtiya min de her bi min re bû, danî koşa herî baş ya salonê. Gula min ku êdî hişk dibû, dê niha ji wê derê li min binihêriya. Wê dê her û her li min binihêriya û ew wext, dewr û mekanên ku êdî min li pey xwe hîştibûn, bianiya bîra min û ew hîsên ku ji min bi dûr diketin, dîsan li min vegerandina. Naxêr, ne weha... Ev, ev hemû; wext, dewr û mekanên ku min li pey xwe hîştibûn û hîsên min dê bi hev re bibûna yek, li dor gula sor biciviyana û bûbûna pelên wê. Keser û hêviyên ku li ser pelên hişkbûyî yên gulê veniştibûn, dê ji wê koşê ji min re dest hêl bikirina.

Lê bi dû re, di welatê xwe yê nû de ku bûbû warê sirgûniya min, min gulên nû dîtin. Min di wê payiza bi keser de ew gulên ku êdî diçilmisîn, destê bi destê wergirtin û anîn malê. Min ew xistin nav feraqan û li wan nihêrîn. Ji bo ku ez bikaribim welatê xwe yê nû binasim, min ji wan alîkarî xwest.

Herweha min di nav mij û dûmanên payizê de pelên rengîn jî dîtî. Ez daketim nav daristanan. Min di bin barana sivik ya pelên rengîn de ew awayê nû, bîhna nû kişand hundirê xwe. Car bi car. Heta bîhn li min biçike...

Dema çavên min di nivên şevan de ber bi gula ku li dîwêr hilawistî bû, zivirîn, ez daketim kuçe û kolanan. Ez bûm hevalê stêrikan. Min bêdengiya şevên çiksayî daqultand.

Min li welatê xwe yê nû malên, xaniyên spî û fireh dîtî. Mal û xaniyên pir spehî û kevn ku ne yên roja me bûn. Malên ku bi kolanên teng û biçûk lihevhatî bûn. Xaniyên ku têkûz bûn... Ew malên spehî û kevn her tenê û xerîbiya min dixistin bîra min... Ez di bin siya van malan re derbaz bûm û meşiyam. Min li wê derê, di nav kolanan de, li ber deriyên malan gelek tişt keşf kirin. Min bi heyecaneke xurt, car bi car, kolanên teng, nizm û tarî; derencên ku dixwestin xwe ragihînin asmanan; hewşên malan û di nav hewşan de bexçên biçûk û xweşik û di bexçan de jî bîrên kûr keşf kirin. Min her car tişteki nû keşf kir. Ez di wan bexçên navmalan û veşartî de bi saetan rûniştim û ber bi axên xwe, ber bi axên bav û kalan bi firê ketim. Weke ku ez dê tişteki nû bibînim, wisan bi hevî, ez hilkişiyam ser wan derencan. Ez li ser wan bankên biçûk ku di kolanên teng û biçûk de hatibûn danîn, rûniştim û min çarînen *Hêvî-Hesret û Azadiyê* nivisîn. Ez li ser devên wan bîrên kevn rûniştim. Kevirên devê bîran di rengê yaqûtî de bûn û mij ji wan radibû. Min bi saetan li kevirên bîran nihêrîn. Min bi heyret dît ka çawan ew mij û xwîdana keviran dibûn dilop, çawan ew dilop hêdî hêdî dev ji keviran berdidan, çawan wan xwe berdidan avê û çawan wan li ser rûyê avê helqena pêk dianîn... Li wê derê ez li ber tişteki ketim; helqe, ew helqên

ser avê ku dixwestin her û her fireh bibin, di kêlikê de winda dibûn û dimirîn. Ez li wê derê fikirîm; çima ev helqe heta bi heta fireh nedibûn, ew nedikaribûn fireh bibin, çima bi keviran dor li wan hatibû girtin?

Min bi çavên xwe, hîs û fikrên xwe li ser wan kevirên kevn yên kolanan ku dibiriqîn, nivisîn. Ew kevirên ku evîndarên siya malan bûn, weke kevirên hûr û lihevhatî yên zaroktiya min bûn. Min ev jî eynî weke kevirên zaroktiya xwe mist dan û lê nihêrîn. Min li wan cîhên ku kevir û hîmên xaniyan bi hev re yek dibûn, kitabdarên kal nasîn. Ez li nik wan rûniştim, min li nik wan qahwe vexwar û li kitêbên ku doraliyê min girtibûn, nihêrîn. Min li wê derê kitêbên pir spehî ku bi zimanên biyanî hatibûn nivisîn, dîtîn. Digel vê hindê ku min ew ziman nedizaniyê, min çendine ji wan kitêbên spehî kirîn û anîn malê. Min di bin gula xwe ya sor de refêke xweşik çêkir û kitêb danîn ser. Gava min kitêb danîn ser refê, ez dîsan xemgîr bûm. Hingê, gava min li kitêban nihêrîn, min pir xwest, belê, min pir xwest ku bila kitêbeke pir kevn ku bi zimanê min hatibû nivisîn, jî li ba wan kitêban hebûya. Ew jî bûbûya pardarê xerîbiya min.

Min deriyên hesinî yên wan xaniyên spî û fireh vekirin û daketim hewşên wan. Hewş di rengê payizê de bûn. Hingê min xwe pir xerîb, pir neçar û pir bêkes hîs kir û bi van hîsên weha tijî, ez li hewşên malan rûniştim. Min xwest, min dil kir ku bila ev hewş bişibin hewşa mala me ya eşîrî, bila bibin weke wê. Lê, nedibû... nedibû. Di nav bêdengiya hewşan de - nizanîm çima - ez li ser valahî, bêdawîtî, yanê bê ser û berî û... mirinê fikirîm. Wê gavê min hinekî din jî ji *liberxwedan, hêvî û jiyanê* hez kir. Min şîrên ku hêvî didan

merivan, xwendin.

Herweha di nav dostiya bêdeng ya hewşan de min jiyana xwe ya nû hembêz kir. Min çend dilop ji jiyana nû ku dê bi heyecanên nû, hêviyên nû, tenêtiyên nû, evînên nû, janên nû ve tijî bûya, vexwarin. Min li asmên û dîwarên hewşan nihêrîn û ez bi çend dangan qîriyam: «Heyecan, tu bi xêr hatî. Derd û keser, hûn bi xêr hatin. Jiyana nû, tu bi xêr hatî. Hêvî, hêvî, hêvî... tu bi xêr hatî.»

Hewşên wan malên kevn bi rengê zîvîn dibiriqîn.

Min di destpêka êvaran de li wan hewşan jin jî nasîn. Jinên dirêj, porzer. Jinên xwedî çavên zerya. Rû, beden û çermên wan di destpêka wan êvaran de dibiriqîn. Ez bi wan re bûm heval. Min li wan guhdarî kir. Min xwest ku ez wan fahm bikim, têbigihêm. Gava tiliyên wan yên dirêj li ser piyanoyê geriyan, min nêzîkî li wan kirin û li tiliyên wan nihêrîn. Min serê xwe danî ser cogên wan da ku ew tilîyên dirêj di nav porê min de bigerin. Min lêvên wan yên bi goşt ramûsîn û hêtên wan yên fireh mist dan. Ez bûm pardarê kêfxweşiya ku di ew çavên zelal de dixuyan û min ew çav jî ramûsîn. Ez bi wan re bêdengiyeke ku ji pêtên êgir hatibû pê, jiyam.

U tu dizanî, min wekî dîn çi kir? Her çiqas ew tenegehên jî, min ji wan re behsa te kir. Min ji wan re got; «min li ser riya xwe kalekî rîspî û ecêb dît. Ez gelek meraq dikim ka ew çi kes bû.»

Belê, kalê rind, min ev yek jî gotin...)

Ez hatim Stockholmê û min dest bi jiyana xwe ya nû kir. Jiyana nû ya sirgûniyê... Ev jiyana nû hem bi zehmetî û hem jî bi tiştên nû ve tijî bûn. Lê ev zehmetî û tiştên nû nebûn

asteng ku ez kalo ji bîr bikim. Li bervajiyê, - bi tesîra civat, kultur, edebiyad û zimanekî nû jî - kalo di heşê min de bû tabloke ku ji rengên têvel hatibû pê. Min di welatê xerîbiyê de dest pê kir û bi vê tabloya rengîn jiyam. Lê mozaîka rengan ne tamam bû, hinek rengên tabloyê kêmbûn. Ew jiyana kalo ya bi sir û esrar bi pirsan ve tijî bû. Herweha ew tenêtiya wî ya ecêb jî. Kalo ji dewr û dewranên rabirdû hez dikirin, lê ya rabirdûya wî bi xwe?.. Rabirdûya wî bi xwe li pey mij û dûmanan bû. Tiştên ku bi zehmetî ji devên wî derdiketin, perda mij û dûmanê hinek radikir. Lê belê, bi tenê hewqas; hinek...

Ev kalê kor, kalekî din ku pê re dan û standina min hebû, dianî bîra min: Nivîskarê kal û kor yê Arjantînî Jorge Luis Borges. J.L.Borges yek ji wan nivîskaran bû ku min bi kêfxweşî dixwend. Sê aliyên kalê kor û nivîskarê kor mîna hev bûn; kal, kor û evîndarê rabirdû û dewr, dewran û mekanên kevn bûn. Borges di kurte-çîroka xwe «*Borges û Ez*» de digot; «ez ji saetên qûmê, xarîte, weşanên sedsala hîjdan, tahma qahwe û pexşanên Stevenson hez dikim.» Yanê ji dewr û dewranên rabirdû re evîn, rêz û rêzdarî...

Borges di eynî kurte-çîroka xwe de nivîskar Borges û Borgesê ku di jiyana rojane de dikeniya, digiriya, hîs dikir, difikirî, dipeyivî, dida ber hev û behsa dijîtî û berberiyên kesekî xwedanduşexsiyet dikir.

Min wisan hîs dikir ku kalo jî xwedî şexsiyetekî weha bû. Yanê li pey şexsiyete ku dixuya, şexsiyetekî wî yê veşartî jî hebû. Lê şexsiyetekî çawan? Kalemêre ku li sirgûnê, li welatê xerîbiyê jî bi min re bû, di heşê min de bû, çi vedişart? Li pey qisên wî yên balkêş çi hebûn?

Min, li welatê xerîbiyê, bi qasî du salan, her ev pirs ji xwe

pirsîn.

Belê, min kalo, piştî du salan, ji nû ve dît.

Dema ez dîsan çûm deverên kalo, - bê guman - tiştê yekemîn ku min kir, ev bû; min xwest, ez bizanibim ka kalo dijiya. Belê, kalo sax bû. Ez bi vê yekê kêfxweş bûm û hema di cîh de, min karên xwe yên din berdan alîkî û ez ber bi gundê kalo, bi rê ketim. Zivistan bû û baran pir barîbû. Ji ber vê yekê, gelek dijwar bû ku meriv xwe bigihanda gund. Baranê rê bi axê ve kiribû yek. Meriv ne bi erebê û ne jî peyatî dikaribû biçûya gund. Lê gundiyekî hate hawara min. Min li wî bajarê ku nêzîkî gund bû, ji xwe re hevaleyê peyda kir. Ew dê jî biçûya gund. Lê ji me re du bergîr diviyan. Peydakirin û kirêkirina bergîran pir wextê me girt. Lê di dawîya dawîn de, me ew peyda kirin û em bi rê ketin.

Eger ji gundiye nik min nebûya, ez dê tu carî negihîştima gund. Rê nemabû. Ax heta cogan bûbû celb û baran bê rawestan dibarî. Me bi hezar zor û zehmetî, ber bi êvarê, xwe gihand gund.

Gund di wê roja sar û şilope ya zivistanê de, ji her carî bê-tir bi keser û terkkirî dixuya. Gund û doralîyê wî mirî bû û ew dara ku em li bin rûniştibûn, niha rût û serqot bû. Dar û şax û çiqilên darê pelweşiyayî bûn û vê yekê rebeniya gund hîn zêdetir dikir. Tu kes li der û dora gund nedixuya. Lê ji hinek banên gund dûman radibû. Bi tenê vê yekê nîşan dida ku gund hê jî jîndar e, ew hê jî dijî.

Em rast bi rast ber bi aliyê darê çûn. Min xwest ku ez pêşî herim mala şivên, pê re bipeyivim, jê hinek agahdarî wergerim û bi dû re jî - tevî şivên - herim ba kalo. Lê şivan ne li mal bû. Deriyê wî vekirî bû, lê di oda tarî de tu kes tunebû. Ji oda kalo deng dihatin. Ez bi vê yekê kêfxweş bûm. Wisan dixuya ku kalo - herçî zivistan, sar û pûk bû jî - sax bû û li

nik wî kesine hebûn.

Min ji gundiye ku heta wê derê bi min re hatibû, re spas kir û jê re got:

- Ji dangan dixuye ku kalo li mal e, jixwe ez jî hatibûm ku wî bibînim. Fermo, were em bi hev re herin hundir.

Gundî spas kir û bergîrê min jî da ber xwe û ber bi koma xaniyan çû. Ez jî ber bi aliyê xaniyê kalo çûm. Ez bîskeke li ber deriyê kalo rawestiyam, min xwe da hev û tiştên ku min dê bigotina, dan ber hev. Bi dû re, min li derî xist û heta dengê ji hundir got «fermo», ez li ber derî rawestiyam. Gava ez ketim hundir, min dît ku şivan jî li wê derê, li nik kalo rûniştiye. Kalo, şivan û du gundiyan ku min qet nedîtibûn, li koşê, li doralîyê manqalekê rûniştibûn. Hemûyan jî bi awakî şaşbûyî li min dinihêrî. Şivan gelek şaş bûbû. Min û şivên bi ken hevûdu hembêz kir. Min destê kalo û yên gundiyan jî guvaştin û ez li nik wan rûniştim. Min hê fersend nedîtibû ku ez devê xwe vekim, şivên dest pê kir û got:

- Tu û ev der!.. Çi bû, çi qewimî, tu çima di vî sar û sermayê de hatî û tu çawan hatî?

Min jî, hêdî hêdî, jê re got:

- Helbet,.. meriv bi hêsanî nikare were gundê we. Hûn û tebîet, bi hev re bûne yek û dixebitin da ku tu benî adem lingê xwe navêje van deran... Gundiyeke alîkariya min kir, Xwedê jê razî be. Eger ji wî nebûya ez nikaribûm bihatima. Sedemekî wisan girîng yê hatina min tuneye. Hinek karê min hebû. Piştî ku min karê xwe bi cîh anî, min dil kir ku ez we jî bibînim...

Min li wê derê negot ku min dixwest - nemaze - kalo bidîta. Di wê navberê de, kalo got:

- Belê, belê, min tu nas kirî, min tu ji dengê te nas kirî.

Tu divê Serdar bî, ew xortê înadkar bî, xortê ku di bin darê de dixwest tiştina bipirse. Lê wisan dixuye, tu ne bi tenê înadkar î, herweha sergerm î jî. Herwekî dostê xwe. Malava, ma însan di vê pûk û şiliyê de tê van deran?

- Weke din çare tunebû, min gotê. Ez neçar û bêgav mam. Eger ez niha nehatima, ez diviya saleke din jî li benda hatinê bimama. Yanê, piştî salekê min keys hebû ku ez bihatima.

Kesên odê hê jî şaş bûn. Em bi qasî bîskekê bêdeng man û me bêdeng, lê bi ken, li hev nihêrîn û em kenyan. Paşê, kalo pirsî:

- Rast, hal û hewalê dostê te çi ye, ew di çi halê de ye? Ev bû demeke dirêj ku ew ber bi aliyên me nayê. Ew niha li kû ye?

Ji mêj ve bû ku min jî ji dostê xwe tu xeber wernegirtibû. Ew li welêt bû. Li welêt jî rewş her ku diçû xirabtir dibû. Welat bi her awayî tev li hev bûbû, alozî û geremolên siyasî û aborî li pey hev dihatin û her roj gelek meriv dihatin kuştin. Min jî dostê xwe gelek meraq dikir û ez ditirsiyam ku tiştêkî bi serê wî de were.

- De baş e, çima ew ji welêt dernakeve hingê? kalo pirsî.

- Ez nizamim, min got. Min çend car jê re nivisî. Lê ez bawer dikim ku ew naxwaze terka welêt bike. Ew dixwaze li wê derê bimîne û ji bo guhertina bûyeran bixebite, wezîfe û erka xwe bi cîh bîne.

Kalo di bin ronahiya qels ya çira bi gaz de, niha hîn kaltir û hîn westiyayî dixuya. Riyê wî, dîsan, dirêj bûbû. Cilên li ser niha hîn zexm û germtir bûn.

Oda kalo ji ya şivên biçûktir bû û weke oda şivên hatibû raxistin, - eger meriv bikaribûya jê re bigota raxistin. Lê bi

tenê ferqekî hebû; di oda kalo de, li koşa herî jêr ya odê tişteki weke qenepek hebû. Ew cîh, herhal, cîhê nivînê bû. Li nik qenepê jî sandûqeke hûr hebû. Sandûq textîn bû. Li teniştê derî, li derekî ban dilop dikir. Feraqekî naylon hatibû danîn da ku dilop neçilkin. Şipe şipa dilopan dibûn şirikên dengên me. Di navenda cîhê ku em lê rûniştibûn de manqalek hebû. Çend lib komir hêdî hêdî li ser manqalê diçirûsîn. Li ser dîwarê ku tam li hember min bû, tişteki weke tabloyekê dixuya. Li ser tabloyê bi tîpên erebî tiştine ku weke rêzên şîfran bûn, hatibûn nivisîn. Tablo spehî bû.

Ez niha hatibûm oda kalo jî. Gelo min niha hîn bêtir nêzîkî lê kiribû? Ma min niha gaveke din jî nêzîkî li ew sûrên ku kalo li doraliyê xwe anîbûn pê, kiribûn?..

Dengê şivên rê li min girt ku ez pirsên serê xwe zêdetir bikim. Şivan ew welatê bakûr û cîhen ku ez jê dihatim, dipirsîn. Min jî bi kurtebirî jê re behsa ew cîhen ku ez jê dihatim, jiyana wê derê, dan û standinên wê derê, merivên zerik, maxazên mezin, leyistokên biçûk, roja ku nedixuya û dema ew dixuya nediçû ava, xwarin û şivên wan, evîn û evîndariya kulîlk, dar û ber, pisîng û segan kirin.

Bi her awayî dixuya ku kesên li odê bi meraq li min guhdarî dikirin. Tiştên ku di derheqê cîhaneke pir dûr û nenas de dihatin gotin, bala wan dikişand. Lê, meriv nedikaribû ev yek ji bo kalo jî bigota. Wî, di destan de pelê cixarê û titûn, bêdeng cixare dipêçand. Meriv nedikaribû di rûyê wî de nîşana tu guhertinê bidîta. Rûyê wî tu tişt îfade nedikir. Ne kêfxweşî, ne derd û xem, ne keser...

- Tu çi dibêjî? Ma em jî herin welatê bakûr û li wê derê cîwar bibin û li wê derê bibin kulîlkek? Ha? Belkî hingê hinek dê bibînin ku em jî hene, em jî dijîn û li dinê ne.

Şivên bi ken ji kalo dipirsî. Kalo jî - ken li ser rû - lê vege-
rand:

- Belê, çima na? Helbet, li wî welatê dûr jî jiyana heye û
însan dikare li wê derê weke kulîlkekê jî bijî. Belê, însan di-
kare wisan jî bijî... Lê belê, ez bawer nakim ku jiyana wê
derê gelek çêtir e. Însan her gav gazincî li tiştên der û dora
xwe dikin û tiştên ku ji însên dûr in, her gav xweş û balkêş
in. Lê, însan divê ji bîr neke ku li her derî gîr û giriftên ji-
yanê hene. Ez bawer dikim ku hinek zehmetî û dijwarî niha
îlam li dor kulîlkên welatê bakûr jî hene. Mixabin, em hê
hîn nebûne bê gîr û girifdarî bijîn... herweha, ax û welatên
xerîb çiqas baş û xweş dibin bila bibin, însan nikare her li
wan deran bimîne û bihewe. Însan nikare rehên xwe berde
bin axên xerîb... Ma ne çêtir e ku tu welatê bakûr ji bakûri-
yan re bihêlî û qîma xwe bi kêfxweşiyên welatê xwe bînî?
Li welatê me jî kêfxweşî hene. Lê însan divê lê bigere. Rast,
tu dê ji bo mêvanê me çay daneyinî ser êgir?

Gava kalo behsa çayê kir, hingê hat bîra min ku ez birçî
bûm. Min ji serê sibê vir ve tu tişt nexistibû gewriya xwe.
Li wê derê, min negot ku ez birçî bûm. Di wê navberê de, ez
bi gundiyan re peyivîm. Bedena min niha hinek germ bûbû.
Min ji gundiyan rewşa gund û zivistana bi şilope pirsî. Wan jî
- her bi ken - bersîva min da. Li gor ku wan digot, zivistan
zû hatibû û ew pir dijwar bû. Wan nedikaribûn pez û dewa-
rên xwe derxistina der û kadînen wan vala dibûn û wan ne-
dizanibûn ka ew dê çi bikin. Tiştên ku wan behs dikirin, ne
tiştên xweş bûn. Meriv pê bîhteng dibû û ez bawer dikim
ev tişt diviya ji bo wan jî meselên mezin bûna. Lê digel vê
hindê, wan bi rehetî û bi ken behsa neçarî û belengaziya
xwe dikir. Min bi meraq ji wan pirsî:

- Baş e, halê we dê çawan bibe? Wisan dixuye ku baran dê zû bi zû raneweste. Hûn çî difikirin, hûn dê çî bikin?

Gundiyê ku li nik min rûniştibû, bi eynî ken û rehetiyê bersîva min da:

- Em nizanin... Xwedê dê helbet, bi awakî, rizqê me bişîne. Xwedê heye, xem tuneye.

Min wext diviya ku ez têbigihîştima ka gundî bi çî awayî difikirîn. Ew niha dîsan dikeniyar, lê wan dil tunebû ku ji min re bidana zanîn ka Xwedê dê çawan rizqê wan bişanda.

Kalo hê jî cixare dipêçandin. Cixaran tiştêkî anî bîra min. Ez ji cîhê xwe rabûm û ber bi aliyê derî çûm. Gava ez dê ji derî derketima, şivên ji min pirsî:

- Kû da? Tu ber bi kû derî?

- Ez dê heta oda te herim, min got. Min tiştên xwe li oda te berdan. Ez dê hema herim û di hilmekê de vegerim.

Ez çûm oda şivên û ew du hesteyên ku min ji bo wan kirîbûn, ji çanta xwe deranîn û ez dîsan bi şûn de vegeyriyam. Min li welatê xerîbiyê ji bo kalo û şivên du hesteyên biçûk û spehî kirîbûn. Min ew dan kalo û şivên, bi hêviya ku ew pê kêfxweş bibin. Şivên hema kêfxweşiya xwe nîşan da û destê xwe avêt ser milê min. Lê fahm nedibû ka kalo jî pê kêfxweş bûbû yan na. Wî heste wergirt û bi dû re got:

- Himm, wisan dixuye, te, ji mêj ve, dil hebûye ku tu werî gund... Te çima ev zehmetî xwar û ev tişt ji me re anîn?.. Tu sax bî.

Li ser rûyê kalo tu kêfxweşî nedixuya, lê kalo îcar - ji cara pêşîn ku min ew dîtibû - hîn rehetir dixuya. Hîn bêtir westiyayî, lê hîn rehetir. Min vê yekê jê re got.

- Belê, ez niha çêtir û rehetir im, wî got. Eger dilopên vê banê jî nebûna, ez dê hîn çêtir bûma. Li vê derê ji bo rehe-

tî her tişt heye. Jiyan li vê derê di bin poşikeke nerm û stûr de lal û bêdeng nivistî ye. Ev der bêdeng e, ne pejin, ne teq, ne req. Doraliyê me lal û xamûş e. 1car wext... jixwe wext li vê derê naherike û tiştên ku wext tînin bîra însên, li gundê me windabûyî ne. Em di nav wextên mirî de dijîn. Yanê wext li vê derê mirî ye. Em jî... leheng û şerwanên wexta mirî ne... herweha, êdî ez li hêviya melayika mirinê, ruhistîn im jî. Ez li benda wî me da ku ew were û bikeve hembêza min. Lê ew nayê. Ez nizamim ka ew ji min qaherî ye yan keys bi dest naxîne? Belê, rehetiya min aha rehetiyeke weha ye. Rehetiyeke bêdeng, rehetiyeke di nav wextên mirî de.

Wî bi hesteyê xwe dilîst. Heste di nav destên wî de diçû û dihat. Meriv dikaribû ji vê yekê derxista ku kêfa wî ji hestê re hatibû. Yan ji bervajiyê vê yekê, tewr haya wî ji hestê tunebû. Belê, heste di destên wî de diçû û dihat, lê heşê wî li derekî din bû. Ew, heste di destan de, bîskeke bêdeng ma û pişt re ji şivên re got:

- Hele ji bo xêra dê û bavê xwe, van cixarên hanê dayine ser manqalê, dayine ser koşeke manqalê.

Bi dû re jî, wekî ku ji nişkekê ve hatibe bîra wî, wî ji min pirsî:

- Rast, ma tu ne birçî yî?

Ez birçî bûm. Ez weke gurekî birçî bûm.

Ew niha li ber xwe ketibûn ku gava ez hatim, wan ji min nepirsîbûn ka ez birçî bûm. Gundî ji kalo û şivên zêdetir li ber xwe ketibûn. Wan bi giramî li min dinihêrî û her digotin «li me bibore, li me bibore.» Ez şaş mabûm. Bi baweriya min ev tiştê ha ne ewçend girîng bû. Wan hay jê nebû ku ez dê di wê baran û pûkê de bihatima û min dê li deriyê wan

bixista. Ew - gelek tebî - şaş mabûn û di wê şaşbûnê de wan ji bîr kiribû ku ji min bipirsin ka ez birçî bûm. Min bi xwe jî di nav xeberdana germ de ev yek ji bîr kiribû. Gava min vê yekê ji wan re got, gundiyan hema dengê xwe bilind kir. Gundiyê nik min dîsan bi dengê kesertijî got:

- Malneşewitiyo!.. ma qet weha dibe? Ma meriv mêvanê Xwedê naezimîne? Tu di vê celb û şilopê de heta vê derê tê-yî, lê em bîr nabin ku ji te bipirsin ka tu birçî yî yan jî na. Ma weha dibe?

Piştî ku wî xeberdana xwe qedand, ew û şivan bi hev re ji odê derketin.

Ez şermezar bûbûm. Bi baweriya min ne hewce bû ku meriv li ser tiştê weha hûr - bi vî awayî - qîre qîr bikira. Bîhna min jî teng bûbû. Lê belê, wisan dixuya ku kalo bi vê yekê kêfxweş bûbû. Ji lewre ew dikişiya. Ew ji alîkî dikişiya û ji alîkî jî cixare dikişand û çay vedixwar. Baş dixuya ku kêfa wî ji cixarê re dihat. Wî bi best cixare dikişand. Ez nizanim ka wî ji bo çi hewce dît, lê wî di wê navberê de xwest li ser cixarên xwe bipeyive:

- Heye ku tu niha meraq dikî ka ez çima cixaran datînim ser manqalê? Wan hişkbûyîn divê... însan divê titûna pêçandî hişk bike. Hingê ew titûn, titûna li ser êgir hişkbûyî, rehetir û xweştir tê kişandin. Dema titûn tê birîn û hûrkin, hingê însan pir av didiyê. Titûna avdayî giran e. Ez nikarim titûna avdayî zû bi zû bikişînim. Ez pê dikuxim û serê min pê diêşe.

Min di derbarê titûn û kişandina wê de tu tişt nedizanîbû, lê ji bo ku ez jî bersîvek bidimê, min lê vegerand:

- Cixarên pakêtkirî hene. Ma hûn çima cixarên pakêtkirî nakişînin? Ez bi xwe cixare nakişînim, lê ez bawer nakim ku

kişandina cixarên pakêtkirî jî ewçend xirab be.

- Kêfa min hew ji wan cixaran re tê, wî got. Ez nikarim wan bikişînim. Min di salên bihurî de ew celeb cixare dikişandin. Lê ji mêj ve ye ku min dev ji wan berdane. Titûna wan ne baş e. Heta ez dikarim bibêjim ku ji titûnê pê ve her tişt di nav wan de heye. Meselek din jî heye; însan divê dakave bajêr da ku wan peyda bike. Ez bi xwe nikarim dakevim bajêr û ez naxwazim ji kesên din jî tika bikim. Eger însan vê titûnê, yanê titûna pêçandî bikişîne, derdên weha jî ji holê radibin. Gelek qaçaxçî ji gundê me derbas dibin û gava ew derbas dibin, hinek titûn jî ji min re berdidin. Herweha, ev titûn titûneke pir xweş e jî. Însan nikare titûneke weha xweş li derekî din yê dinê bibîne.

Wî bi kêf behsa cixarên xwe dikir. Meriv dikaribû niha siya kêfxweşiyê jî li ser rûyê wî yê qermiçî bidîta. Ev sî, ya kîjan kêfxweşiyê bû? Ew awirê ku ji vî rûyê kal dixuya, çi bû? Min dê çawan nêzîkî li wî awirê bikira?

Ez hê weha difikirîm, kalo ji min pirsî ka ez li gundan, li ba gundiyan mabûm yan na.

- Naxêr, min gotê. Bi dû re jî min gotîna xwe rast kir; gelek kê. Ez gelek kê li gundan û li nik gundiyan mame.

- Gundî... yanê em... em însanên rehet in, wî got. Em di nav tebîetê de ne, tekiliya me bi tebîetê re pir xurt e. Heye ku ji ber vê yekê be, em li gor daxwaziya dilê xwe radibin û rûdinin. Em her tiştî; rindî, xirabî, dostî, dijminî, evîn û evîndariyê... her tiştî li gor ku em hîn bûne, li gor ku em pê dizanin, dibêjin, dijîn û li ser dipeyivin. Pîvanên me jî li gor me ne. Ez nabêjim ku yên me ji yên komik û civatên din çêtir yan jî xirabtir in. Lê pîvanên me li gor me û civata me ne û em li gor wan radibin û rûdinin. Mêvanbûn, mêvanezi-

mandin, xwedanmêvanî ji bo me tiştên pir û pir muhîm in. Em gelek ehimiyet didin vê tiştê. Tu dizanî... li ser vê yekê gelek stran û dastanên me jî hene. Ew stran û dastanên ku behsa mîr û serekeşîrên mêvanperwer dikin. Mîr û serekeşîr - ji bo ku mêvanên xwe nedin destê dijmin - xwe didin kuştin...

Xeberdana kalo stran û destan anîn bîra min. Ev yeka, yek ji wan sedeman bû ku ez li wê derê bûm. Xeberdana kalo dîsan weke her carî balkêş bû. Lê, min xeberdana wî birî û jê re got:

- Li min bibore... behsa stran û destanan bû... Ez jî dixwazim ev stran, destan û çîrokên kevn berhev bikim. Ez bawer dikim ku ev yeka ji bo me, ji bo nîfşên nû erkeke esasî ye. Eger hûn bikaribin alîkariya min bikin, ez dixwazim vê wezîfa xwe bi cîh bînim.

Ew heyirî mabû. Wî got:

- Tiştên kevn... belê, wisan dixuye ku best li tiştên kevn rabûye... na, na, ne xirab e.

Paşê jî ew bîskekê keniya û serê xwe hêjand û dîsan got:

- Ew tiştên ku tu behs dikî, ewçend pir in ku xebateke weha dikare çend umir kuta bike. Ez bawer nakim ku tu bikaribî bi ser kevî.

- Mebesa min ne xebateke wisan pir mezin, fireh û kûr e. Jixwe ez vê yekê nikarim bibim serî, ez nikarim ji bin barekî weha rabim. Ez dixwazim, bi qasî ku hêz û teqeta min dest bide, vê xebatê bikim. Eger meriv bikaribe gavek jî ber bi pêş bavêje, dîsan baş e. Ez bi xwe dê pê kêfxweş bibim.

- De baş e, wî got. Min bi tenê xwest ku tu hay lê bî ka çi dijwarî li ber te ne... Dema hûn, tu û dostê te, cara pêşîn li vê derê bûn, min ji xeberdana te fahm kir ku tu însanekî

înadkar î. Ji bo înadkariyê, tu divê ji min tu alîkarî nepêyî. Ji lewre, tiştê ku ez bikaribim bikim yan jî bidim tune. Di vê warê de tu bi qîma xwe yî. Lê li ser stran, dastan û çîrokan tiştên ku em bikaribin bi hev re bikin hene. Ez dê alîkariya te bikim. Madem tu di vê qiyametê de heta vê derê hatî, me divê ku em alîkariya te bikin. Ji destê me çî were, em dê bikin...

(Te alîkariya min kir, kalê rind, te alîkariya min kir. Te ez avêtim nav wê cîhana bi xêr û bereket ya peyv û qisên germ û rengîn. Peyvên germ weke pêtên agirê manqalê dilê min, mêjiyê min kizirandin. Peyvên rengîn ji nû ve vejîyan, bûn jîndar û hatin nik min. Ez bi peyvên xwe yên nas û nû li peyvên te yên kevn û efsanewî fikirîm û li ser wan peyivîm. Min dilê xwe ji wan peyvên kevn - lê ji bo min nû - re vekir. Belê, min dilê xwe da ber germiya wan...

Te zimanê min, ew zimanê min yê dilsoj û keserkûr da min...

Belê, min zimanê xwe, heyîna xwe ya herî miqades, herî mezin ji nû ve keşf kir. Ez fêr bûm ku meriv dikare peyvan bi awakî din jî bi kar bîne, bi awakî din jî wan bîne zimên. Min dît ku meriv di bin perda giran ya tenêtiyê de dikare bi peyvan re hevaltîyeke kûr û besttîjî bîne pê. Belê, min dilê xwe bi peyvên te yên kevn û efsanewî neqîşand. Min ew peyv weke libên mirwar û lûlûyan di hucrên herî hûr yên mêjiyê xwe de rêz kirin.

Ma ew şev tê bîra te? Şeva ku gundî jî li nik me bûn û me bi hev re mewij û kakilên gûzan dixwarin? Wê şevê, min di bin ronahiya mirî û qels ya çirê de roja sor û germ dît. Belê, min roja germ û rengîn dît... Roj ji cîhê xwe bi firê ke-

tibû û hatibû nik me û li ser manqalê veniştibû. Ew, di manqalê de, bi rengê xwe yê xwînê her mezin dibû. Dema ew peyvên ku ji devê te derdiketin, perda bêdengiyê diqelaşt, min li roja rengîn fedikir. Min wê şevê her li roja xweşik nihêrî. Roj, ew rengê sor û spehî ez dîl girtibûm. Min ewçend bi dîqet û bi hezîr lê nihêrî ku min tê de, di nav ew rengê xwînê de çend qelaş - yan jî xêz - dîtî. U min tiştêkî din jî dît; di nav ew rengê sor yê bedew de şopên janên kûr û bi keser... Min ew şop hîlanîn û hingê ez têgihîştîm: Jana ku li ser serpêhatiyên me, xatirên me û bîranînên me veniştîye, pir, pir, pir kevn e, bi qasî ew stran, destan û peyvên stran û destanan kevn e.

Hingê heş ji serê min çû, doralî li ber min bû reş, çermê min vekîşîya ser hev, mûyên laşê min bûn qet qetî.

Min - bi keser - xwe spart wan peyvan. Hingê, wê gavê, min li wê derê pir tişt daxwaz kirin. Min xwest ku bila ew peyvên kevn bibin mifte û deriyên ku li ser me hatine girtin, yek bi yek vekin. Min xwest ku tiştên wê odê ku li ber çavan bûn, bila bihatina vejandin. Min xwest ku dilopên barana gur ku li derve dibarî, bila yek bi yek bi peyvan bihatina vejandin û wan tovên serîhildanê di dilên tirsok de biçandina. Gul, ew gul hatin bîra min û min dil kir ku bila gul bi peyvan bişkiviyana, bila bi peyvan bûbûna rengîn û bila bi peyvan bîhn bidana.

Belê, min daxwaz kir... min pir tişt dil kirin.

Tu li wê derê, li oda biçûk ji me veqetiyabûyî û çûbûyî cîhana peyvên kevn û rengîn. Haya te hew ji me hebû. Hebûn û nebûna me qet bala te nedikişand. Tu - çavên te girtî - di cîhana peyvên rengîn de dimeşiyayî. Tu bextiyar, kêfxweş û serfiraz bûyî. Agirê ku li hember me bû, rûyê

te ronî dikir û di wî rûyê ronî de kêfxweşî dixuya. Tu li wê odê bûbûyî niwênerê cîhanê ku êdî li pey me mabû, me li pey xwe berdabû. Belê, tu bi çavên xwe yên kor dibûyî şahîdê dewr û dewranên rabirdû. Te dixwest - bi peyvên xwe yên rengîn, bi cimlên xwe yên kurt û bi bicaranîna wan - ji wê cîhanê silav bînî. Weke ku te dixwest bêçaretî û belengaziya me ya îro têxî bîra me û ji me re bibêjî, «meriv divê li do, li cîhana do û li tecribên do binihêre.»

Li wê derê, li hember roja sor dil û mêjiyê min germ bûn. Ez sermest bûm. Peyvên rengîn bûn weke dilopên baranê germ û bi ser min re hatin, li ser serê min barîn. Ez li wê derê şaş û mat - belê, şaş û mat - mam. Heta hingê min bawer dikir ku gelek peyv û qisên min mirî bûn. Lê min li wê derê dît ku na, ne wisan e. Min li wê derê dît ku peyv û qisên min jîndar, xurt û wekî pêtên êgir in. Min li wê derê dît ku peyvokên min yên dilşewitî - bi gotina te wêjeyên min - diçirûsin.

Ez bi vê yekê pir û pir û pir kêfxweş bûm.

Herweha ez şermezar bûm ku min stran, destan û çîrokên xwe di ew salên xwe yên zaroktiyê de hîştîbûn. Ez pir û pir û pir şermezar bûm.

Ma te dê hîn çi bikira, kalê rind, te dê çi bikira?..)

Di wê navberê de, bilûra kalo kete bîra min. Rast, ka bilûr li kû bû, çi pê qewimî bû? Bilûr ne li hembêza kalo bû, ew li holê jî nedixuya. Min vê yekê ji kalo pirsî.

- Qet meraq meke, wî got. Ew li vê derê ye.

Hingê şivan û gundî dîsan bi şûn de vegeyabûn û kalo ji şivên xwest ku ew bilûrê bîne. Bilûr di bin bahlîfa kalo de bû! Kalo bilûrê dixist bin serê xwe û diniviya! Bilûra delal

niha dîsan hatibû hembêza xwediyê xwe. Bilûr dîsan bi helqe, qul, reng, dirêjî û delaliya xwe dibiriqî.

- Dan û standina min û bilûrê dîsan - wekî her carî - baş e, kalo got. Tu gazinciyên min jê tune. Lê belê, ez bawer dikim ku ew hinek ji min tengizî ye. Ez hew dikarim weke berê, bi hêsanî jê her celeb deng derînim. Çenga min diweste û dest û tiliyên min dihezî. Kêfa te ji vê bilûrê re hatibû, ne wisan e?

Min tiştên ku şivan û gundî anîbûn, dixwarin. Min, nan di devê min de, bi kurtebirî bersîva wî da:

- Belê, pir.

Min dixwest ku bila ew bipeyiviya.

- Binihêre, ev bilûr, bilûreke gelek taybetî ye. Ev bilûr ji çiqil û şaxên darekî pir taybetî çêdibin. Navê vî darî Kevûk e. Ev dar li her derî peyda nabin. Ew bi tenê li deverên Cizra Botan, li ser çiyayên nêzîkî Cizîra Botan û li doraliyên çiyayê Agrî peyda dibin. Ev darekî pir hişk û metîn e. Şaxên wî ne xwar in. Ew şax tîr birîn, senifandin û bi dû re jî çêkirin. Ji bo karekî weha zirav û hûr, pir sebir û hunermendî divê. Hevalê min yê gorbehîşt ku ev bilûr ji min re çêkir, çar sal li ser bilûrê xebitî. Tam çar sal! Berê, di wextên bihurî de hoste û hunermend hebûn ku bi best û evîn karê xwe diafirandin... Ew evîndarên karê xwe bûn... Ew wext bihurîn, li me qulipîn... Bejna bilûrên weha bi giştî 70 cm. ye. İnsan divê hosteyekî jêhatî be da ku bikaribe jê deng derxîne.

- Çima, ma ji van deng dernakeve? min bi xeşîmî jê pirsî.

- Fermo, bigire, biceribîne. Hele em binihêrin ka tu dê jê deng derxînî, wî got.

Ev cara pêşîn bû ku min ew bilûra delal digirt destên xwe. Ew bi rastî jî spehî bû. Min hêdî hêdî devê bilûrê bir lêvên xwe û min xwest wê puf bikim. Lê, deng jê derneket. Min çend carên din jî - pihêt - ew puf kir. Lê nedibû, min nedikaribû jê deng derxista... Gewrî, tilî û lêvên min bêavil dilebitîn. Bilûr ji min bêtir înadkar bû. Gava min bilûrê lê vege- rand, min jê re got:

- Wisan dixuye, ev bilûr bi sihêr e.

- Naxêr, wî got. Ev ne bi sihêr e. Ev jî weke her bilûrî, bilûrek e. Lê, hinek xusûsiyetên wê ji yên din cihê ne, yanê jê re hostahî divê. Însan divê wê baş binase, xwe li ser biêşî- ne û lê hûr be. Jixwe bela û bextreşiya vê bilûrê jî ev e! Ji ber ku ew hostahiyeke hûr û tenik divê, dostên wê her kêmtir dibin... Em kêmtir dibin... Gava ez bimirim, ez dê bilûrê ji kurê dostekî xwe re bişînim. Dostê min û kurê wî li aliyê din yê sînorê dijîn. Lawik pir jêhatî û jîr e. Ew hinek ji bilû- ran jî fahm dike. Ew dikare, bi wext, bilûran baş binase û bi- be hostakî jîr.

Min di zaroktiya xwe de tim û tim bi navê «Dengê Bilû- rê» stranekê dibihîst. Kalikê min bang min dikir û digot, «Serdaro, de were dîlana Dengê Bilûrê...» Ew stran, ji nû ve, li wê derê hat bîra min. Ew straneke xweş bû. Min vê yekê ji kalo re got û hewl da xwe ku ez wê stranê bifikînim.

- Belê, ez bi wê dizanim, kalo got. Ew straneke pir xweş e û bêtir li doralîyê Botan û Qerecdaxê tê gotin. Hîn çî stran, dîlan, dastan û çîrok hene!.. Di piraniya wan de taswîr, sa- lixdan û pesna bilûr û bilûrvanê ecêb xweş e. Ev taswîr, ev salixdan, ev pesndan û ev celeb gotin li gor me ye. Em gundî ne, em koçer in. Bê guman, tu pê dizanî... bilûr û bilûrvan di vê jiyana me ya koçeriyê de cîhekî pir muhîm werdigirin.

Em hinekî din jî bi hev re rûniştin da ku kalo em «bi der kirin.»

- Ez westiyam, êdî ez dê razêm.

Wî dîsan tiştên ku ne yên gundiyan bûn, digotin. Ma gundî gava xwedanmêvan bûya, digot «ez westiyayî me?»

Gava min xwest ku ez jî rabim, wî ji min re got:

- Cîhê me pir e. Tu dikarî hem li vir, li ba min bimînî û hem jî li ba şivên. Tu çawan dixwazî, êdî wisan bike. Tu bi qîma xwe yî.

- Gelek spas, min gotê. Ez naxwazim te eciz bikim. Ez dê li nik şivên bixewim. Weha hîn çêtir e. Naxwe, em dê her gav li nik hevûdu bin?..

Edî me rabûn diviya. Me kalo li wê derê, li oda wî bi tenê hîşt û em derketin der. Ez dê heftekê, zêdetirîn, deh roj li wê derê bimama. Min dê hem ew stran û destanan - bi qasî ku wext dest bida - berhev bikirina û hem jî kalo ji nêzîk ve binasiya. Jixwe wext li min teng bû. Min diviya wexta xwe baş bi kar bianiya.

Nîvê şevê, gava ez û şivan ketin nav cîhên xwe, min xwest jê kalo bipirsim. Min jê re got:

- Kalo xwedî şexsiyetekî pir paqij û balkêş e. Dan û standin û herekên wî gelek qedirgiran, hurmedtijî û asîl in.

- Belê, wisan e, şivên got. Kalê me pir rind û pir paqij e.

Lê belê, şivên bi xwe jî kalo baş nedinasî. Wî gelek qedir û qîmeta kalo digirt, di şixulên rojane de jê re alîkarî dikir. Ew her gav pê re bû, pê re dipeyvî û her dixwest alîkariya wî bike. Lê bi tenê hewqas. Wî di esasê xwe de nedizanîbû ka kalo kî ye. Kalo ne ji gund bû. Ew berî demeke dirêj hatibû û li gund bi cîh bûbû. Kalo di demeke kurt de - ji ber zanîn, hurmedkarî û serwextiya xwe - bûbû merivekî bi qî-

met û qedr. Herweha ew bûbû dostê gundiyan û ketibû nav jiyana wan ya rojane. Wî li ser xwe, li ser rabirdûya xwe tu tişt ji gundiyan re negotibû. Ya rastir, wî tiştine gotibûn, lê kê. Gava ew nû hatibû gund, hingê ew ne kor bû. Korîtî berhema ev çend salên dawîn bû. Ew hêdî hêdî kor bûbû û dinê li ber wî reş bûbû. Kalo bi ber vê yekê neketibû û pê neêşiyabû. Wî korîtî jî - weke her tiştî - bi hêsanî pejinandibû.

Min tişteki gelek meraq dikir, ma kalo her bi tenê bû?

Belê, ew her bi tenê bû. Dema ew nû hatibû gund jî û niha jî...

Tiştên ku şivên gotibûn, ne ji van zêdetir bûn. Lê belê, ev danezanînen kurt ji bûn alîkarên min. Min xwe niha hîn çêtir hîs dikir. Berî ku ez bikevim xew, ez weha fikirîm; «belê, dema min jê re got ku ew ne ji vê derê ye, ez ne şaş bûm...» U min, bi westa wê rojê, xwe berda hembêza xewnan û pê re çûm...

Dotira rojê tişteki gelek balkêş qewimî. Gava ez û şivan ber bi nîvroyê çûn oda kalo, wî, bi dû çend gotinan re, dest pê kir û behsa xewneke xwe ya wê şevê kir.

- Ez nizanim ev xewn xêr bû yan jî şer? Ew, xewneke pir dijwar û ecêb bû...

Bi dû re, wî got, «lê guhdarî bikin, ew tişteki weha bû» û dest pê kir, bi dest behsa xewna xwe kir:

- Ez bawer dikim, ez li derekî weke çolê bûm. Li pêşiya min ji qûmê deryake bê ser û ber û li pey min jî valahiyeke pir fireh û tarî hebû. Valahiya li pey min tişteki weke avê ron bû. Lingên min tam li ser ew xêza ku valahiya li pey min û derya qûmê li wir digihîştin hevûdu, bûn. Wekî ku ez li ser pira ji mû ziravtir ya Siratê bûm. Min qet keys tunebû

ku ez ber bi paş biziviriyama û li pey xwe binihêriyama. Lê dengekî xoftijî nîşan dida ku ew valahiya li pey min, bi tehlûkan tijî ye. Pêşiya min jî weke xalîçekê yan jî weke bexçekê xweş û rengîn bû. Tişt û reng li ber min direqisîn. Li her du aliyên min, du sitûnên mezin, spehî û xweşneqîşandî hebûn. Ew ji min pir bi dûr bûn. Lê ez baş dizanim ku ew sitûn bûn. Ew bi hemû xweşî û spehîtiya xwe dixuyan. Di navbera min û sitûnan de gelek tiştên cûrbecûr û rengîn rêzkirî bûn. Bi qasî ku tê bîra min, di navbera min û sitûna aliyê çep de - bi rêz - ev tişt hebûn; mînberêke Beyazidê. Mînber xweş neqîşandî û rengtarî bû. Li pey mînberê, tisbiyeke pir xweş ku ji kevirê yaqûdî çêbûbû, hebû. Tisbî dibiriqî. Li pey tisbiyê, penûseke ji mû û şûşa mirekebê hebûn. Li pey wan jî şûr û xençereke bi zîv tamandî dibiriqîn... Lê tişt ne bi tenê hewqas bûn. Li pey şûr û xençerê du mehînan pir xweş rawestabûn. Dengê mehînan asmên radikir; mehînan dihîriyan. Li nik mehînan jî koneke berz hebû. Kon bi mûyên reş hatibû hunandin. Li pey van hemû tiştan jî, li nik sitûnê, jinek rawestabû. Jinik pir xweş û tazî bû. Jinik ji min pir bi dûr bû. Lê digel vê hindê, bedena jinikê bi her awayî dixuya. Jinik dibiriqî. Belê, ew dibiriqî. Tiştê ku herî bala min dikişand jî ev bû; porê jinikê ber bi jor dibû, ber bi asmên hildikişîya. Weke ku jinikê dixwest jîn û jîndariyê biguhuzîne stêrikên mirî ku di nav refên stêrikan de nedîçirûsîn. Belê, bi qasî ku ez têdigihîştim, şev bû. Asman tijî stêrik bû.

Herweha di navbera min û sitûna aliyê rastê de jî gelek tişt hebûn; ev alî jî bi xalîçeke Ecemê dest pê dikir. Xalîçe bi dest hatibû hunandin û ew rengîn bû. Li ser xalîçê jî çend lib zêr bi awakî peregende dixuyan. Şewqa zêran rûpelên

kitêbekê ronî dikirin. Kitab jî li ser xalîçê bû. Rûpelên wê yên riziyaî vekirî bûn. Li pey xalîçê û tiştên li ser, manqaleke zîvîn hebû. Ji çêbûn û neqşên wê baş dixuya ku ew manqaleke Urmiyê bû. Dûmana ku ji manqalê radibû, digihîşt asmên. Li pey manqalê jî kûzekî şkestî û saetêke qûmê hebûn. Qûma saetê ku di çavika jorîn de bû, bi lez diherikî. Li pey kûz û saeta qûmê jî, kursiyek hebû. Kursî dibiriqî. Belê, kursî jî eynî wekî jinikê spî bû û dibiriqî. Helbet li ser kursiyê jî tiştine hebûn; kitêbeke pir kevn, pir qaling û pir mezin. Tiştê herî balkêş jî ev bû ku rûpelên kitêbê li wê derê, di nav wê ronahiyê de, yek bi yek bi firê diketin. Ew ber bi asmên difiriyên û li asmên, li nik stêrikan dibûn kewên spî.

Aha, xewna min weha bû. Ez ji kû dizanim!.. heye ku xewna min hîs û daxwaziyên ku di heş û mêjiyê min de xwe veşartine, dianî zimên... Rewş balkêş bû. Ez şaş mabûm. Min nedizaniya ka ez dê ber bi kîjan alî biçûma. Min dixwest - bi carekî - di her du aliyan de bim. Tiştên her du aliyan jî mane didan jiyana min. Ew hemû, perçên jiyana min bûn. Heyin û tişt bi awakî pir ehmeqî hatibûn hember hevûdu; mîner û xalîçe, hesp û saeta qûmê, jin û kitab. Aha ev tişt, hemû ev tişt hatibûn hember hevûdu! Ev yekê diviya lîstikekî jiyane bûya... Di xewnan de jî daxwaziyên însanan bi cîh nedibûn. Ez diviya biçûma vî aliyê yan jî wî aliyê. Min hilbijartin diviya...

Xewna kalo bi her awayî dihat bîra wî. Min hem çaya ku şivên çêkiribû, vedixwar û hem jî, di wê navberê de, min ji kalo re got:

- Heyret, xewna te bi her awayî tê bîra te. Bi dû xewnê re, êdî ew zû bi zû nayê bîra merivan. Meriv divê hosteyê

xewnan be ku bikaribe xewnên xwe bîne bîra xwe. Ez bawer dikim, xewn di jiyana we de cîhekî girîng digirin.

Kalo bîskekê bêdeng ma. Wî hêdî hêdî çaya xwe vexwar û piştî ku çaya xwe qedand ji şivên qedeheke nû xwest. Bi dû re jî - weke şeva bihurî - dest bi pêçandina cixaran kir. Wî di wê navberê de bi dengekî nizm got:

- Helbet, bê guman xewn di jiyana min de cîhekî muhîm werdigirin. Ez tevî xewnên xwe dijîm. Ez, ji mêj ve ye, her bawer dikim ku xewn û xeyal tahmeke xweş didin jiyane. Bi baweriya min jiyaneke bêxewn weke kahniya avmîçiqî ye. Wekî ku însan ketibe bîreke zuha. Yanê, wekî ku însan ketibe bîreke bê feyde, bêkêr û bêmane. Herweha hûn divê ji bîr nekin ku êdî ez nabînim. Dema dinê li ber min hêdî hêdî reş bû, min xwe spart xewnan. Ez car-caran ber bi wan derim. Ez di dinya wan ya bêwext û bêsinor de rehet dikim.

Bi vî awayî xewn û rastiyên rojê dikevin nav hevûdu. Ez di vî gundî de, di vî cîhê bêdeng de, payiza umrê xwe bi xewnan dibûrim. Ez divê vê yekê jî bibêjim; ev celeb jiyîn kêfxweşî dide min.

Belê, ez li nik kalemêrekî pir taybetî, pir cihê bûn. Ew li hêviya mirinê bû û vê yekê ew kêfxweş dikir! Min jê re behsa kalekî din ku li hêviya mirinê bû û bi vê yekê kêfxweş dibû, kir; Jorge Luis Borges.

- Çavên wî jî nabînin. Jiyana wî ya nû jî di nav taritiyan de derbas dibe. Wî li ser vê jiyana xwe ya nû helbestên gelek xweş nivîsîne. Wî bi navê «Pesna Sî» desteke helbest nivîsîn û tarî û şeva reş pesinand.

- Wisan dixuye, ev şaîrê ku tu qal dikî, şaîrekî balkêş e, wî got. Eger çavên min bidîtina û teqeta min hebûya, min

dê şîrên wî bixwendina. Bê guman, hinek aliyên kesên kor wekhev in. Dema perda taritîyê bi ser çawan re tê, hingê jîn jî diguhere. Daxwazî, hîs, fikir, kêfxweşî diguherin. Weke mîsal, dema çavên min didîtin, min rast bi rast li bîbikên çavên kesê ku dipeyvî, dinihêrîn. Bi vî awayî min ew însan baş fahm dikir û dinasî. Çavên min her li ser bîbikan bûn. Lê niha ne wisan e. Ez niha guhên xwe didim ser kelîme, cimle û dengê kesê ku dipeyive. Ez dixwazim ji deng û cimlan fahm bikim ka ew însanekî çawan e. Ez dikarim bibêjim ku ez bûm hosteyê vê hunerê jî. Ez çi bibêjim?.. Pir, pir dijwar e ku însan bikaribe dinya însanekî kor bide zanîn. Wisan dixuye ku însan divê ev rewşa han, bi xwe, bijî...

Piştî ku wî ev tişt gotin, ew bêdeng ina. Ew westiyabû. Min jî di wê navberê de bi meraq li wî nihêrî. Min ev kalemêrê ku ez li nik bûm, nedinasî. Lê min xwe li nik wî weke merivekî xerîb jî hîs nedikir. Çima ez li nik wî eciz nedibûm? Çima min dixwest ku ez wî binasim û li nik wî bim?..

Laşê wî yê biçûk û qermîçekên li ser rûyê wî hema bala meriv dikişandin. Xêzên li ser eniya wî pir kûr bûn. Rûyê wî jî bi «qermîçekên kalitîyê qelişîbû.» Rûyê wî pir bi hestî bû û hestî baş dixuyan. Rûyê wî hûr bû, lê çavên wî mezin bûn. Çavên wî dibiriqîn. Ji dûr ve qet nedixuya ku ew kor e. Li wê derê, gava min li çavên kalo nihêrîn, - weke niha tê bîra min - ez weha fikirîm; «ma ev ne neheqî ye! Çima ev çavên ku dibiriqin, dê nebînin!»

Li ser lêvên wî yên zirav jî şopên dosta wî ku her pê re bû, yanê titûnê, hebûn. Di wê navberê de, gava çavên min li ser xêzên rûyê wî digeriyan, wî dest pê kir û got:

- Ez xwe hinek westiyayî hîs dikim. Ez dixwazim hinek westa xwe bigirim. Bi dû re jî em dikarî dest bi xebata xwe

bikin, erê? Herweha, em zêde nepeyivin, çêtir e ku em zêde kar bikin. Kêfa min ji qisên zêde re nayê.

U her tişt li gor daxwaza kalo bû; me dest pê kir û em xebitîn. Em her roj 4-5 saet xebitîn. Min bi kêfxweşî çîrok û destanên ku wî digotin, nivisîn û herweha ew kişandin kasetan. Ev çîrok û destan jî perçên cîhana wî bûn. Hingê, dema em bi hev re xebitîn, min çêtir dît ku ew ji bilûra xwe pir hez dike û pir xweş li bilûrê dixê. Belê, hingê min dît ku cîhana wî ji bilûr, çîrok û destan, xewn, fantazî, dewr û dewranên rabirdû, edebîyad û musîka sedsalên 17-18 an hatiye pê. Hingê min - ecêbmayî - dît ku ew ji îro, ji peyv, cimle û zimanên îro direve, ji wan bi dûr dikeve.

Carekê, berî ku em dest bi xebata xwe bikin, wî got:

- Qise û kelîmên îro ji bo min tu tişt nabêjin. Ez nebêjim ku ez ji wan nefret dikim, lê kêfa min ji wan re nayê. Ya rastirîn, ez nikarim ji wan hez bikim. Ez nizanim... lê ez wisan bawer dikim ku qise û kelîmên îro li hember însan û însanetiye nizmahiye hildigirin. Weke ku ew bi însan û însanetiye henekên xwe dikin. Ew sextetî û sextekariyek hildigirin, weke ku qise û kelîme bûne cîhê rev û veşartinê. Kesên ku dixwazin xwe û şexsiyetên xwe yê rasteqîn veşêrin û xwe bi awakî din nîşan bidin, xwe dispêrin qise û kelîmên îro. Axxx, ka ew ziman, qise, cimle, kelîme û dengên kevn! Zimanên neteweyên kevn pir cihê bûn. Hem deng û hem jî mane di wan de hebûn. Kelîme bêneqş, lê tijî bûn. Her kelîme weke rêzeke şîr bû. Ew tijî û bi hêz bûn û mane didan tişt, hîs û fikiran... Ka ew zimanên kevn yê Yewnan, Latîn, Erebi, Farsi, Asûrî û Medanî.. Ka ew dengê kurt ku bi «A» û «O» ve tijî bûn! Ew îro tunene, ew wînda bûn, wan em terk kirin. Hemû wînda bûn... Di dewsa wan de, em niha

dengên qels, zirav, kurt û bêruh ku bi «E» ve tijê ne, bi kar tînin. Qise û kelîme zêde bûn, ji kelîman deryake sûnî, deryake derewîn ava bû da ku qahr û derdên dinya me ya pîr û birîndar nexuyên. Ew weke barana çilê bi ser me re tèn. Ew bêrawestan vê yekê dikin...

(Kalê rind... min li te guhdarî dikir. Dengê te weke bayeke hûnik li doralîyê guhên min direqîsî. Weke ku ez di berbanga şeveke bêxew de bûm. U... belê, û min dixwest ku ez mana derya sûnî, derya derewîn ya qise û peyvan fahm bikim.

Min divê ku ez ji te re bibêjim; niha, gava ez te dinivisînim, ez piraniya wan peyvên ku li dor lampa li ser masa min difirin, ji xwe bi dûr dixînim. Çima? Belê, da ku ez di wê derya sûnî û derewîn ya peyvan de nefetisim. Herweha ez wan peyvên kêmmayî ku hê jî li dor lampê difirin, ango ew peyvên ku min ji masê bi dûr nexistine jî, - bi rêzdarî - hildibijêrim. Mixabin, ev kar ne hêsan e. Ez nizanim ka ew peyvên ku ez hildibijêrim, peyvên herî pêwist û herî baş in yan na?

Lê nivisandin, nivisîn jî - bi awakî - rêwîti ye. Ew, celebeke rêwîti ye. Rêwîtiyekê di nav pêlên deryayê de. Rêwîtiyeke ku bi maceran tijî ye. Meriv divê di vê rêwîtiyê de li dijî pêlên deryayê şer bike da ku bikaribe riya xwe bibîne, riyeke rast bide ber xwe. Eger meriv dixwaze tiştên ku hatine jiyîn, ji nû ve vejîne, hingê ev şer pêwist e. Belê, ev şerê dijwar pêwist e. Ez niha tiştên ku ez bi xwe jiyame yan jî ez xeyal dikim ku ez jiyame, didim ber pêlên deryayê. Ez serpehatiyên xwe, daxwazî û fikrên xwe didim ber pêlên deryayê da ku ew bikemilin, ew zelal bibin, ew bi awakî xweşik û edebî werin nivisîn, ew bineqîşin, ew biçirûsin... bi kurte-

birî, ew bikaribin tiştên ku hatine jiyîn, ji nû ve vejînin. Carina ev lebat, ev şerê dijwar min sermest dike, bîhn li min diçikîne.

Eger ez bikaribim li hember pêlan rawestim, hingê ez dê hinek rehet bikim. Hingê peyv û cimle dê bi renekî zêrîn li ser kaxiza spî bireqisin, bistêrin. Lê belê, piraniya caran ev nabe. Pêl û kef li min diqulibin, belê, ew li min diqulibin...

Kalê rind, ez divê li vê derê jî li xwe mikur werim; te û jiyana te nivisîn ne hêsan e. Te peyv û qisên te divên. Meriv divê wan qise, peyv û gotinên kevn bi kar bîne da ku bikaribe te û jiyana te binivîse. Ez dê wan ji kû peyda bikim, bibînim? Piraniya peyvên ku li dor lampê difirin, ne ji wan in. Wan peydakirin ne hêsan e, li hember pêlan şerkirin ne hêsan e, li hember pêl û kefên wan rawestîn ne hêsan e.

Belê, weke ku te digot, axxx ev peyv, ax ev peyv û cîhana wan ya zêrîn, rengîn, bi sir û sihêr...

Ez divê, niha, li vê derê serpehatiyê xwe jî binivîsim... Carekê, bi dû xeberdana me ya gund re pênc sal, min li welatê xwe yê xerîbiyê, li jinikekê guhdarî kir. Ez li semînerêkê bûm. Semîner - dîsan - li ser ziman, qise, peyv û hêza wan bû. Semîner li saloneke pir spehî bû. Ez çûm û bêdeng li koşeke salonê rûniştim. Jineke xweşik û dirêj bi zimanekî biyanî ku ez nû fêr bûbûm, dipeyivî. Wê behsa peyv û hêza peyvan dikir. Cimlên wê yên pêşîn qet ji bîra min narin. Wê weha digot; «û peyv bûn ew mekanên ku meriv tê de hevûdu dibînin... mekanên wisan ku *MIN* û *TE* yan jî *EZ* û *TU* li wê derê dibin *EM* û *ME*. Ev mekan, mekanên wisan in ku li wê derê azadî hêza esasî ye û dan û standin, hevpeyvîn hevûdu fahmkirin celeba esasî ya jiyane ye. Herweha, tiştê herî girîng, ev mekan me, yanê merivan radigihînin cîhane-

ke wekhev. Cîhaneke wisan ku li wê derê peyv û şixul, qise û kirde hevûdu tamam dikin û wekhev in. Ew li ser wekhevîyekê ava dibin.

Ez divê vê yekê jî bibêjim ku min merivên weha ku giranbihayiya peyvan hês dikin, pir kêr dîtine. Ev jî jî, yek ji wan merivên ziravbihîstiyaran bû. Wê hêdî hêdî digot; «meriv hewcedarên hevûdu ne, meriv hewcedarên van mekanan in. Meriv dikarin bi alîkariya van mekanan biafirînin, ava bikin, jî nû ve bînin pê. Heta meriv di nav mekanên weha de nebin, ew nikarin peyvan binasin, wan jî nû ve vejînin. Meriv divê her gav jiyanekê nû bide peyvan û wan bi jiyanekê nû bikemilîne. Ev mekan, germ in û ji bo me ne, ji bo merivan in. Meriv dikarin xwe bispêrin van mekanan û xwe ji zor û zordariyê bi dûr xînin. Lê, em îro bi jan û dilêşî dibînin ku zordar, mêrkuj, xwînxwar dixwazin van mekanan bo armancên xwe yê qirêj bi kar bînin. Ev, êşeke mezin dide me, em pê dilbirîn dibin.»

Ez li wê derê fikirîm ka di xebirdana wê û te de tu ferq hebûn?

Ew jî ku wê behs dikir, wê gavê, jî çavên wê dixuya. Ev jî jî jinên din yê welatê min yê xerîbiyê cihê bû; porê wê dirêj û reş bû, çavên wê reş bûn. Ew - zarşîrîn û rûbiken bû. Min ew - bi dû re - nasî. Me dilên xwe danîn ser germiya wan mekanan ku wê behs dikirin û em bi hev re bûn dost. Dostiya me hem pir xweş û hem jî pir ecêb bû. Ez zimanê wê nû fêr bûbûm. Min nedikaribî ku ez baş bipeyiviyama, daxwaz û mebesta xwe bianiya zimên. Wê jî bi zimanê min nedizanîbû. Min, bi zimanê xwe yê nû û kulek, dixwest jê re tiştine bibêjim. Wê jî bi peyvên xwe yê nerm û spehî xweşiyên nû nîşanî min didan.

Şevêkê, piştî ku me bedenên xwe avêtin nav pêtên êgir, min dest pê kir û bi zimanê xwe yê zikmakî peyvîm. Min jê re, bi dirêjahiya saetan, tiştine gotin. Min peyvên te jî ku min ji çîrok û destanên te helbijartibûn, bi kar anîn. Wê - bê ku tu tişt têbigihiyê - li min guhdarî kir. Wê bi tenê guhdarî kir. Wê bi sebr guhdarî kir û paşê jî got:

- Serdar... Ez te têdigihêm, Serdar, ez te fahm dikim...

Min jê re behsa peyvên te kirin:

- Ev peyv dilsoj in, keserkûr in, ev dilopên jan û keserê ne. Ev ji gor û qebrîstanê rabûne û ji nû ve vejiyane...

Wê dîsan tu tişt negot. Wê, car bi car, li min nihêrî û paşê jî giriya. Ew giriya. Ew bi tenê giriya.

Piştî çend rojan, gava me dîsan hevûdu dît, min jê re behsa destanên te û - herweha - şexsiyetê te kir. Wê bi best guhdarî kir û tiştine pirsîn. Gava wê bihîst ku te ji min re tiştine berdane, wê xwest tiştan bibîne.

- Ez dixwazim wan bibînim, wê got.

Min jî ew tiştên te nîşanî wê dan. Dîsan tu peyv û qise ji devê wê derneketin. Wê bi dirêjahiya saetan li tiştan nihêrîn û bi dû re jî ew giriya. Ew bi tenê giriya...)

Roja dawîn, berî ku ez bi rê kevim, ez dîsan çûm oda kalo. Ew dîsan, wekî her carî, li kêleka manqalê rûniştibû. Her tişt wekî xwe bûn. Di oda wî de bi tenê guhertinekê hebû; çipe çipa dilopan rawestiyabû.

Ez çûm û li nik wî rûniştim û min jê re got ku ez divê êdî herim.

- Naxwe, wexta çûyinê hat? wî got. Pir baş bû ku ev baran sekinî. Rehmeta Xwedê hat hawara me. Em dê niha bi karibin hinek nefes bigirin.

Ez têngihîştîm ka wî çima hewce dît ku behsa baranê bike.

Dema ew dipeyivî, min jî li oda wî nihêrî. Tiştên odê pir kêr û pir basîd bûn... Qet tu tiştê zêde tunebû. Çavên min li ser tiştan geriyan û paşê li derekî rawestiyan; rêz. Ew rêzên li ser dîwêr, her bala min dikişandin. Wisan dixuya ku rêz ji mêj ve bû ku hatibûn nivisîn. Ji ber ku êdî ew zer bû bûn. Min ji kalo pirsî ka ev rêz yên wî bûn.

- Naxêr, ew ne yên min in, wî got. *Melayê Cizîrî*, ew rêz yên Melayê Cizîrî ne. Melayê Cizîrî, yek ji wan şaîranan e ku ez jê pir hez dikim.

Min navê Melayê Cizîrî bihîstibû, lê min baş nedizana bû ka ew şaîrekî çawan e. Berî ku ez Melayê Cizîrî ji kalo bipirsim, wî gotina xwe domand.

- Ew di sedsala 15 an û destpêka sedsala 16 an de jiyiye. Ew, yek ji wan şaîrên herî mezin yê Rohilata Navîn e. Lê mixabin, îro ew baş naye zanîn û nasîn. Kesên ku Melayê Cizîrî dinasin û pê dizanin, pir kêr û bi sînor in. Ew mezin bû. Yanê ew divê neye jibîrkirin. Ji zû ve, dema ez hê li ser xwe bûm, min ew rêz nivisîn û hilawestîn ser dîwêr. Ew her li wê derê man.

Bê guman, min mana rêzan jî meraq dikir. Lê belê, rêz bi kurdiya kevn hatibûn nivisîn. Ji bo min zehmet bû ku ez wan têbigihê. Kalo, ji bo vê yekê jî, alîkariya min kir. Rêz weha bûn:

*Peywest e tu her bangê me kî şuphetê naye
Bê yar û mey û sazê min go neyê ez
Hercî te bivêtin ji me wer can bi xwe bit
Cana bike fermanê vewestay im ez*

Sed şîşî li dil da ji mîhrê me «mela»

Lew her bi fîxan mîslê ney û nay im ez

Rêz xweş bûn. Min jê pirsî ka min dikaribû rêzan binivisandina.

- Belê, wî got. Belê, tu dikarî binivisî. Ji bo çi tu dê wan nenivisî?

Piştî ku min rêz nivisîn, min jê pirsî:

- Baş e, meriv dikare helbestên wî yên din jî peyda bikin? Niha, îlam helbestên wî yên din jî hene.

Wî bi qasî kêlîkê li min nihêrî - weke ku çavên wî didîtin - û kenîya. Min tu mane neda kena wî. Bi dû kena xwe re wî got:

- Helbet,.. şîrên wî yên din jî hene. Şîrên Melayê Cizîrî pir in. Ew li derine hatine çapkirin jî. Şîrên wî pir xweş in. Ew, yek ji hosteyên pêşîn yê zimanê me ye. Eger tu baş lê bigerî, tu dê bikaribî wan peyda bikî. Tu divê lê bigerî û xwe pê biêşînî.

Wext hatibû, ez diviya ji kalo veqetiyama. Lê belê, min hê jî di derheqê wî de tiştêkî nedizaniyê. Wî li ser xwe tu tişt negotibûn.

- Edî min çûyin divê, min got. Ev bûn çend roj ku em bi hev re ne. Lê te di derheqê xwe de tu tişt negot. Eger min bikaribûya te - hinek bûya jî - binasiya, ez dê kêfxweş bûbûma.

Wî bi dengêkî bilind bersîva min da:

- Serdaro!.. Tu nikarî bibêjî ku tu qet min nas nakî. Na, ev yeka ne rast e. Binihêre, ev çend roj in ku em bi hev re ne û em her dipeyivin. Ma qîma te bi vê nayê? Tu bawer bike, ez, ji zû ve ye, evçend nepeyivîbûm. Lê wisan dixuye ku te

hêvî bi tiştên din hene. Belê, eşkere ye ku tu dil dikî bizani-
bî ka ez kî me û ji kû hatime. Ev meraq, meraqekî bêmane
û bêkêr e. Tu bê sebeb tiştên weha meraq dikî. Qet, bi rastî
jî qet ne muhîm e ka ez kî me û ji kû hatime. Herweha qet
ne muhîm e ka tu kî yî û ji kû hatiyî,.. şivan jî û yên din
jî... Em însan in, tu têdigihêyî, em însan in. Em bîr nabin
ku em ji bo jîn î jiyînê hatine dinê. Meraq, ew meraqê ku
em qet nikarin jê bifilitin, aha vê yekê bi me dide jibîrkin.
Meraq, guman, şik, nerehetî, weswese, endîşe, jîna bi lez û
bez û bi hezaran, bi sedhezaran qise û kelîme... Aha ev tişt
in ku em dîl xistine. Lê mizabin, hezar mixabin ku em,
însan jî dîlitiyê qebûl dikin. De baş e, havilê vê yekê çi ye?
Çi dibe? Hiii, Serdar? Ez ji te dipirsim, havilê vê yekê çi
dibe? Tirs, qahr, berberî, keser û westîn... Însan, însanetî jî
ber van tiştan diweste... Însanetî diweste...

Piştî vê xeberdanê, êdî tiştên ku min bigotina nemabûn.
Ez diviya, dîsan, ber bi bakûr, bi rê ketima. Şivan tevî hes-
pan, li der, li hêviya min bû. Ez rahîştim destên kalo û min
jê xatir xwest. Gava min jê xatir xwest, min jê re got ku ez
dê dîsan werim. Wî jî destê xwe bi ser milê min re girt û got:

- Înşallah, bi îzna Xwedê, em dê hevûdu bibînin. Bi dû
re jî wî ji min pirsî, «ez hêvî dikim, tiştên ku min gotin, tu
eciz nekirî. Tu eciz bûyî?»

- Na, min got. Tewr ez pê kêfxweş bûm. Tiştên ku te go-
tin, ne tiştên vala bûn. Ez jê tiştine fêr bûm.

U gava ez ji derî derketim, wî ji nişkekê ve ji min pirsî:

- Tu dizanî *Rindî* kî ne û edet û torên wan çi ne?

Min nedizanîbû. Ev cara pêşîn bû ku min navê Rindiyan
dibihîst. Min pirsî wî, dîsan, lê vegerand.

- De dev jê berde, wî got. Ne muhîm e. De oxir be û bila

Xwedê bi te re be.

Di hevûdudîtina me ya duwemîn de qisên kalo yên herî dawîn ev bûn. Ez - ji ber van qisan - kesertijî bûm.

(Ax kalo... Ez û şivan li hespan siwar bûn û em ji te bi dût ketin. Lê te bizanibûya ka min çî bi xwe re dibirin! Ka min çî bi dest xistibûn! Min miftên destanên te peyda kiribûn. Min miftên destanên zaroktiya xwe peyda kiribûn û min ew bi xwe re dibirin. Min dê bi miftan ew deriyên girtî, nexuya, veşartî û bi sir û sihêr yên çîrok û destanan vekirina. Te ew mifteyên zêrhelî dabûn min. Di wê xebata me de, te mifte jî nîşanî min dabûn. Ez dîsan vedigeriyam welatê xwe yê xerîbiyê. Ez dê, li wê derê, bi alîkariya miftan vege-riyama roj û dewrên rabirdû.

Min te û gund li pey xwe dihîştin, lê ez dê dîsan bihatima...)

3

Dema ez vegeriyam Stockholmê, karê min yê pêşîn ev bû; li ser Melayê Cizîrî û Rindiyan agahî berhevkin. Li ser Melayê Cizîrî tiştine bidestxistin zêde ne zehmet bû. Li ser wî tiştine hebûn. Dostekî min li ser jiyana wî û dostekî min yê din jî çend helbestên wî û kovarine kevn ku tê de helbestên Melayê Cizîrî weşiyabûn, ji min re şandin. (Her du dostên min jî li dervayî welêt, lê ne li Swêd dijiyan.)

Agahiyên ku gihîştin min, nîşan didan ku Melayê Cizîrî - bi texmînê - di navbera salên 1570-1640 an de jiyabû. Ew ji deverên Cizîra-Botan bû. Wî li Baxdadê ziman, felsefe, edebiyad û astronomî xwendibû. Ew hozanê Mîrê wê demê yê Cizîra-Botan Omad-dîn bû dilê wî ketibû keça Mîr û pê re zewicîbû.

Dostê min yê ku ji min re helbestên Melayê Cizîrî şandi- bûn, di nîma xwe de, li ser hozaniya Melayê Cizîrî jî weha digot; «Melayê Cizîrî şîrên xwe li gor toreyên wê demê yê Rohelata Navîn nivisîne. Ew şairê dil, eşq û tebîetê ye. Tesîra Sofîtiyê lê heye. Taswîr û pesndanên wî yê li ser tebîet, eşq û derd û keseran ecêb xweş û spehî ne. Ew di esasê xwe de şairekî dilşkestî û keserkûr e, lê wî tim û tim xwestiye di

şîrên xwe de dilopên kêfxweşî û serfiraziyê jî berpêş bike. Zimanê wî bi best e û xwendevanan dihejîne. Ew di şîrên xwe de, bi hostetî, peyvik û qisên Erebî, Farisî û Tirkî jî bi kar tîne. Ev yeka zimanê wî hîn bêtir rengîn dike. Hemû Rohelata Navîn Mela û şîrên wî dinasin. Lê mixabin, îroj ew zêde baş nayê nasîn şîrên wî peydakirin jî pir dijwar bûye.»

Nama dostê min baş nîşan dida ka çima kalo ji Melayê Cizîrî hez dikir. Kalo, tam li gor xwe, hozanekî hilibijartibû. Meriv dikaribî, li vê derê, li ser evîna kalo behsa bestekê, besteke bi derd û keser bikira. Ma kalo bi xwe jî, çend caran behsa ba û bahozên dilê xwe nekiribû? Ma wî nedigot - digel ku ew kal bû - ba û bahozên dilê wî hê jî geş bûn?..

Belê, dan û standina kalo bi Melayê Cizîrî û bi wan rêzên li ser diwêr re niha baştir fahm dibû.

Bi alîkariya nama dostê min, tiştine li ser Melayê Cizîrî berbiçav bûbûn. Lê belê, Rindî û rewş û riwanga wan hê jî li pey mij û dûmanan bû. Li ser wan tu agahî tunebûn. Rind weke peyvekê di zimanê me de hebû. Ew pir bi kar jî dihat. Min jî - ji ber ku kalikê min ew pir bi kar dianî - bi kêfxweşî ev peyv bi kar dianî. Lê ne eşkere bû ka tu dan û standina peyva rind bi Rindiyan re hebû yan na. Ev Rindîtî çi bû? Rindî kî bûn?

Besta min li vê meselê rabû û min dest pê kir, li ser Rindiyan lebitîm. Di nav wê keft û leftê de, rojekê ez fêr bûm ku bi navê Rindî hozanekî hebûye. Min bi kêfxweşî bazda û ez çûm nik hevalên ku dikaribûn li ser hozan Rindî agahî bidana min. Lê, dema ez baş fêr bûm ka hozan Rindî kî bû, hingê kêfxweşiya min di gewriya min de ma; tu dan û stan-

dina hozan Rindî bi Rindiyan re tunebû. Rindî di sedsala 17 an de li Sulêymaniyê jiyabû. Ew hozanekî baş bû, lê ji navê wî pê ve, tu dan û standina wî bi Rindiyan re tunebû. Di helbestên wî de jî tu tişt li ser Rindiyan tunebû. Rewş bûbû bêhêvî.

Carekê, di wan rojên bêhêvî de, gava ez - bê ser û ber - li bajêr digeriyam, min dostekî xwe yê kevn dît. Ev dostê min nû hatibû Swêd. Ev hevûdudîtî ji min re bû fersend ku ez pê re bipeyivim. Em bi hev re, li qahwexanekê rûniştin û min tiştine li ser rewşa wî jê pirsîn. Di pişt re, gava wî pirsî ka min çi dikir, min jê re behsa Rindiyan kir. Wî jî li ser Rindiyan tu tişt nizanibû. Lê wî, ji mêj ve, çend helbestên hozanê Tirk Yahya Kemal xwendibûn û di nav helbestan de bi navê *Mirina Rindî* helbestek jî hebû. Wê gavê, dema hevalê min ev helbest xwendibû, tu tişt jê fahm nekiribû.

Ev yeka ji bi min tişteki nû bû. Ez dîsan vejyiam. Hêvî dîsan keliyan. Hema min xwe gîhand helbesta Yahya Kemal. Min helbest peyda kir. Belê, ew li ser Rindiyan bû. Hozan, bi hostetî, behsa mirina Rindiyekî dikir. Niha li ber min, li ser Rindiyan tişteki bi rû hebû û hêviyên min dîsan vejyabûn. Di helbestê de li ser Rindiyan tu agahî tunebû. Lê, meriv dikaribû, li gor rêzên helbestê, cimle û gotinên wê, tiştine li ser Rindiyan bicivanda. Herweha meriv diviya li ansîklopedî û ferhengên jî bibinêriya.

Lê belê, ev xebata min jî tu havi nedan. Hêviyên min dîsan çilmisîn. Xebata min tu ronahî nerezand ser mesela Rindiyan. Tiştên ku di helbestê de hatibûn gotin, weke xwe man. Ango ez bi alîkariya wan negihîştin derekî. Weke niha tê bîra min, ez di wan rojan de pir nerehet, tengizî û bîhn-

teng bûm. Min çî dikir nedikir - ji çend peyvên ferhengekê pê ve - mesela Rindiyan dervediket rohaniyê.

Min bawer nedikir ku kalo bê sebab behsa Rindiyan kiri-bû. Çima wî dê - gava ku ez ji gund derdiketim - bê sebab li ser Rindiyan tiştine bigotina? Na, ew ne bê sebab bû. Kalo î-lam dixwest tiştine bibêje. Lê çî?.. Wî dixwest bibêje ku ew Rindî bû? Baş e, hingê Rindî kî bûn, çî dikirin?

Min nedizanîbû ka min dê çî bikira. Îmkanên min kêmbûn. Ji alîkî ve, ez li hember zehmetî û dijwariyên welatê nû dilebitîm û ji alîkî ve jî, min xwe diêşand ku ez welatê xwe û tiştên ku min li pey xwe berdabûn, ji bîr nekim, - da ku ez di labîrentên, yanê xaçeriyên tev li hev yê sirgûniyê de winda nebim. Min her li gula xwe ya sor ku li ser dîwêr bû, dinihêrî. Min li wê dinihêrî û jê dipirsî ka min dê - kengê - xwe rabigîhanda Rindiyan. Min ji xwe û gula xwe re weha digot; «ez wan zimanên ku di vî warê de dikarin alîkariya min bikin, nizanîm... Ez bi hêsanî nikarim ji vî derê derkevim û herim bikevim pey mesela Rindiyan... Ez dê çawan bikim?...»

Lê rojek tiştêkî wisan qewimî ku êdî ne bêhêvîtiyê û ne jî xem û keser man. Rojekê, serê sibê di nav girsa postê de namekê jî xuya kir. Ev nama ku min qet nedîpa, dîsan ez kêfxweş kirim. Name ji Tehranê dihat. Kesê ku name şandîbû, hozanekî Kurd bû. Ew gelek kal bû û ji zû ve bû ku ew çûbû li Tehranê bi cîh bûbû. Min navê wî bihîstibû, lê min ew weke şexis nedinasî. Hozan ji hevlekî min ku çûbû Tehranê, bihîstibû ku ez li pey mesela Rindiyan im. Wî ji hevalê min navnîşana min wergirtibû û ji min re nama han nivisîbû. Name bi awakî pir germ hatibû nivisîn û hozan tê de bersîva piraniya pirsên min dida. Bi vî awayî Rindî û mesela wan jî

derdiket ronahiyê. Hozan, di dawiya nama xwe de, weha digot; «Hevalê hêja Serdar... aha Rindî mirovên weha ne...»

Nama hozan ez ji derdekî mezin rizgar kirim. Rewş niha hîn ronîtir bû. Hozan di nama xwe de behsa edet, tore û sexsiyeta Rindiyan dikir. Piraniya van tiştan - bi awakî berbiçav - li nik kalo jî hebûn. Belê, niha baş dixuya ku kalo bê sebeb behsa Rindiyan nekiribû. Kalo diviya Rindî bûya...

(Kalê rind, piştî keft û left û xebateke nehêsan, min ew dîwarê nexuyayî ku di navbera me de bû, hilweşand. Belê, min ew dîwar hilweşand û pêlên besttîjî ku li pey çavên te yên kor bûn, dîtin. Hingê min rehet kir. Ez baş tênedigihîştîm, lê tiştê ku min ji te, ji Rindiyan, ji Rindîtîyê, ji rabûn û rûniştina te û ji edet û torên Rindiyan fahm kir, ev bû: Ji jîyanê hezkirin, daxwazî, dilgeşî, dilgermî, dilovanî û best û evîn ji bo jîyanê... Dema min ev yek fahm kir, hingê meraqa min jî daket. Meraq... Kêfa te ji meraqkirinê re jî nedihat. Te - bi çavên xwe yên kor - bi tenê dixwest hîs bikî û bêdeng rûnî. Hîskirin û - bê ku tu meraq bikî - bêdeng rûniştin... Te digot, «însan divê xwe ji hinek tişt û hîsên ku li ba însanan hene, bifilitîne.» Lê ez divê bibêjim, min nikaribû xwe ji van tiştan rizgar bikira. Ez divê li xwe mikur werim; min meraq kir, min pir meraq kir. Çirûskên meraqê di mêjîyê min de pêketin.

U piştî ku ez fêr bûn ka tu kî bûyî, êdî bîhn li min vebû, min pir rehet kir...

Piştî namê, dotira şevê, ez baş raziyam. Ez wê şevê ketim nav xewnên kûr û di nav xewnan de çûm, çûm, çûm... Gava ez di nav xewnan de pê re çûm, çivîkeke nas û biçûk ji xewnên min veqetiya û hat li kêleka pencera oda

min ya razanê venişt... Pencere vekirî bû. Min çivîk dinasî, lê nedihat bîra min ka ez wê ji kû dinasim. Çavên wê dibiriqîn. Çivîk demeke dirêj li min nihêrî û bi dengê xwe yê zirav vîçe vîç kir. Weke ku wê dixwest ji min re tişteki bibêje. Min jî li çav, nikul û baskên wê nihêrîn. Nikula wê her dilebitî û baskên wê yên reş û spî jî - wekî çavên wê - dibiriqîn.

Bi dû re wê xwe berda bexçê xênî. Bexçe rengîn bû, kulîlk nû dibişkiyîn û gulên ku nû zîl dabûn, dixwestin hilbikişin ser dîwaran. Çivîk, - weke ku ew li pey tişteki be - çend car li ser bexçê rengîn firiya. Di pişt re wê xwe berda cîhê gulan û di nav gulan de winda bû. Ew pir bi lez firiyabû û di hilmekê de çûbû nav gulan. Gulan ew wergirtibû û di nav xwe de veşartibû. Min bîskekê ji pencerê li bexçê nihêrî. Lê ew hew dixuya. Min wisan bawer kir ku ew winda bû. Gava min xwest ku ez ji pencerê bi şûn de vegerim û herim ser cîhê xwe, hingê çivîk ji nişka ve ji nav gulan derket û ber bi asmên bi firê ket. Niha di nav nikulên wê de guleke nûbişkiyî hebû. Ew, gul di dêv de, bi qasî çendekê li ber pencera min firiya. Gava min xwe ji pencerê xwar kir ku ez lê binihêrim, du dilop av çilkiyan ser rûyê min. Ev du dilop av bîhna gulê ragihand min. Bîhna gula xweşik ez kêfxweş kirim.

Çivîk - îcar - ber bi jor bû û paşê ber bi aliyê din yê xênî bû. Xanî li ser perava deryakê bû û ev aliyê pêşî yê xênî li ser deryayê, li kêleka wê bû. Ez ber bi aliyê din yê malê beziyam da ku min bikaribûya dîsan ew bidîta. Ew her ber bi jor dibû. Lê wisan dixuya ku ew şaş bûbû; ew di deverên xerîb de bû. Dema ew ji xênî bi dûr ket û hat ser deryayê, ew di cîhê xwe de rawestiya. Baskên wê diliviyên, lê ew ber bi tu derî nedifiriya. Ew bîskekê li ser deryayê rawestiya - û

bi dû re - ber bi avê daket. Ew her û her daket. Derya pêldayî bû. Pêlên deryayê li pey hev heta qeraxa deryayê dihatin. Ronahiyâ heyvê weke xêzeke zirav li ser avê dibiriqî Çivîka reben nedizanîbû çî bike. Ew bîskeke - pir nizm - li ser avê firiya. Dema wê pêlên deryayê dîtî, ew ber bi pêlan firiya. Niha bala wê li ser pêlan bû. Pêl di cîhekî deryayê de ku ji qeraxê pir bi dûr bû, pêk dihatin. Ew pêlên geşbûyî di qeraxa deryayê de winda dibûn. Lê pêl, herweha - bêdawî - dom dikirin û li pey hev dihatin. Pêlek li qeraxê winda dibû û li pey wê yeka nû dihat. Pêlek winda dibû û yeka nû dihat... yek winda dibû û bi dû re yeka nû dihat... Ev tişt her weha dom dikir. Ev lebata pêlan di dilê merivan de pêlên tirsê vedidan. Meriv jê xof digirt. Qûmên reben... Ew çawan li hember vê erîşê radiwestiyan?

1car, pêl, heyv, ronahiya heyvê û xêza ronî ku li ser avê dixuya jî, bi hev re, xweşiyên tebîetê nîşan didan. Dema pêl dihatin ser xêza ronî, ew - demeke pir, pir kurt - dibiriqîn û jê derbaz dibûn û diçûn. Ew gava ku pêl dibiriqîn, gaveke ecêb xweş bû. Hunermend û wênekêşên hoste diviya ev dema kurt bidîta. Ji lewre di wê dema kurt de pêlên spî bi heyvê re dan û standineke bêdeng pêk dianîn. Di nav wê xêza ronî de baş dixuya ku pêl jî ne wekhev bûn. Ji dûr ve, gava meriv baş bala xwe nedidayê, meriv bawer dikir ku pêl her mîna hev bûn. Xêza ronî nîşan dida ku na ne wisan bû. Hinek pêl di nav xêzê de geşbûyî û hinek jî weke nûpêkhatî dixuyan. Pêl wekhev dixuyan, lê ew di esasê xwe de bi ferq bûn.

Çivîka biçûk - demeke dirêj - baskên xwe çirpe çirp kir û li pêlan nihêrî. Bi dû re, wê tişteki ecêb kir; ew firiya û çû cîhê ku pêl pêk dihatin û ji wê derê, tevî pêleke nûpêkhatî,

heta qeraxa deryayê hat. Gava pêla ku ew pê re dihat, li ser qûmê winda bû, ew dîsan bi şûn de, ber bi deryayê firiya. Wê li wê derê, li cîhê ku pêl pêk dihatin, ji xwe re pêleke nû hilçand û pê re dîsan heta qeraxê hat. Ew çend car weha ber bi paş û pêş firiya. Wê dît ka pêl çawan dizên û dimirin. Baş dixuya ku wê ev lîstika ecêb ya pêlan pir meraq dikir. Wê baş fahm nedikir ka çi diqewimî.

Paşê jî ew çû û li ser xêza ronî rawestiya. Heyv li wê derê, li ser avê dibiriqî. Edî wê ne pêl temaşe dikirin û ne jî ber bi cîhekî difiriya. Wê baskên xwe çirpe çirp dikirin û li xêza ronî dinihêrî. Wê demeke dirêj - belê, demeke gelek dirêj - li wekhevî û cudatiya pêlên ku xêza ronî dibihurîn, nihêrîn. Paşê, wê xwe bi carekê, ber bi jêr, ber bi sînga deryayê berda. Min ev yek jî nedipa; çivîka biçûk xwe li ser wê xêzê berdabû avê... xwe noqî avê kiribû...

Çima wê weha kiribû? Ez hê li ser vê yekê difikirîm, ew dîsan derket ser avê. Gul hê jî di dêv de bû. Çivîk û gul niha dibiriqîn. Wê dîsan demeke dirêj li pêlan û xêza ronî nihêrîn û çend car baskên xwe çirpandin. Bi dû re jî, ew dîsan ber bi min bi firê ket. Ew niha rehet dixuya. Ew bi ser serê min re derbas bû, aliyê pêş yê xênî li pey xwe berda û dîsan hat bexçê. Ez dîsan ber bi oda razanê beziyam û çûm ber pencera vekirî. Wê demeke kurt li hawê zîk-zak çêkirin û çend car heta ber pencerê hat û li min nihêrî. Paşê, ew ber bi aliyê gulan daket û di nav gulan de winda bû. Ez demeke dirêj li hêviya wê mam. Lê êdî ew nedixuya.

Çivîka biçûk di nav gulan de winda bû...)

Piştî salekê, rojeke zûhatî ya biharê, ez dîsan ber bi deverên kalo çûm. Çûyina min ya vê carê hêsantir bû. Rê vekî-

rî û çûyin û hatin hêsan bû. Dema ez rojekê, ber bi dana êvarê gihîştim gund, min kalo di bin wê darê de dît. Ew li bin darê rûniştibû. Bihar wê salê zû hatibû û ax avis bû. Ji axê bîhneke xweş radibû. Kalo li wê derê rûniştibû û li bilûrê dixist. Ma daxwaza dilê min jî ne ew bû ku min kalo weha bidîta!..

Ez - îcar - bi tenê, bi serê xwe hatim gund û hê haya wî tunebû ku ez gihîştibûm gund. Hingê, dema ez gihîştim gund, ez di nav hîsên perçebûyî de bûm; hîsên bajarê mezin, ew lez û beziya jiyane ya bajêr, tev li hevî û trafîga bajêr û sakînî û bêdengiya gund... Ez, bi hîsên xwe yê tîkel û perçebûyî, li dûrê kalo rawestiyam. Min car bi car bîhna axa mubarek girt û da, girt û da... û min li bilûra kalo guhdarî kir. Dengê bilûrê dîsan perde perde fireh dibû. Ew deng dîsan melûl, dilovan, dilsoj û bi keser bû. Dengê nermik û xweşik weke poşîkekê, dixwest hawirdor vegire, weke ku wê dixwest jana axa avis kêmtir bike. Ev gund, ev cîhê bêdeng çiqas cîhê bû!.. Ev cîh qet bi ew bajarê mezin, warê min yê sirgûniyê nedima. Ev kalê ha qet bi wan merivên bajarê mezin nedima. .

Wisandixuya ku kalo, bi bilûra xwe ya delal, li vê derê di nav bextiyariyek de bû. Ew serfiraz dijiya. Wî tiştên zêde nedixwestin. Ew ji tiştên zêde direviya û bi vê yekê bextiyar û serfiraz dibû. Bextiyarî, serfirazî, kêfxweşî... ev tiştên ku her kes li pey bûn, lê tu kesî nedikaribû bidîtina, tu kesî nedikaribû bianiyana zimên, li vê derê, li nik kalo bûn. Ew bi awakî tahzî, xwasî, serqot û sade li nik kalo bûn. Wan li bin darê, li gor dengê bilûra kalo govend girtibûn!..

Ez, bêdeng, çûm nik wî. Lê ew ewçend ji xwe bihurîbû ku ew qet pênehesiya ku ez hatibûm nik wî. Min bi dengê

gelek nizm silav dayê. Ew - weke ku veciniqe - hejiya û serê xwe ber bi jor ragirt û bi dû re, bişirî. Wî ez, ji dengê min nasîbûm. Niha baş dixuya ku ew kêfxweş bûbû. Wî, ken li rû, silava min wergirt û ji min re got:

- Te gundê me kir rîya avê, tu hê do li vê derê bûyî... na-xwe tu jî dixwazî li gund bi cîh bibî?

Min - weke ku tiştê gelek girîng keşf kiribe - hema jê re got:

- Tu dibîni... tu dibêjî «tu jî». Ev yeka jî nîşan dide ku tu paşê, di pişt re, hatiye û li gund bi cîh bûye.

- Hele bisekine, hele bisekine, bîhn li me meçikîne, wî got. Tu hê nû hatî. Hele bîhna xwe bigire... Çawan, bîhna axa xubar, giya û kulîlkên ku dibişkivin, tên te? Ez ji te re bibêjim, ev bîhna xweşik ji her kesî re nesîb nabe. Baş bîhn bike... Ev bîhn, çi bîhneke xweş e!.. Çavên min nabînin, lê ez pir baş pê dihesim ka tebîet çawan ji nû ve vedije. Ez vê yekê dijîm. Tu dizanî, ji axê xweştir, rindtir û miqedestir tu tişt tune. Ez pir jê hez dikim... ez ji axa mader û tiştên ku jê dizên, pir hez dikim. Belê, dîsan wext, wexta hişînbûna xweşiyên e. Wext dîsan avis e. Wext, dîsan wexta li bin darê rûniştinê ye...

Ew bîskekê din jî li ser tebîetê û xweşiyên wê peyivî û paşê, ji min re got:

- Şivan pez birin çêrê. Ew hê venegeriyaye. Bi qasî ku ez têgihîştim, çante jî bi te re ne. Tu bi xwe dikarî wan hildî û li jûrê min yan jî li jûrê şivên daînî. U gava tu derî hundir, çayek jî daînî ser êgir.

Min çanteyên xwe hilgirtin û ez çûm oda şivên. Deriyê oda şivên weke her carî vekirî bû. Wisan dixuya ku şivên qet deriyê xwe nedigirt. Ode her weke xwe bû, tê de tu guhertin

nedixuya. Min çay danî ser kuçika gazê. Piştî bîskekê, ez, tevî çay, qedeh, kevçî û şeker li ser siniyekê, vegeriyam û hatim nik kalo. Gava ez rûniştim, min şivan jê pirsî.

- Ew baş e, kalo got. Siheta wî di dewsê de ye. Ew divê niha were. Rast, ew deverên ku tu jê têyî, çawan in?

- Zivistan e, min got. Ax - li wê derê - di bin poşikeke stûr nerm û spî de lal û bêden razayî ye... Meriv di nav palto û cilên xwe yê germ de, bi lez û bez ber bi cîhên germ direvin. Ba û bager hê jî kena rûyê merivan dicemidîne.

- Hingê baş e ku em li wir najîn, wî bi kurtebirî got.

Kincên li ser kalo niha hîn çêtir bûn. Wî - herhal - bi besta hatina biharê, xwe nû kiribû. Kiraseke spî, êlegeke reş û pantoleke nû, fireh û xêzkerî li ser bûn. Ew niha hîn kaltir dixuya. Digel vê hindê, min jê re got ku ew baş dixuya.

- Ez hêvî dikim ku wisan be... û herhal wisan e ku ez hê jî dijîm, weke ku min li vê dinê kon vegirtibe. Ez her roj mirina yek, du nasên xwe dibihîsim. Lê tu tişt bi min nabe. Wisan dixuye ku melayika mirinê, yanê ruhistîn sond xwariye ku ew heta hemû heval, dost û nasên min nebe gorê, ber bi min neyê. Ew divê, di mirina her nasekî min de, min careke din bikuje û paşê were cem min...

Di wê navberê de, Kalo got ku wî bihîstibû ku ez dê bihatima. Wî ev yek ne ji melayikên xwe, lê belê ji şivên bihîstibû. Şivên jî, li bajêr, ji hinekan bihîstibû.

- Belê, aha ez hatim, min got.

U bi dû bîskekê re, min xwest ku ez jê re tiştêkî bixwînim.

- Tu dê ji min re çi bixwîni? wî pirsî.

- Namekê, min gotê û min bi lez ji bêrika xwe nama ku ji Tehranê hatibû, derxist.

- Nama kê ye, çi ye?

- Ev name ji min re hatibû. Di namê de behsa hinek kesan dibe. Min dixwest vê namê ji te re bixwînim da ku bibînim ka tu kesên ku di namê de bi nav dibin, dinasî yan na.

- Çi ye, tu dixwazî min îmtihan bikî? wî pirsî.

Lê min wext tunebû ku min bersîva wî bida. Min hema dest bi xwendina namê kir:

«... Belê, Serdarê bira... Ew û edet û torên wan perçekî esasî yê çanda Rohelata Navîn e, - nemaze yê Kurdan û bi dû re, yê Fars û Osmaniyan. Di Rohilata Navîn de tesîra vê edet û toreyê pir mezin bûye. Gelek mirov, şaîr, nivîsevan di bin tesîra vê edet û toreyê de mane. Bi alîkariya vê edet û toreyê mirov, mirovahî û dinya hîn çêtir hatine zimên û herweha hatine hîskirin. Bi qasî ku tê zanîn, ev mirovên zane; şareza, şên, nefsbîçûk, evîndarên jin û vexwarinê, nedîndar, dilgeş, zarşîrin, qiserast û jîr bûne. Di şîrên kevn yên Kurd, Fars û Osmaniyan de jî ew wekî kesên xurt, rast, bîhnfireh, hezkarên mirov û mirovahiyê, xwedanşefqat, comerd, nefstêr û serbest tînin taswîrkirin. Li gor danezanan, edet û toreyên wan xwe digihîne Qeyser Cemşîd ku di mîtolojiya Kurd û Fars de cîhekî girîng werdigire. Reh û rêçeyên wan ji Key-sar Cemşîd û xurtî û rindîxwaziya wî tînin. Cemşîd jî evîndarê mirov û tebîetê bû û cara pêşîn wî şerabên yaqûtî peyda kiribû. Cemşîd alîkarî kir ku edet û toreyekê weha were pê. Bi kurtebirî, ew ji jiyanê û jiyînê hez dikin û hêvî dikin ku bila mirov û dinya kêfxweş bextiyar û serfiraz be. Lê mirov nikare bibêje ku nêrîna wan ya li ser dinyayê hêvîtîjî ye. Ew pêşveçûna dinyayê baş nabînin...»

Li vê derê min serê xwe ji namê ragirt û jê pirsî:

- Ez bidomînim?

- Belê, dewam bike, wî got. Nama te bala min kişand.

Min qultek ji çaya xwe vexwar û xwendina xwe domand.

«Ew tu carî ji rewş û zirûfê dinyayê memnûn nebûn. Ew hê jî ne memnûn in. (Tebîî, eger ew hê jî hebin û dijî bin.) Bîr û baweriyên wan gelek balkêş in. Ew dibêjin ku emir, şert û şûrt û fermanên ku ji aliyê dewlet, dîn û karmendên cûrbecûr pêk tînin, rê li pêşketina mirov û mirovahiyê digirin û ew qeyd û şert bernadin mirov serfiraz û dîlpak bin. Herweha ew li dijî qedexe û sînoren civatê ne jî.

Di dawiya dawîn de mirov dikare bibêje ku ew û edet û toreyên wan ji nav jiyane dertên û bi dan û standinên civakî û bîr û baweriyên mirovahiyê ve dîkeşin. Hêja ye ku mirov wan weke bîrewer û filîsofan bibînin. Ji lewre nêrînen wan yê li ser jiyane û dinyayê hem pir fireh û hem jî pir kûr in...»

Li vê derê namê, ez dîsan rawestîm. Min cimle, bi lez, li pey hev xwendibûn. Bîhn li min çikiyabû. Ew, serî li ber, dibişirî û hêdî hêdî bi bilûra xwe dilîst. Gava min xwest ku ez dîsan dest bi xwendinê bikim, wî ji min pirsî:

- De baş e, ev kî ne, çi kes in?

- Jixwe min dê jî eynî ev tişt ji te bipirsiya, min got. Gelo ev kî ne?

Min hê xeberdana xwe neqedandibû, ku ji dûr ve şivan xuyabû. Edî nedibû ku min name bixwenda. Ez, ji alîkî ve, li ber vê yekê ketim, lê ji alîkî ve jî kêfxweş bûbûm; şivan dihat. Ez rabûm ser piyan û ber bi şivên çûm. Me hevûdu hambêz kir.

Wê şevê li mala kalo şenahiyeke ecêb xweş hebû. Em heta nîvê şevê li nik kalo rûniştin, em bi hev re peyivîn û me guh da bilûra kalo. Pir kes li odê bûn. Ji min pê ve, kalo, şivan û

pênc gundiyan din jî li wê derê bûn. berê jî min sisê ji gundiyan dîtibûn. Ode bi best û kêfxweşiyê dihejiya. Gundiyan henekî dikirin û em didan kenandin. «Tûrikên» wan tijî mesele û çîrok bûn. Herweha ew kêfxweş bûn ku bihar zû hatibû.

Ez jî kêfxweş bûm. Ez li nik gundiyan bûm û min li wan guhdarî dikir. Vê yekê ez kêfxweş dikirim. Çavên wan dikeniyên. Wan li gor edetên xwe hereket dikirin, bi dest dipeyvîn û hewce nedidîtin ku bi awakî derewîn xwe cihê - bi awakî din - nîşan bidin. Ew ji çikosiyê jî bi dûr dixuyan.

Di destpêka wê şeva xweş û şên de, min ji gundiyan ku li nik min rûniştibû, re got:

- Hûn pir kêfxweş dixuyin.

- Birayo Serdar... çima em kêfxweş nebin? wî got. Ji bo ku em kêfxweş bibin, her tişt li vir heye. Şikur ji Xwedê re; ard, şekir, xwê, mast û şîrê me heye. Herweha me îsal kezeb jî li şeytên piritand. Îsal hawe pir baş e, rewşa pêz û dewêr baş e. Eger Xwedê me ji tofanan star bike, zevî jî dê baş werin... êdî em ji Xwedê çi bixwazin? Em dê îsal her kêfxweş bin.

Lê, ev şênahî, ev kêfxweşî, ev jîndarî qet nedişibû rebenî û bêdengiya gund.

- Lê, min got, gava meriv ji der ve li gund dinihêre, ew pir xirbe, bêdeng û weke ku terkkirî be, dixuye. Weke ku qet jiyan ber bi van deran nehatibe...

Gundiyeke din - îcar - bersîva min da:

- Naxêr, ne wisan e. Ji alîkî ve tu rast dibêjî, gotina te ye, lê ji alîkî ve jî ne li gor gotina te ye. Eger tu feqîriyê bipirsî, jixwe ew di siûda me de heye, di eniya me de «feqîr» hatiye nivîsîn. Em feqîr hatin dinê û em dê feqîr jî herin. Ev rast

e... em fiqare ne. Lê... ez li ser xwe bibêjim, digel vê feqîriyê jî, ez bala xwe didim tiştêkî; dewlemendiya dil. Deriyê min ji her kesî re vekirî ye, her kes dikare were û li ser sifra min ya fiqare rûne. U eger tiştêkî ji destê min were, ez wî textsîr jî nakim, ez dixwazim wî jî bikim. Belê, ji bo her kesî jî bikim. Keys û îmkanên me tune ku em gundê xwe xweşiktir bikin. Lê ma em nikarin bi nefsa xwe jî?

Em li ser mînderên teniştê dîwaran rûniştibûn. Em hem dipeyivîn û hem jî tiştên ku gundiyan sinî bi sinî anîbûn, dixwarin. Li ser siniyan her texlîd fekî û xwarin hebûn. Kalo kêfxweş dixuya. Ew zêde nedipeyivî, bi tenê carina «belê... wa?.. na lo!.. wisan e... errr...» digot. Gundiyan - carina - ji siniyan tiştine digirtin û didan wî. Wî jî bi kêf tişt werdigirtin û dixwarin. U wî qet ji bîr jî nedikir ku her car spasê gundiyan bike. Carek, dema êdî şev bûbû dereng, wî ji me re got:

- Hûn gelek peyivîn, de bisekinin, ez ji we re hinek li bilûrê xim.

Ji min bêtir gundî bi vê yekê kêfxweş bûn. Wan hema dest bi çepikan kirin.

Cara yekemîn, min wê şevê dît ku kalo dikare bi awakî din jî li bilûrê bixe; dengê bilûrê niha kêf; henek û şênahî direşand. Niha di şûna ew dengê zîz, dilovan û keserkûr de, dengêkî şên hebû. Kalo çavên xwe girtibûn û hêdî hêdî bilûra xwe puf dikir. Dest û ew tiliyên zirav dîsan bi hostetî li ser bilûrê digeriyan. Tilî bi dûzan û bi rêk û pekî qulên bilûrê didîtin û bi rehetî li ser qulan radibûn û dadiketin. Ev yek, ewçend bi dûzan dibû ku min jî dikaribû bidîta. Carina jî tiliyekî li ser eynî qulê çend car radibû û dadiket. Kalo her bi ken bû. Bi her awayî dixuya ku wî bi kêf, best û

dilovanî bilûra xwe puf dikir.

Îcar gundî jî di nav kêf û şênahiyeke nedîtî de bûn. Musîka ku ji bilûrê derdiket û ode tijî dikir, ruhê wan dihejand. Wan stran û dîlanên ku kalo lê dixistin, dizanibûn û piraniya caran bi dengê bilûrê re geş dibûn û distran. Gava ew nedistran, hingê wan li çepikan dixistin û hewa odê geş dikir. Carina jî wan kalo geş dikir û bi dengê berz digotin; «bijî, tu her bijî...»

Piştî ku me ew şev weha bi kêf û henek bihurand, me kalo li oda wî bi tenê berda û em jê veqetîn. Ez jî bi şivên re çûm, - ez dê dîsan li nik wî bimama.

Dotira rojê, gava ez hişyar bûm, şivan ne li mal bû. Ji zû ve bû ku ew rabûbû û çûbû ber pêz. Lê wî - berî ku here - ji bo min tahştê hazir kiribû û danîbû ser siniyekê. Min jî, bê ku ez bilezînim, hêdî hêdî ji xwe re çayek çêkir û pê re tahştiya xwe xwar. Bi dû tahştê re, ez derketim ber derî. Gava ez derketim derve, tîrêjên tavê çavên min girtin. Şewqa rojê hawirdor girtibû û ew bi awakî pir xweş li ser giyan dibiriqî. Hawirdor bêdeng bû. Xaniyên gund - ji min hinekî bi dûr - li pêşiya min bûn. Çend zarok li ser banekê dilîstîn. Jinikek jî li ser kahniyê sitîlên xwe tijî av dikirin. Ev jînik, jîna yekemîn bû ku min li gund didît. Gava jînikê ez ji dûr ve dîtîm, wê bi awakî şaşbûyî li min nihêrî û bi ken serê xwe hêjand û silav da min û pê re wê dolbenda serê xwe rast kir û serê xwe zivirand.

Dema min kahnî û ava ku xwişe xwiş dikir, dît, best li min rabû; min xwest xwe bişom. Ez dîsan vegeyriyam hundir û min sabûn û destmaleke dirêj ji çentê derxistin. Gava ez dîsan derketim ber derî, jînik jî, tevî sitîlên xwe, ber bi xaniyan dibezîya. Ez çûm ser kahniyê û min serê xwe daxist

bin ava sar. Min, demeke dirêj, bi sabûnê serê xwe şuşt. Di pişt re jî, ez hatim û li kêleka dîwarê xaniyê şivan li ser totikan rûniştim. Min xwe niha rehet, pir rehet hîs dikir. Min çavên xwe girtin û serê xwe ber bi tavê zivirand. Berî çend rojan, ez ji tav û germiya wê pir bi dûr bûm, lê niha ew li nik min bû, - yan jî ez hatibûm nik wê.

Ez wisan, li wê derê, di xew re çûm. Ez nizanîm ka çi çiqas ez di xew de mam, lê gava dengê deriyekê hat guhê min, ez dîsan hişyar bûm. Kalo bû. Ew derketibû ber derî û destekî wî hê li ser derî, dixwest dengê çarmedorên xwe têbigihê. Ez hema rabûm û ber bi wî çûm.

- Ha... tu yî, wî got. Çawan, tu baş raketî?

- Belê, min got, ez rehet razam... min baş xew kir. Ev bû bîskeke jî ez li bin dîwêr rûniştî me. Min, weke kesên ku nû tav dîtîbîn, eynî wisan, xwe da ber tîrêjên tavê.

- Baş e, tu çima nehatî ba min? wî pirsî. Ez jî, ji zû ve ye ku hişyar bûbûm... Heye ku tu jî dizanî... ez serê sibana gelek esebî me.

- Naxêr, min got, min nexwest ku ez werim û we eciz bikim.

Wê sibê min alîkariya wî kir. Em bi hev re çûn bin darê. Min ji oda wî kulavek, bahlîfek û du mînder anîn û ew li bin darê raxistin. Min alîkariya wî kir ku ew rûne. Paşê jî min jê re çayek çêkir. Wî tahştê nedikir. Wî qîma xwe bi perçekî nan dianî.

Gava min çay tijî kirin, wî ji min pirsî:

- Rast, dostê te çawan e? Min bihîst ku ew hatiye girtin û niha li hepisxanê ye. Gelo ev rast e?

- Mixabin, min got, xeber rast e. Ew niha li girtîxanê ye. Rewş jî niha - li gor par, pêrêr - pir xirab e. Ez pir li ber wî

dikevim û wî meraq dikim.

- Heyf... wî got, pir heyf. Ez jî wî gelek meraq dikim. Ew xortekî pir jîr, çeleng û rind bû. Înşallah tu tişt pê nabe... îşallah ez dê xebera mirin yan jî kuştina wî seh nekim.

(Wext diherike, kalê rind, wext diherike. Wext li me diqulibe... Li hember herikandina wextê em nikarin tu tiştî jî bikin... û wext me jî bi xwe re werdigire û dibe û dibe û dibe...

Ax... me bikaribûya ev wexta malkambax carek, bi tenê carek rawestanda! Me bikaribûya kêfxweşî û serfiraziyên xwe, ew demên kurt yê bextiyarî û xweşiyê tim û tim vejandina! Ne bi tenê kêfxweşî û serfiraziyên xwe, ne bi tenê bextiyarî û dilgermiyên xwe, herweha me bikaribûya kul, jan û qahrên xwe jî tim û tim hîs bikirina, me wan ji bîr nekirina! Me bikaribûya di berbanga her sibê de dilên xwe bidana bin girane û zompên qahr, jan û êşan! Me her gav bizanibûya ka em çima kêfxweş in û em çima keserkûr in! Lê na, na, na... wext dê were û perda jibîrkinê li ser serê me re bigire... Em dê di bin perda jibîrkinê de binivîn... Ma ev ne neheqî ye? Çima wext dê li me nifiran bike û me bi kirasê reş, yanê bi perda jibîrkinê ceza bike? Çima em dê her gav, her tiştî ji bîr bikin? Çima? Çima? Çima?

Hehecika biçûk... ew hehecika biçûk divê were bîra te... Min ew jî ji bîr kiribû. Ew jî li pey mij û dûmana çend salan mabû. Min xwe êşand da ku ez bikaribim perda jibîrkinê biqelişînim û hehecika biçûk ji pey mij û dûmana salan werînim. Min xwe pir êşand ku ez bikaribim wê bi bîr bînim û bi peyvên îroj ku bi dengê «E» ve tijî ne, binivîşînim. Weranîna wê ne hêsan bû. Min li dijî wext şer kir.

U di dawîya dawîn de, bi awakî gelek girtî, gelek tarî hat bîra min ku gava min ew - dîsan - dît, min çenta xwe ya biçûk ya dibistanê ber bi jor, ber bi asmên pengizand. Ez ji dibistanê dihatim û hew li hêviya hehecika biçûk bûm. Min hew hêvî hebû ku ew dê bihata. Lê ew hatibû... Yan jî hec-hecikeke din ku weke wê bû, hatibû... Ez bi xwe nedikarîbûm bi firê ketima û ji ber vê yekê jî, min çente bi firê xist. Belê; hehecik dîsan hatibû û ez di nav dilşahî û kêfxweşiyeke ecêb û nedîtî de bûm. Hingê, gava ew di ser serê min re difiriya, ez kêfxweşiyeke paqij, germ, yekta û zelal ku meriv nikare bi peyvan bîne zimên, dijiyam.

Wê havînê em, ez û hehecikê her bi hev re bûn û ji bo ku ez pê re bim, ez û kalikê xwe wê havînê neçûn zozanan jî. Ew jî, bi ew awir û hereketên xwe yê nas, her li dor min difiriya. Hevaltiya me - bi wext - ewçend bi pêş ve ket ku wê dest pê kir û hat ji lepên min av vexwar. Dema min li wê dinihêrî, ez dilşa dibûm. Ew, bi rengên xwe yê reş û spî, weke melayikeke hûr dixuya. Ew ewçend biçûk, ewçend bêçare û ewçend belengaz dixuya ku piraniya caran kêfxweşiya min bi keser û xeman tev li hev dibû. Ez ji alîkî ve kêfxweş û ji alîkî ve jî xemgîr dibûn. Min dixwest hem wê biparêzim û hem jî jê hez bikim. Weke ku wê ev yek fahm kiribe, wê jî çavên xwe yê hûr digirtin û vedikirin, baskên xwe diçirpandin û qeşmerî dikirin.

Lê li pey kêfxweşiya min ya nedîtî, guman û xem jî hebûn; ber bi payizê, dema dibistan dîsan vebûna, hehecikê dîsan ber bi deverên germ bifiriya. Wê dê ez terk bikirama. Roj bi roj ev guman û xem bûn zêde. Wexta dibistanan dihat. Kincên nû, pêlavên nû, defter, qelem û kitêbên nû hatin kirîn. Min dixwest ku dibistan rojeke zûtir ve-

be. Min bêrî li dibistanê kiribû. Lê min nedixwest ku ev daxwaza min - berbiçav - bixuye. Weke ku gava min ev daxwaza xwe nîşan bida, hingê hehecik dê winda bûbûya. Ez - bi hîsên xwe yên zaroktiyê - pê dihesiyam ku dema dibistan vebin, hehecik dê here... Vebûna dibistanan, çûyina hehecikê bû jî...

Lê mixabin, pir mixabin ku wisan nebû... Hehecik bi firê neket û neçû. Tam di destpêka vebûna dibistanan de, rojekê min hehecik li bexçê, li ser ax vegezîfî dît. Wê dixwest û dilebitî ku bifire, lê nedibû. Dema ez bi lez çûm nik wê, min rewş fahm kir; baskê rast yê hehecikê şkestibû. Hinekan baskên hehecikê yên jar û tenik şikandibûn. Yan jî ew rastî derekî, cîhekî, tiştêkî hatibû. Wê melûl melûl li min dinihêrî. Hingê ava germ bi kebokên min de hat. Min hema, bi lez ew girt û bir nik kalikê xwe. Min lava jê kir û li ber wî geriyam ku ew hehecika reben dîsan sax bike, baskê wê bicibirîne. Kalikê min - pêşî - baskên wê yên bi xwîn paqij kirin, çend pûrtên li dor birînê rûçikandin û paşê jî celebeke merhema reş danî ser birînê.

Hehecik hew difiriya. Berî ku ew birîndar bibe, her roj, wê hevalên xwe, hehecikên din didîtin û ew bi hev re difiriyan. Lê hehecika reben niha hew dikaribû bi hevalên xwe re bifire. Kalikê min jê re qefeseke hûr çêkir. Ew niha di nav qefesê de, li nik min bû û bi çavên vala li doraliyê xwe dinihêrî. Kêfa ku ji çavên wê dixuya, niha winda bûbû. Dema hehecikên din dihatin û li doraliyê wê difirîn, ew dîsan dihat ser xwe û jîndar dibû. Bi tenê hingê. Dema wan hevûdu didîtin, vîçe vîçe dest pê dikir. Wan her vîçe vîç dikirin. Weke ku wê ji wan alîkarî dixwest. Lê ne wan, ne min û ne jî kalikê min dikaribû jê re alîkarî bikira.

Paşê, rojek di wan rojan de, dema asman ber bi dana êvarê bû tarî, ez ber bi hehecikê beziyam. Asman bûbû tarî... ji ber ku dema koçkirinê hatibû; hehecik ref bi ref ber bi deverên germ difiryan... Min hehecik ji hundir anî, ji qefesê derxist û berda bexçê. Wê, bi best, dest bi vîçe vîçe kir. Wê dixwest bibe pardarê vîçe vîça asmên. Weke ku wê ji bîr kiribû ku ew birîndar bû, wê xwe çend car lebitand ku bifire. Lê nebû, ew nedikaribû bi firê biketa. Ew dîsan bi êş ket ser axa sar. Bi dû vê yekê re, wê bêlebat, li jor, li refên hehecikan fikir. Ew her wisan ma.

Eynî tişt çend roj dewam kir. Her cara ku ez ji dibistanê vegeyriyam, min ew anî bexçê. Her dana êvarê ewr û asman bû tarî û hehecik li pey hev firyan û çûn. Hehecika bextreş, hehecika siûdxirab, hehecika baskşkestî li nik me ma. Heval û hogirên wê çûn, lê ew ma...

Di wan rojan de, dema min li çavên hehecikê dinihêrîn, ez kelgirî dibûm, dilê min diguvişt. Min hew dixwest ku bila ew li nik me bima. Min dixwest bila ew biçûya, bila ew biçûya, bila ew biçûya, tevî refên hehecikan biba, dev ji jiyana xwe ya koçertiyê berneda; min dixwest bila wê jî, bila wê jî, bila wê jî koç bikira. Lê wê nedikaribû... Ferên çavên wê vemirbûn, winda bûbûn. Wê tu tişt jî - êdî - nedixwarin.

Dîsan, di dana êvarekê de, piştî ku refên hehecikan koç kirin û çûn, serê hehecikê ket ber wê.

Dilê biçûk yê hehecikê hew dikaribû li hember vê qahr û keserê rawesta...

Ez di cîhê xwe de veciniqîm. Ez kelgirî bûm û hema reviyam, çûm nik kalikê xwe. Min xwe avêt hembêza wî û jê pirsî:

- Çima melayike li hehecika reben miqayite nebûn, lê

xwedî derneketin? Ma ew jî ne weke melayikekê xweşik û rindik bû? Ma melayikan jî tevî hehecikan koç kirin? Çima ew lê xwedî derneketin?

Wê şevê, gava ez razam, min hehecika reben jî danî ber serê xwe. Ew heta sibê, li ser bahlîfa min, li nik min ma. Sibê jî gava ez hişyar bûm, min li bexça hewşê, li nav gulan cîhekî veda û ew li wê derê veşart. Gava min hehecika xwe spart gulan, min sond xwar ku min dê wê qet ji bîr nekira.

Gava te, li bin wê darê, di derheqê dostê min de got, «înşallah ez xebera xirab, kuştina wî seh nakim», hingê dilê min dîsan bi êşeke nas perçiqî. Ez dîsan kelgirî bûm. Lê hingê ez têngihîştîm û min jê dernexist ka ew êş, ew jan ya çî bû. Ez pir li ser fikirîm, lê digel wê hindê jî min jê dernexist.

Lê belê, bi dû demeke dûr û dirêj re, dema min heşê xwe yê westiyayî ragihand pey salên rabirdû, hingê min kahnî û rêça wê êşê fahm kir; êş ya hehecika bextreş bû, ji bo wê bû, êş, êşa mirina wê bû, êşa mirinê bû. Hevalên wê çûbûn, ew mabû. Eş, êşa vê yekê bû.

Min sond xwaribû ku min dê ew û êşa ku wê li pey xwe berdabû, qet ji bîr nekira. Lê wext... wext bi lez û bez herikîbû. Wext... perda xwe ya jibîrkinê bi ser min re vegirtibû û ez fetisandibûm. Ya rastir, wê heşê min fetisandibû...)

Gava ez û kalo - dîsan wê rojê - piştî nîvroyê, li bin darê rûniştin, min qet fersend neda ku ew li ser tişteki din bipeyive. Min jê re got:

- Ez niha dizanim ka hûn Rindî kî ne.

Digel ku min jê re wê namê xwendibû, ew dîsan jî li ser gotina min şaş bûbû. Şaşbûna wî baş dixuya. Wî ji min pirsî:

- Wey? De bibêje ka ez kî me?

- Te lé guhdarî kir... min do ji te re namek xwend, min got. Di namê de behsa merivine dibû. Aha tu yek ji wan î.

- De baş e, ew kî ne? wî dîsan pirsî, weke ku wî pê nedizaniyê.

- Rindî, min bi dengê bilind got. Ew Rindî ne... û tu jî yek ji wan î, yanê tu bi xwe jî Rindî yî. Belê, Rindî. Cara berê, gava ez ji gund vediqetiyam, te bê sebeb mesela Rindiyan ji min nepirsî. Dema ez zivirîm û çûm welatê xwe yê xerîbiyê, ez li ser vê meselê hûr bûm. Lê mixabin, min agahî û danezanên bi rêk û pêk bi dest nexistin. Ne hêsan e ku meriv bikaribe li ser tiştê ku wî wî dibe, agahî û danezan peyda bike. Edet û toreyên Rindiyan jî wî wî dibin yan jî - meriv dikare bibêje - ew wî wî bûne. Ez niha li welatê rojava dijîm û helbet vê yekê jî rê li min girt ku min bikaribûya tiştine peyda bikirina. Lê belê, dema ku êdî hêviyên min wî wî dibûn, ev name hat, ev name gihîşt hawara min. Nama ku min do ji we re xwend. Bi vî awayî, ez tiştine li ser Rindiyan fêr bûm. Ez niha - kêma be jî - tiştine li ser Rindiyan û edet, tore û felsefa wan dizanim.

Kalo, bi awakî balkêş, li tiştên ku min bi heyecan gotibûn, guhdarî kirin û bi dû re dest bi pîqê pîqê kir. Ev cara yekemîn bû ku min didît, ew bi pîqê pîqê dikeniya. Min ev yek nedipa; kalê ku her dibîşirî yan jî carina bi dengê nizm dikeniya, niha pîqê pîqê dikir. Min jî - pêşî hêdî hêdî, paşê jî bi dengê berz - dest bi pîqînê kir. Em demeke dirêj bi pîqînê kenyan. Di pişt re jî, wî ji min pirsî:

- Çawan, te niha meraqa xwe deranî? Tu niha rehet bûyî? Tu hê jî dixwazî tiştine hîn bibî?

- Na, min got, êdî ez dê çî bixwazim? Niha kêfa min bi

rastî di şûnê de ye.

- Ez jî divê bibêjim; kêfa min jî niha di dewsê de ye, wî bi dengekî nerm got. Li min bibore, min pir pîrçîn kir. Lê wisan dixuye ku me xwe spart siya pîqe pîqan da ku em nîşan bidin ku em niha hîn bêtir kêfxweş in.

Piştî ku wî ev tişt gotin, wî ji nişka ve - weke ku nû hatibe bîra wî - pirsî:

- Rast, xwediyê wê namê kî ye? Kê ew nivisiye?

- Hozanekî kal yê Kurd... wî ev name ji min re nivisî, min got. Ew niha li Tehranê dijî.

Pê re jî min navê hozan gotê.

- Ma ew niha li Tehranê dijî! wî got. Hey gidî hey... Ez wî şairê dinasim. Min di xortiya xwe de, dema Iraq di destê Îngilizan de bû, ew nasî. Baş e, wî di derheqê xwe de jî tiştine nivisîne?

- Naxêr, min bi kurtebirî got. Ew li ser xwe tu tişt nanivisîne.

Piştî xeberdana me ya wê rojê, dan û standina me hîn çêtir bû. Wê rojê heta êvarê, heta şivan û gundî hatin nik me, em bi hev re peyivîn. Min niha dizanîbû ka kalo kî bû û wî jî hew hewce didît ku li ser rabirdûya xwe bêdeng bima.

Di wê çûyina min de, ez diviya du hefte li wê derê bimama. Lê ez sê hefte mam. Di nav van sê heftan de, ez her bi kalo re bûm. Em bi hev re, bi qasî ku teqeta wî dest dida, li dor gund geriyân. Em li ser axê, rengguhertina wê, kulîlk û gulan peyivîn. Min tiştên ku didîtin, bi dirêjahî jê re gotin. Wî jî, tiştên ku wî hîs dikirin, bi kurtî ji min re gotin. Wî, kulîlkên ku min jê re behs dikirin, bi destên xwe mist didan û bîhn dikirin. Çend car ber bi dana êvarê, em bi hev re derketin dervayî gund û li bin asmana sor, me şivan pa. Me

bi hev re şîr vexwar û penêr xwar. Di bin wê darê de wî li bilûrê xist û min lê guhdarî kir. Em çûn ser kahniyê û li ber ava zelal û hûnik rûniştin û li wê derê min jê re helbest xwendin, wî lê guhdarî kirin. Carina em bi dirêjahiya deqan li ser tiştine kenyan û carina jî em li ser tiştine bi dengê berz «fikirîn».

Di nav van sê heftan de, ew rengên nexuyayî yên tabloya kalo ku min behs kiribû, hêdî hêdî derketin holê. Kalo ji Diyarbekrê bû. Ew li wê derê hatibû dinê û li wê derê mezin bûbû. Wî li Stembol û Kahîrê edebiyad û ziman xwendibû. Wî baş bi Turkî, Farisî û Erebî dizanibû û edebiyatên van zimanan ji nêzîk ve dinasî. Ew, -piştî xwendina xwe ya Stembol û Kahîrê- çûbû Baxdayê û demek li wê derê mabû. Ew ji Baxdayê jî çûbû Yewnanîstanê û li wê derê, li bajarê Xanîa ku li girava Girîdê ye, celebeke Yewnaniya kevn *Katharevousa* xwendibû. Wî qîma xwe bi Yewnaniya kevn jî neanîbû, herweha ew çûbû Venedîgê û li wê derê jî Latînî xwendibû. Carina wî digot ku ew evîndarê avahî û xaniyên kevn, pir, kuçe û kolan, meydanên biçûk û kadetralên klasîk yên Venedîgê ye. Wî her du şerên cîhanê jî ji nêzîk ve dîtibûn.

- Ez ji şerên neheq, ji awir û fikrên zordar û şerker nefret dikim, wî digot. Şer, şerên neheq kata herî bilind ya dînî, sernizmî, pîsî û qelsiyê ye.

Wî hemû Rojhelata Navîn û welatên Derya Spî -tevî Afrîka Başûr- dîtibûn. Ew pir geriyabû. Wî rêwîtiya xwe ya dûr û dirêj weke celebeke sirgûnî didît. Weke sirgûniyeke bi êş û qahr, lê di eynî kat de bi havil, bi berhem û zanîn.

Bi kurtebirî; wî gelek cîh û dever dîtibûn, gelek tişt jiya bûn, ji gelek tişt û kesan hez kiribûn û herweha tiştên ku ji

bo wî girîng bûn, çêkiribûn. Di dawiya dawîn de, ew westiyabû û hatibû vê derê, li vî gundê ku li ser tixûbê bû û bi her du aliyên tixûbê ve jî xwedantekilî bû, bi cîh bûbû. U ew hew ji gund derketibû. U tiştê herî ecêb; wî li her aliyên cîhanê gelek jin jî nasîbûn, lê ew nezewicîbû û zarokên wî tunebûn. Gava ew hatibû û li gund cîwar bûbû, ew 45 salî bû.

Wî mesela cîwarbûna xwe li ser kahniyê ji min re gotibû. Gava wî vê yekê ji min re got, min jê pirsî:

- Lê... çima? Tu hê jî xort bûyî û li ber te hê jiyaneke dirêj hebû. Tu dikaribûyî di bajarên xwe yê mezî de jî bimaya û bibûya xwediyê zar û zêç.

- Çima ez dê li wan deran bimama? wî bi pirsek bersiva pirsê min da. Ez jî li ser vê yekê bi dûr û dirêjî fikirîm. Belê, berî ku ez dev ji bajarê berdim, ez li ser vê yekê fikirîm û paşê jî ez hatim li vî gundê bi cîh bûm. Tu tekiliyên min bi dinya derve re nemabû ku ez li wan bajarên bimama. Wekhevî, serfirazî û azadî li dinya derve qetl bûbûn. Edet û toreyên Rindîtiyê jî wînda bûbûn... U di mesela jinên de jî, ez ji welatê xwe, ji keç, jin û maderên wî bi dûr ketibûm, lê her weha, ez li nik jinên xerîb jî nedihewiyam...

Tu dizanî... dinya guherî; hêvî, daxwazî, evîn, ecibandin, dan û standin, qise û kelîme guherîn. Ev tişt ewçend guherîn ku dastan, çîrok, cin, pîrhevok, melayike jî hatin qetlkin! Şeytan hat kuştin! Yanê hîs, xeyal û serfiraziya manewî hat qetlkin. Her tişt, her tişt bûn hesabên qurîşan. Min dê li wan bajarên, di nav însanan wîsan de çî bikira! Tiştê herî baş ew bû ku min ew însan û dinya wan ji wan re berda. Bê guman, ev yeka ji bo kesekî ku ji bajarên û însanan hez dike, gelek dijwar bû. Lê min tu îmkân nemabûn,

ez hew dikaribûm li ba wan însanên ku hem hevûdu û hem jî însanên belengaz dixwarin, bihewiyama. Min ew însanên ku însaniyeyê dihenciqandin, terk kirin. Min mal, milk nav û deng, derew, çikosî û durûtiyên wan ji wan re hîştin û ez hatim vê derê.

Kalo ji jiyana xwe û biryarên xwe razî bû. Wî car bi car, bi dengekî nizm digot, «*serfirazî û bextiyariya manewî... serfirazî û bextiyariya manewî pir û pir muhîm in.*» Carina jî, gava ew bîhteng dibû, wî weha digot; «şer kirin... Wan şer kir... gelek kesên ku min dinasîn, bi mêranî şer kirin. Heyf, hezar heyf ku ez nebûm şîrikê wan... belê, belê... li dijî xirabî û zordariyan şer divê...»

Bîr û baweriyên wî yên li ser gundiyan jî gelek balkêş bûn. Şevêk, di saeteke dereng de, piştî ku şivan û gundî çûn, wî li ser gundiyan weha got:

- Heta ku ez nehatibûm vî gundî, min baş nedizanîbû ka tirsê dilê wan însanan çî ye. Piştî ku ez hatim, ez têgihîştim ka ev însanên paqij, destvekirî û reben çîma ditirsin. Ev însan pir ditirsin. Gundî bawer dikin ku ew dê winda bin, dûzana wan dê tev li hev be, ew li ber windabûnê ne. Helbet, dijîtî û berberiyên wan jî li gor xwe hene, lê ew pir baş dizanin ku ew ji xerîban cihê ne. Ma tu bawer î ku ew, weha bê sebeb, li quntaxên çîya, gelî û newalan dijîn?.. Belê, wan xwe spartiyê cîhên çetin. Çîma?.. Ew dixwazin xwe ji xerîban biparêzin. Ew dizanin ku xerîb xerîb in. Yanê xerîb, zor û zordarî, talan, guhertina edet û tore û jihevketina mal û malbatan in. Ez bawer dikim, ji ber vê yekê ye ew dixwazin mefhûma wext ji holê hildin. Ew dixwazin «bêwext» bijîn. Ew guh nadin herikîna wext û - ez dikarim bibêjim - ew di nav valahiyekê de dijîn. Ev însan hatine jibîrkin, ew bi

tenê hatine hîştin û ji dinya derve re girtî mane. Mebesa min bi valahiyê ev yeka ye; wan hay ji guherînên dinê tune. Ew nabînin ka dinya ber bi kû de dere. Ax... ez niha dil dikim ku ez bikaribûma hîn bêtir di nav wan de bûma, ez ji dinya û tecrubên wan hîn zêdetir destkewtî bûma, min bikaribûya piştgirtî li wan bikira!..

Şeva ku kalo ev tişt gotin, ez li nik wî, li oda wî razam. Min bi xwe, ev yek dil kiribû; min dixwest ku ez bi vî awayî şevên wî jî binasim. Ez li ser doşega li erdê raxistî razam, - eger meriv bikaribe jê re razan bibêje. Ji lewre kalo, hemû şev, di xewa xwe de peyivî. Ew her di nav nivînê xwe dipeyivî. Ez nivê şevê rabûm û çûm ser serê wî rawestiyam. Min dixwest, ez bizanibim ka ew razayî bû. Min bang lê kir, lê tu deng jê derneket; ew radiziya. Tiştên ku kalo di xewna xwe de digotin, nedihatin fahmkirin. Carina hinek peyv heta guhên min dihatin, lê min jê dervedixist ka kalo çi digot.

Ber bi destê sibê jî, dema ez dê biketima xew, ew hişyar bû. Bi qasî bîskeke, wî li ber xwe tiştine gotin û di odê de geriya. Ew çend car jî derket derve. Serê min di bin lehîfê de, min li wî guhdarî kir.

Sibê, gava min jê re got ku ew di xewa xwe de dipeyivî, tu tişt nehatin bîrê.

- Ez pir xewn dibînim, wî got. Ya rast; ez di navbera xewn û rastiye de derim û tîm. Carina ez bawer dikim ku ez xewn dibînim, lê ji nişka ve têdigihê ku ez di esasê xwe de difikirim, belê, bi tenê difikirim. Carina jî tersê vê yekê dibê, ez bawer dikim ku ez hişyar im, lê ez difikirim. Belê, hingê di esasê xwe de ez di nav xewneke sivik û ronî de digirim. Heye ku ez di wê navberê de dipeyivim jî.

Tiştên ku kalo hêdî hêdî û bi kurtebirî digotin, ez kêf-

xweş dikirim. Meraqa min êdî daketibû. Lê belê, digel vê hindê, ez dîsan jî, bi her awayî, ji rewşê ne razî bûm. Min dixwest ku ez li ser jiyana wî hîn bêtir tişt bizanibim, fêr bibim. Ev yeka ne ji ber meraqê bû. Min dixwest bila di destê min de li ser jiyana wî agahîne hebin da ku ew ji bîr nebe. Ev kalê rind dê sibê roj «koç» bikira... lê min nedixwest ku ew bêşop biçûya. Ji lewre, carekê, gava em bi hev re rûniştibûn, wî ji min re behsa bîranîneke xwe kiribû. Wî weha digot:

- Dema ez hê pir xort bûm, ez û hevaleke xwe ya keç ku Yewnanî bû, bi hev re çûn giraveke pir xweş, bêdeng û biçûk. Rojekê, ber bi hingura êvarê, em li perava deryayê, li ser qûman, bi hev re raketin. Av û pêlên hûnik û nerm heta ligên me dihatin. Li hember me asman raserî sor bû; ro li me diçû ava. Qûmên bin me germ bûn. Em demeke dirêj li wê derê di hembêzên hevûdu de çûn û hatin. Paşê jî, em, bi sermestiya hezkirinê, rabûn û li ser qûma nerm û şil geriyân. Lê bi dû gerîne re em dîsan vegeerî û hatin cîhê ku me hevûdu hez kiribû. Lê tu tişt, tu tişt li holê nemabû. Tu şop ji me nemabû, me nedikaribû tu şop hîlanîna. Weke ku em qet nehatibûn wê derê, weke ku me li wê derê bi saetan ji hevûdu hez nekiribû. Ne ji hezkirinê û ne jî ji gerê tu şop hebûn. Her tişt wînda bûbû. Qûm paqij û yekser bû. Meriv digot qey ji sedsalan vir ve, tu kes nehatibû wê derê. Bayên sivik û pêlên hildayî her tişt wînda kiribûn û ji holê rabiribûn. Jîn jî aha ev bû; weke hezkirinek li ser qûma şil, germ û bêdawî... hezkirineke ku ba û pêl dê bi dû re bihatina û şopên wê ji holê rabirina...

Ev bîranîn li min pir tesîr kir. Ji lewre min dixwest ku ez wî û jiyana wî baş binasim û tiştên ku ew dibêje, binivi-

sînim û dagirim kasetan.

- Ma pêwîst e ku her tişt bibe qûm û tu şop li pey merivan nemînin? min jê pirsî. Bi qasî ku ez dizanim, meriv dikare şop û herweha tiştine jî li pey xwe berde, - ku her tişt nebe jî, tiştine... Eger hûn bixwazin, em dikarin vî tiştî bi hev re bikin. Hûn ji min re bibêjin û ez jî tiştên ku hûn dibêjin, dagirim kasetan.

Lê wî pêşniyara min nepejirand.

- Min di esasê xwe de, wextekê, tiştine nivisîbûn, wî got. Lê ji mêj ve. Ew tiştên ku min nivisîn, piştî ku ez hatim vê derê, yanê gund, winda bûn. Niha jî êdî jîna min û bîranînên jîna min bûne weke helqeyên zîncîreke şkestî ku bela wela ne. Ez dê çawan helqeyan berhev bikim, wan bicivînim ser hev? Ma teqeta min ji vê yekê re heye? Ma wisan hêsan e ku însan bikaribe bîranînan, xatiran ji quncikên wan yên veşartî werîne? Paşê... ew dê çi alîkariya vê yekê bibe? Di ew dinya ku hûn tê de dijîn de, pir tişt tên gotin, pir û pir. Çi rûmet û hêjahiya jîna min, bîranînên min û qisên min li hember wan kelehên spehî yên kelîme û qisan heye?..

Piştî vê xeberdana kalo êdî ne hewce bû ku ez li ser gotina xwe înad bikim. Lê belê, min dil tunebû ku ez wisan zû bi zû dev ji wî berdim. Min dixwest, di her fersendî de, jê tiştine bipirsim û - bi qasî ku dibû - jê tiştine fêr bibim. Yek ji ew tiştên ku min dixwest fêr bibim, mesela Rindiyan bû; kalo çawan bûbû Rindî û çima? Lê min newêrbû ku ez vê yekê hema jê bipirsim. Ez ditirsiyam ku ew bersîv nede û nebêje. Min diviya di demeke wisan de jê bipirsiya ku wî bi daxwaz û best bersîv bida.

Rojekê min ev keys bi dest xist. Ez dîsan rêwî bûm; ez dê dotira rojê biketima rê. Gundiyan wê rojê - ji ber çûyina

min - ez, kalo û şivan ezimandibûn. Me dê bi hev re fîravîn bixwara. Gundî jî wê rojê li gund bûn. Çend kes jî ji gundên doralî hatibûn. Gundiyan sifrek ji bo bihîst kesan li bin darê raxistibûn.

Fîravîn bi xeberdan û pîqe pîqa gundiyan derbas bû. Dara reben ji ber pîqîna wan dihejiya. Bi dû fîravînê re jî, bi qasî demeke dirêj, em li wê derê rûniştin û peyivîn. Paşê, ber bi êvarê gundî kom bi kom ji min xatir xwestin û rabûn çûn. Şivan jî rabû çû; kerî dê bihata. Ez û kalo bi tenê mabûn. Kêfa wî di şunê de bû. Piştî çûyina şivên, wî bi kêf got:

- Ev gundî çi însanên cihê ne! Tu dibînî... ew çawan eleqeke nêzîk û rêz û rêzdariyeke germ nîşan didin? Ez ji te re tişteki bibêjim?.. Belê, şîretek ji bo te; dema tu dixwazî ruhê xwe ji gemariyên dinya derve paqij bikî û xwe ji wî derê bi dûr xînî, hingê tu divê werî ba gundiyan û demek li ba wan bimînî... Ew ji dinya derve pir bi dûr in...

Ev dem, tam dema pirsê min bû. Ew pirsê ku min ji wexteke çê re veşartibû. Min diviya niha jê bipirsiya. Min xeberdana wî birî û jê re got:

- Ez tişteki pir meraq dikim, tu çawan bûyî Rindî? Çi bûn sebeb ku tu ketî ser vê riyê?

- Te dîsan tişteki ku min nedipa, pirsî, wî got û bi vî awayî nerazîbûna xwe nîşan da. Bi dû re jî wî bi ken «ev meseleke dûr û dirêj e» got.

Di kena wî de niha şopên derd û keseran dixuyan.

- Ne xem e, min got. Bila mesele dûr û dirêj be. Ez dixwazim lê guhdarî bikim. Eger hûn newestiyayî ne, ez tika dikim... behs bikin.

Bi qasî kêlikê ew bêdeng ma. Ji ber ku vê bêdengiyê

nîşan dida ku ew dê bipeyive, ez jî bêdeng mam. Paşê, wî bi dengê gelek dilsoj û nizm, dest pê kir û got:

- Ez bawer dikim, her tişt bi daxwaza xwendinê dest pê kir. Hê di xortiya xwe de min dest pê kir û ji xwendinê hez kir. Ew hezkirineke ecêb bû...

Dengê wî niha pir bi zehmetî seh dibû. Ji bo ku min bikaribûya ew baş seh bikira, min hinekî din nêzîkî lê kir.

- Tu ew malên fireh yên Diyarbêkrê dizanî. Malên ku xwedî hewşên fireh in. Aha zaroktî û xortiya min di maleke wisan hewşfireh û pirode de bûrî. Di hewşê de bexçeke fireh û bîreke kûr hebûn. Taxa me jî ji aliyê millî û dînî têvel, rengîn û tev li hev bû. Li taxê pir malbatên Asûr, Cihû û Ermen jî hebûn. Dan û standinên me û van malan bi hev re pir baş bûn. Em, weke mal, diçûn serdana hevûdu. Herweha gelek hevalên min jî ji wan bûn. Ez bawer dikim tesîra van dan û standinan jî bû ku ez - paşê - welatên nû bibînim... Lê tiştê ku min dixwest bibêjim ne ev bû... Dema ez hê zarok bûm, bavê min wefat kiribû û diya min jinebî bû. Wê di pey bavê min re mêr nekiribû. Ji ber vê yekê, kalikê min li me dinihêrî. Ez lawê malê bûm. Ji min pê ve tu law tunebû. Ez bawer im, hinek jî ji ber vê sebebê, kalikê min ji min pir hez dikir. Ez bi her awayî li ber destên wî mezin bûm. Kesê ku ez hînê xwendin û kitêban kirim jî, dîsan kalikê min bû. Lê belê, ev tişt ne bi awayê ku em pê dizanin, çêbû... Belê, kalikê min tim û tim ji min re çîrok, dastan û efsane digotin û dixwendin. Lê ev tişt ji bo daxwaziyeke ecêb mezin, ji bo xwendinê, kêmbûn. Rojek...

Wî, li wê derê, xeberdana xwe birî û hêdî hêdî cixareke pêçayî bir devê xwe û ew vexist û bi dû re jî ji min pirsî:

- Rast, niha... tu mana van tiştên ku ez qal dikim, hene?

- Belê, helbet, min bi kurtebirî gotê. Çawan tune?

Wî got «de baş e, de baş e» û kelîkê serê xwe hejand û paşê dîsan dest bi xeberdana xwe kir:

- Ez di xortiya xwe de li pey hez, kêf û henekan bûm. Rojê ji wan rojan kalîkê min bang min kir û ez girtim û birim zêrzmîna mala me. Li malê, tam li bin mitfexê zêrzmînek hebû. Em bi derencan dadiketî zêrzmînê. Zêrzmîn tarî bû û bîhneke genî jê dihat. Me ew der bi kar nedianî. Tiştî ku pir kevn bûn û êdî nedihatî bikaranîn, li wê derê bûn. Gava pêwîst nebûya, tu kes danediket wê derê. Ez şaş mabûm. Çima kalîkê min weha ji nişka ve radigihîşt min û ez dibirim wê derê? Di destê kalîkê min de çirayek hebû. Ez û kalîkê xwe bi hev re, heta quncika herî bin ya zêrzmînê çûn. Li wê derê enbareke textî ya gênim hebû. Enbar hew dihat bikaranîn. Kalîkê min bi destê xwe enbar nîşan da û got; «binihêre, li pey vê enbarê odeke hûr heye... êdî ez kal bûm, îro, sibê ez rêwî me. Sirekî veşartî yê malbata me heye. Edî wext hat ku tu divê bi vî sirê me bizanibî; oda li pey enbarê celebeke oda xebatê ye. Oda malbata me ji bo xebatine veşartî... Mezinên malbata me herçî kitêb, kovar, rojname, destnivîs ku li ser malbata me û li ser tarîx, edebiyad û çanda welatê me ne, li wê derê veşartî ne. Bi vî awayî wan xwestîne ev tiştên giranbiha ji dijmin biparêzin...»

Bi dû vê xeberdanê re wî destê xwe kir çavika enbarê. Wî bi destê xwe tiştê kir û bi vî awayî deriyekî hûr vebû. Piştî ku derî vebû, ew li ber derî xwar bû û derî û hundirê enbarê nîşanî min da. Gava ez jî li ba wî xwarê erdê bûm, wî weha got; «tu telizan dibînî?.. ode li pey van telizan e. Tu divê telizan bidî alî da ku xwe ragihîni odê. Ji bo ku tu bikevî enbarê, tu divê vê çenqala ku li ser çavika enbarê ye,

hildî. Tu dikarî bi vî awayî bikevî odê. U gava tu li odê ye, tu divê bala xwe bidî tiştêkî; li ser masa biçûk saeteke qûmê heye û tu divê saetê bîzivirînî û serrast bikî. Ev yeka pir muhîm e. Ez nizanîm ka mezinên me çawan çêkirine, lê ew saeta qûmê tiştêkî nîşan dide; însan çiqas dikare li odê bimîne... Dema qûm li çavika jor ya saetê nemîne, însan divê ji odê derkeve. Ji lewre êdî hewa odê diguhere û însan hew dikare li odê bimîne. Niha tu bi çîroka odê jî dizanî. Ji îro pê ve, êdî tu mesûlê odê yî.»

Lê belê, ez wê demê li pey tiştên din bûm. Çavên min bi tiştên din hatibûn girtin. Kitab, rojname, kovar û tiştên weha nedihatîna bîra min. Dilê min yê xort li pey tahm û xweşiyên nû dibezî. Min dixwest ku ez jî her celeb xweşî ku her celeb însanan tahm dikirin, tahm bikim û li wan hûr bibim...

Heta kalikê min wefat kir, ev tişt her weha dewam kir. Tam di wan rojan de ku herba dinê ya yekemîn kuta dibû, rojek, ber bi êvarê, kalikê min wefat kir. Belê, her tiştê min, roniya çavên min kalikê min wefat kir. Mirina wî ji bo min bû darbeke giran. Weke ku dil û mêjiyê min bi girane û zompan bihenciqîn... hingê min xwe pir jar, bêhêz û qûwet û bêkes hîs kir. Herweha êşeke wîcdanî jî bi ser serê min re hat; wî hêvî hebû ku ez dê daketima odê. Lê digel vê hindê, ez di saxiya wî de tu car daneketîm odê...

Min bi vê dilêşiyê xwe avêt odê. Tu dan û standina odê bi zêzemînê re tunebû. Ode ecêb spehî bû; hemû dîwar bi refên neqîşkirî ve dorgirtî bûn. Kitab bi awakî pir bi rêk û pêk li ser refan rêzkerî bûn. Li odê maseke pir spehî û biçûk û qenepeke xweşik jî hebûn. Eşkere bû ku qenepe ji bo ku însan xwe li ser dirêj bike, hatibû danîn. Li ser masê çirake hûr û saeta qûmê ku kalikê min qal kiribû, hebûn. Sê

çavikên masê hebûn. Dema min ev çavik vekirin, ez şaş û mat mam; di çavika herî bin de sûret, name û destnivîsên - tevî bav û kalikê min - mezinên malbata me hebûn. Di çavika navîn de nivîsar, şîr, destnivîs û nameyên şîr, nivîskar û pêşewayên herî mezin yên tevgerên me yên mîllî û çandî hebûn. Destnivîsên wan jî pir bûn. Di çavika herî jor de jî sûretên van şîr, nivîskar û pêşewayan hebûn.

Kitêbên li ser refan jî bi giram û hurmet hatibûn rêzkirin. Wisan dixuya ku kalikê min tim û tim dihat odê û kitab û tiştên din paqij dikirin û ew disenifandin. Hingê min baş fahm kir ka çima di nav kitêbên me yên jor de ku li oda mezin bûn, kitêbên li ser tarîx, edebiyad û çanda me tunebûn. Ew hemû di oda veşartî de bûn. Di oda veşartî de ref bi ref her celeb kitêb hebûn.

Edî min dest pê kir û ez her tim çûm odê. Ez bi her awayî bi kitêban re bûm heval. Ez ketim nav dinya wan ya dost û germ. Ev tişt herweha heta demeke din jî dewam kir. Lê bi dû çend salan re ez derketim dervayî welêt. (Ez diviya derketima. Min nedixwest, lê ez mecbûr mabûm...)

Hingê, di wê odê de, dan û standina min bi kitêb û xwendinê re çêbû. Hingê min fahm kir ku tahma dinya bêdeng ya kitêban jî heye. Min di nav dinya bêdeng ya kitêban de evîna Zîna bedew nasî, rastî derd û kulên Siyabend hatim, ez di kitêbxana spehî ya Mîrên Botan de rûniştim û min şîr nivîsîn. Di nav wê dinya bêdeng de ez bûm pardarê derd û hêviyên Ehmedê Xanî. Ez li çarmedorên welatê xwe - gav bi gav - geriyam. Ez çûm û bûm mêvanê însanên welatê xwe, ez bi wan re kêfxweş bûm, keniyam, xemgîr bûm û giriyam. Di destpêkê de ji ber qahra kalikê xwe û hinek jî ji bo meraqan, min ew xwendin. Lê di pê re, xwendin û daxwaza

xwendinê pêl bi pêl zêde bû. Ez hew ji kitêban vediqetiyam.

Kitêban alîkariya min kir ku ez xwe, însanên xwe û însanetiya xwe binasim. Wan ji min re deriyên nû vekirin. Aha yek ji ew deriyên nû jî ji riya Rindîtiyê re vebû...

Ez bawer dikim, xeberdana kalo ya herî dirêj ku min lê guhdarî kiribû, ev bû. Min dikaribû hê bi saetan lê guhdarî bikira. Lê baş dixuya ku ew westiyabû. Piştî ku wî cimla xwe ya dawîn jî got, wî dengê xwe birî. Ew bîskekê bêdeng ma û bi dû re li destên min geriyên û ew dîtîn. Wî destên min xistin nav lepên xwe û got:

- Kurê min, Serdarê min... ez westiyam.

Ev cara yekemîn bû ku wî ji min re «kurê min» digot. Li ser vê gotinê, ez rabûm û ketim bin çengê wî û ew bir oda wî. Tiştên ku wî behs kiribûn, di serê min de pirsên nû çêkiribûn, lê min wext diviya da ku jê bipirsiya... Wî li odê, li ser cîhê xwe pal da û ez jî bi şûn de vegeyriyam da ku ji odê derêm. Hingê wî bi dengê kelgirî, li pey min got:

- Mixabin, pir mixabin... Me nikaribû wê kitabxanê biparasta. Ew kitêb, kovar, name û sûret jî çûn... Me nikaribû ew biparastina... Ew şewata 1925 an ya Diyarbêkrê mala me jî bi erdê ve kir yek...

Wî peyv bi peyv û hêdî hêdî ev tişt gotin. Lê hingê min - hem nexwest ku ew eciz bibe û hem jî min cesaret nekir - jê nepirsî ka ew çima weha peyv bi peyv peyivî. Min derî li pey xwe girt û ez ji odê derketim.

Ez sê hefte li wê derê mam. Sê hefteyên ku qet ji bîra min narin...Piştî bihevrebûna sê heftan, min kalo dîsan li wê derê, li nik gundiyan hîşt û ez vegeyriyam welatê xwe yê xerîbiyê. Lê berî ku ez ji kalo veqetim, min jê re got ku ez dê di meha Adarê ya sala pêşîn de dîsan werim. Hingê min dê

dest pê bikira û li ser dastaneke kevn bixebitiyama. Ji bo vê yekê jî, alîkariya kalo diviya.

(Lê... ev hevûdîtina me ya dawîn bû, kalê rind, ya dawîn... Belê, ev cara dawîn bû. Min bi vê yekê nizanîbû. Min wisan dihesiband ku ez dê dîsan, careke din, jî bihatima nik te, bi te re bipeyiviyama, ji te tiştine bipirsiyama... Belê, me dê dîsan hevûdu bidîta! Min dê pirsên ku ez lê difikirîm, ji te bipirsiyana û em dê - îcar - demeke dirêjtir li nik hev bûna!

Ez weha difikirîm... ez, dilsaf û nezanê Xwedê!..)

4

Tam piştî salekê, di meha Adarê de, ez dîsan çûm gund. Min ji bo kalo tiştine kirîbûn û plan û bernama xwe ya îcar di serê xwe de çêkiribû. Ez dê, îcar, demeke dirêj li gund bimama. Ez û kalo, bi hev re, dê li ser wê destana ku min jê re behs kiribû, bixebitîyana û em dê bi hev re li der û dorên gund bigeriyana. Em dê bûbûna dostên tebîata nûvejiyayî.

Me dê gelek tiştên din jî bikirina.

Lê belê, tiştên ku ez difikirîm - qet yek jî - bi cîh nehatin. Min nedikaribû tu tiştî jî bikira. Melayika ku kalo, bi bîhna fireh, li hêviyê bû, hatibû û kalo hilgirtibû û biribû. Ber bi kû? Ber bi cîhên nexuyayî. Kalo ber bi deverên nexuyayî û nenas çûbû.

Meriv çawan, bi çi awayî, dikare hîsekê weha bîne zimên? Kalo tunebû. Kalemêrê ku her li oda xwe yan jî li bin darê bû, hew li oda xwe ya biçûk bû. Ew hew li doralîyê gund bû, Ew derneketibû rêwîtiyekê jî. Bi kurtebirî, ew winda bûbû, ber bi cîhine çûbû ku meriv nedikaribû xwe bigîhan-dayê.

Şivan û gundî pir li ber kalo diketin. Ew di nav şîn û êşe-ke ecêb mezin de bûn. Berî hatina min bi du heftan, kalo

rastî melayika xwe hatibû û ew bi hev re çûbûn. Weke niha tê bîra min; hingê min weha got, «ev yeka, bi her awayî, bextreşî ye.» Ji ber ku min gelek dil hebû ku gava melayika wî hat, ez li nik wî, li ser serê wî bûma.

Li gor ku şivan digot, kalo jî li benda min bûye. Wî çend car ji şivan re behsa min û hatina min kiriye. Rojên wî yên dawîn pir bêdeng û sakîn derbas bûne. Weke ku wî bîr biribe ku mirin li rê ye. Di rojên xwe yên dawîn de, ew, bi awakî rehet, li ser cîhê xwe niviyaye. Wî ji şivên xwestiye ku ew jê re ji kitêbên dînî û ji hozanên kevnare rêzine bixwîne. Şivan û gundî ji Tewrat, Zebûr, Încîl û Qur'anê perçene û ji rêzên Zend-Awesta jî tiştine xwendine. Dema helbest hatine xwendin, ew jî bûye şirikê wan û bi wan re rêzine ji Melayê Cizîrî, Ehmedê Xanî û Fîrdewsî xwendine. Qet tu êş û jan lê wernehatiye. Di berbanga wê şeva ku melayike hatiye de, şivan kalo di nav cîhê wî de bêlebat - lê kenek li ser rû - dîtiye. Çavên wî yên kor - bi awakî ecêb - vekirî bûne.

U gundiyan ew, li gor daxwaziya wî, li bin darê veşartine.

Gava min vê yekê bihîst, min ji xwe re got, «belê, ev daxwazî tam li gor kalo ye.»

Laşê kalo, bedena kalo niha li wê derê, li kêleka dara ku ji nû ve vedijiya, bû. Ew niha di bin axa mader de bû. Di dawîya dawîn de wî xwe gîhandibû heval, hogir, dost û yara xwe.

Awayê gorê jî weke wî bû; basîd, sade, bi keser û bêdeng. Ez demeke dirêj - çend roj - li nik wî rûniştim. Ez li wê derê hem li nik wî û hem jî jê gelek bi dûr bûm. Ez di nav hîsên dûrbûn û nêzîkbûnê de çûm û hatim û fikirîm û fikirîm û fikirîm. Carina jî, bê ku ez jê bersîv wergirim, ez pê re peyi-

vîm.

(Kalê rind... hingê li nik te, di wê dema bêdawî û bê ser û ber de, ez bi te re pir peyivîm. Ew hemû tişt niha nayin bîra min. Lê tê bîra min ku ez li ser hinek xeberdanên te peyivîm. Ez weke dînekî peyivîm. Di dana êvarekê de, dema siyên li dor darê hîn tarîtir dibûn, ez li ser vê xeberdana te ya jêrîn peyivîm. Carekê te weha gotibû:

- Eger tu rastiye bipirsî, însan biçûk û reben in. Lê belê, digel vê hindê, em tu carî naxwazin rebeniya xwe jî ji kesekî re bibêjin yan jî nîşanî kesekî bidin. Ji ber ku em şerm dikin, em ditirsin, em li xwe danayinin... û ne bi tenê ev jî... ji ber lez û beziya doralî, em wext û fersend nabînin ku em li hev guhdarî jî bikin... di geremoleke weha de em hevûdu diêşînin û hevûdu eciz dikin...

Belê, ez li ser vê xeberdana te jî peyivîm... Çima ez weha dipeyivîm? Ez nizanîm... Heye ku ji ber windakirina merivekî ezîz bû. Ez nizanîm... qet nizanîm. Lê ez dipeyivîm, pir dipeyivîm...

Ez bawer dikim, hingê min ji te re ev yek jî got; gor û mezê te, cîhê ku tu lê veşartî bûyî, ji niha ve bûbû ziyaretgeh. Belê, tu bûbûyî ezîz û gor û qebir jî ziyaretgeh. Şax û çiqilên dara ku tu li binî bûyî, her dibûn rengîn. Jin û keçên xama dihatin û paçên rengîn bi şaxan ve girêdîdan. Wan ji ruhê te yê rindîxwaz tiştine dixwestin, tiştên rind, çê, xweş daxwaz dikirin.

Ber bi dana êvarekê jineke pîr hat. Wê, bi hereketên ecêb, dolbenda serê xwe ji xwe kir û ew bi şaxekê ve girêda. Ew şax tam li ser cîhê te bû. Dema sibe dibû û tavê xwe diguhezand darê, siya wê şaxê dihat ser te. Wê tu diparastî. Piştî ku

pîrejinê dolbend girêda, ew dîsan bêdeng hat li ser serê te sekinî û piştê kêlîkê, wê erd veda û şaxeke zirav ya gulekê çand erdê. U berî ku ew ji wê derê here, wê got:

- Kalo ji bo me dua dikirin. Rehma Xwedê lê be. Wî dixwest derd û kulên me ji holê rabin.

Belê, tu niha bûbûyî tiştêkî manewî; giyan, ruh. Giyanekî, ruhekî çavtêr, pak, rind, xweşî û serfirazîxwaz û nemir. Belê kalê rind, tu bûbûyî ezîzekî nemir, ezîzekî nemir, ezîzekî nemir...)

Tu tiştên ku êdî min li gund bikirina, nemabûn. Min ji şivên re got ku min çûyin divê. Wan di nav xwe de pere berhev dikirin da ku ji kalo re goreke sade û xweş ava bikin. Min xwest ku ez jî beşdarî li xebata wan bikim û min hinek pere dan şivên.

Şeva dawîn, gundiyan ez ji bo şîva êvarê ezimandim. Ber bi êvarê ez û şivan, bi hev re, çûn bin darê. Gava em rûniştin gundiyeke got:

- Rehnia Xwedê lê be, êdî kalo ne bi me re ye, lê me daxwaz kir ku em li cem wî, nêzîkê wî şîva xwe bixwin.

Sifre - dîsan - bi her awayî comerdiya gundiyan nîşan da. Li ser şîvê û bi dû re, mesela ku hat peyivandin bi tenê kalo bû. Li ser wê sifra fireh her kesî - di derheqê kalo de - tiştêkî got. Gundiyeke kal behs kir ka kalo çawan hatibû gund:

- Dema cara pêşîn ew hat, ew bi dûr û dirêjî li gundên doralî çerx bû. Ew hat û bi me re, bi gundiyan din re peyivî. Wî tu tiştên taybetî nedigotin û ji me tiştêkî jî nedixwest. Lê bi her awayî xuya bû ku ew ji me cihê bû. Em zû fahm dikin ka kî rêwî ye û kî ne rêwî ye. Ew li gundê me û li

gundên doralî digeriya, lê ne weke rêwiyekî. Piştî demekê jî ew hat û bi me re peyivî; wî dixwest li gundê me cîwar bûbûya. Hinek ji me bi vê yekê kêfxweş bûn, lê hinek jî ne bûn. Her kesî meraq dikir ka ew kî bû. Her kesî li ser wî tişteki digot. Hinekan digotin «ew însanekî xerîb û belengaze», hinekan jî digotin «dewletê ew şandiyê nav me da ku bizanibe ka em çi dikin. Ew kesekî neçê dixuye.» Wî bi xwe jî tu tişt nedigotin. Wî bi tenê digot, «eger ez însanekî xirab bim, jixwe ez dê xirabiya xwe rojek nîşan bidim, hingê jî hûn dê min ji gund bi der kin, biqewitînin.» Lê bi wext, her ku wext bihurî, em hînî wî bûn û ew bû yek ji me. Me hêdî hêdî bawerî pê anî û me dît ku ew însanekî zane, têgihîştî û xwedantecrube ye.

Wê êvarê ez fêr bûm ku kahniya gund jî ji aliyê wî hatibû avakirin. Gundiyekî weha got:

- Eger ji wî nebûya niha ev kahnî jî dê nebûya. Em bi xêra wî bûn xwedîyê kahniyekê. Wî qet rê neda me ku em jî jê re alîkarî bikin. Wî bi tena serê xwe, bi perên xwe ve ev kahnî ji me re çêkir. Ew ewçend nefsbîçûk bû ku wî kahnî da çêkirin û bi dû re jî, ji me xwest ku em vê yekê ji tu kesî re nebêjin. Wî nedixwest ku rindî û çêyiyên wî werin zanîn...

Piştî ku gundî ev tişt got, şivên jî dest pê kir û got:

- Belê, belê ew ne weke me bû. Gava em tişteki baş û qeç dikin, em dixwazin hema tiştê xwe nîşan bidin. Em bi xwe, tiştê ku me kiriye, li der û dora xwe belav dikin. Kalo carina - dema pêwist û hewce bûya - cixarên pêçayî didan me û ji me re li bilûrê dixist. Lê hewqas. Min tu car nedît ku ew zêde peyivî, behsa xwe û kirinên xwe kir. Min tu car nedît ku wî yekî din eciz kir yan jî bû sebebê nexweşiyê-

kê. Yanê, ew hem bi me re bû û hem jî ji me pir bi dûr bû. Lê me dizanibû ku ew ji me hez dike. Bîhnfirehiya wî û ew dengê melûl, delal û zîz baş nîşan dida ku ew ji me cihê ye. Meraq û derdên wî çi bûn? Ez vê yekê baş nizanîm, lê qaxû û derdên wî ne weke yên me bûn. Mesela; kar, pere, erd, pez û dewar û tiştên weke van ku ji bo me û jiyana me pir girîng in, ji bo wî ne girîng û qaxû bûn. Ez bawer dikim, ji ber vê yekê bû ku me bi can û ruh lê guhdarî dikir. Me dixwest ku em bizanibin ka ew çi difikire, derd û qaxûyên wî çi ne... Wî ne bi tenê ji me, herweha ji însan û însanetiye jî hez dikir. Çend car ez bi xwe lê rast hatim... wî car bi car digot, «însan biçûk û reben in, lê ne mirdar û xirab...»

Em, wê êvarê heta nivê şevê, li «nik» kalo rûniştin û li ser wî peyivîn. U gava em rabûn, min gundî yek bi yek hembêz kirin, - ji lewre ew dê dotira rojê, serê sibê li ser karê xwe bûna. Min dê hew ew bidîtina.

Sibê, ez û şivan zû rabûn û me bi hev re xwirînî kir. Şivan jî dê heta bajêr bi min re bihata. Dema me tiştên xwe didan hevûdu, min jê bilûra kalo pirsî.

- Me bilûr, li gor daxwaziya kalo, ji xortekî re şand, şivên got. Xort li aliyê din yê sînore dijî. Xwedê rehma xwe lê ke, te dît, kalo carek qal kiribû. Me tiştên wî yên din jî - dîsan - li gor daxwaziya wî, li gundiyan belav kir. Lê wî ji te re jî tişteki berda; pakêtekî.

Min hay ji vê yekê nebû. Ez hem şaş û hem jî kêfxweş bûbûm. Weke ku bîhn li min çikiyabe, kelîkê deng ji min derneket. Bi dû re min pakêti ji şivên wergirt. Pakêti mezin bû û bi rûpelên zerbûyî yên rojnamekê pêçayî bû. Min bîskekê, heta şivan ji min bipirse ka min dê pakêti vekira yan na, bédeng li pakêti nihêrî.

- Naxêr, min got, ez dê wî niha venekim. Bila ew weke xwe bimîne. Paşê ez te agahdar dikim.

5

Min dil hebû ku ez pakêtê li mekana xwe ya sirgûniyê, li welatê bakûr, li welatê xerîbiyê vekim.

(Kalê rind, min nedizanîbû ka di pakêtê de çi heye, lê ez baş pê dihesiyam ku wî dê hîsên min yên germ û nostaljîk hîn geştir û xurttir bikirina. Ji ber vê yekê, min pakêt wer-girt û bi xwe re anî welatê bakûr. Niha tiştêkî te jî li nik gula min, di nav kitêbên kevn de hebû. Belê li nik wê gula ku bi min re ji tixûban bûrîbû û gava min tu dîtîbûyî, ew di bêrîka min de bû. Oda rûniştinê niha hîn germtir bû.

Min li welatê xerîbiyê, li mal, li pakêt, li gul û li der û do-ra xwe niherî. Min bi dirêjehiya saetan li wan nihêrîn. Paşê jî min bi dengê berz ji xwe re got:

- Ax ev bextê çê û xirab! Ax ev qeder û siûda merivan!
Ax ev qeder û siûda me! Ev bêdengî... bêdengiya van tiştan!.
Ev pakêta stûxwar û bêdeng ku li pey kalemêrekî rênas û rê-
çenas maye! Ev gula bêdeng ku ji bexça maleke eşîrî hatîbû
jêkirin! Ev welatê xerîbiyê ku di nav bêdengiyeke kûr de ye!
U ez... Ax ev qeder û siûda bêdeng û bêqise û bêpeyv!..

Çima ev qeder û siûd kalê rind, çima?)

Min pakêt, di saeteke gelek dereng ya şeveke çiksayî de, li mala xwe ku li ser giraveke Stockholmê bû, hêdî hêdî vekir. Ez niha nikarim baş bînim zimên ka hingê, dema min pakêt vekir, min çî hîs kirin. Ev yeka niha gelek dijwar e. Lê li gor ku tê bîra min, gava min pakêt vekir, ez şaş mam; kalo dîsan bi her awayî ez şaş û mat hîştibûm. Qet min hay li tiştên nav pakêtê tunebû. Kalo tu carî behsa van tiştan nekiribû û min nedipa ku kalo ev tişt hemû kiribin jî.

Di pakêtê de tişt li ser hevûdu bûn. Li herî ser, du kasêt hebûn. Di kasetan de dengê kalo hebû; kalo ew destana ku em dê li ser bixebitiyana, xwendibû kasetan. Cara dawîn, dema ez li gund bûm, min teyba xwe ji şivên re hîştibû. Kalo, bi alîkariya teybê, destan dagirtibû kasetan. Di destpêka kasêta pêşîn de wî ji bo min jî çend tişt gotibûn. Wî bi dengê xwe yê melûl û zîz weha digot:

- Serdar, kurê min, em li hêviya te ne. Eger tu werî û em hevûdu bibînin, hingê jixwe ev şirîd me navê. Lê eger em nikaribin hevûdu bibînin, ez bawer dikim, hingê ev şirîd dê ji bo te bikêr be. Lê îhtimala hevûdunedîtîne pir zêde ye. Ez bi vê yekê dihesim. Niha, di van demên dawîn de, xewnên min hîn bêtir û kûrtir in û herweha bêtir tev li hev in. Ez hew dikarim xwe li wan ragirim. Ew min hildigirin û bi xwe re dibin. Carina, ez di xewnên xwe de, li piştê pêlên têvel û fireh siwar dibim û ber bi derine derim. Ew derên ku ez ber bê derim, cîhên pir ecêb in. Min di jîna xwe de ku bêtirî heystê salî ye, cîhên weha bi tirs û xof, lê di eynî wext de, xweş û rengîn nedîtine. Şeveke ji şevan ez dikarim li wan deran bimînim û venegerim. Ev rêwîtiya li ser pêlan weke rêwîtiyekê di navbera cenned û cehennemê de ye. Berî her tiştî, ez li ser piştê pêlan ji mala xwe dertêm û hêdî hêdî ji

malê bi dûr dikevim. Em - ez û pêl - bi qasî bîskekê, bi awakî nerm, li ser avê derin. Lê, di pê re, ba û bahoz li pey me xuya dikin. Ba pêl ser û binê hev dikin û wan diçelqînin. Ev ba nîşan dide ku rêwîtiya me dê hîn bêtir bi lez û bez be... Piştî hilmekê ba dibe bager. Ez nikarim niha, li vê derê, quwet û gure gura bagerê salûx bidim. Tevî bagerê, ez bi gume guma dilê xwe, ber bi pêş dipengizim. Di wê navberê de, dema ez weke mûyekî sivik li ser piştê pêlan ber bi pêş dipengizim, ez li pêş xwe jî dinihêrim. Belê, hingê çavên min dibînin... Ji ber tirsê dilê xwe, ez dihezim û dicirifim; av li ber min weke çiyayî bilind dibe û pêl dide. Lê ez dizanim, piştî pêldanê em dê dîsan ber bi jêr dakevin, pir ber bi jêr... Hingê, gava em ber bi jêr dibin, rengên keskesorê dest pê dikin û dixuyên. Lê ji bo ku ez baş dakevim û noqî avê bibim, divê pêlek weke hûtekî were û min hilde û dîsan ber bi jêr daxîne. Helbet, pir bi lez. Piştî ku ev yeka jî dibe, av û pêl diqelişin û min dikişînin nav xwe. Hingê ez pir bi lez ber bi jêr «dihêrim.» Lê digel vê hindê, êdî ez nahezim û nacirifim. Ji ber ku ew derê ku ez ber bê diçim, pir germ e. U ew der ecêb dibiriqê jî. Ez bîskekê di nav refên avê de ku ji rengên keskesorê pêkhatî ne, ber bi jêr gêr dibim. Rengên refên avê ewçend dibiriqin ku çavên min tînin girtin. Axir, di dawîya dawîna de, ez digihêim dawîya rêwîtiya xwe; binê avê. Di binê avê zelal de her tişt ecêb xweş dixuyên. Her tişt li wê derê - bi awakî baş - ser û binê hev dibin. Ez divê li wê derê, di binê avê de, bifetisim... lê na... ez nefes digirim û didim. Çavên min divê nebînin... lê na... ez pir baş dibînim û her celeb xweşî tînin û li ber çavên min direqîsin. Her tişt li wê derê sakîn, serbest û ji xirabiyayî bi dûr in...

Min dil heye gava tu werî, ez ji te re, qala van rêwîtiyên

xwe bikim... Lê ez nizanîm... dibe ku ez li wan deran bimînim jî... Ji ber vê yekê min qerar da ku ez ji bo te wê dastana ku tu dê li ser bixebitî, bisecilînim. Eger em nikaribin hevûdu bibînin, şivan dê dastanê bide te. Ez naxwazim ku tu min weke kalekî ku li ser qewlê xwe nasekine, bizanibî. Ez, tevî dastanê, tiştine jî ji te re dihêlim. Ev tişt ji bo min pir giranbuha û hêja bûn û heye ku ji bo te û nifşên nû jî bi kêr werin...

Gelek celebên vê dastanê hene. Dastan li gor kes û deveran diguhere. Herweha nav, bûyer û navçên tê de jî diguherin. Mixabin, însan nikare ji van celebên têvel yekî hîlbijêre û bibêje, «ev celeb gotin ya herî rast e.» Dastan, dema ew tê gotin, dibe dastan. Her celeb gotin jî li gor ûsil û edetekî ye. Ji ber vê yekê, awayê ku ez dê bibêjim, ji çend celeb gotinan hatiye pê. Bi vî awayî ez dixwazim gotineke, celebeke yekgirtî ava bikim. Lê ez dizanim ku ev yeka pir zehmet e. Kêmanî û şaşî dê îlam hebin. Tu divê celebên din jî peyda bikî.

Ez çavên te radimûsim... bila Xwedê bi te re be û tu di xweşiyê de bimînî...

Piştî vê xeberdanê, kalo dest bi destanê dikir û ew - cîh bi cîh weke stran û cîh bi cîh jî weke qise - digot. Carina jî wî hinek cîhên destanê dida zanîn û bi bilûrê lêdixist. Wî bi vî awayî musîka wê jî ber bi çav dikir.

Piştî ku min li kasêtan guhdarî kirin, min ew danîn alî. Hema di bin kasêtan de çend kovar hebûn. Kovar pir kevn bûn. Ew kovarên cûrbecûr bûn û li Stembol, Kahîre, Şam, Beyrûd, Baxdad û Tehranê hatibûn weşandin. Zimanên kovaran jî cihê bûn; Kurdî, Osmanî, Erebi, Farisî. Lê ew hemû jî bi tîpên Erebi bûn. Pir baş dixuya ku di nav van kovaran

de dîrokeke veşartî hebû. Paşê, min - bi ecêbmayî - dît ku di nav rûpelên kovaran de bend û nivîsarên kalo hebûn. Bi vî awayî, alîkî wî yê din ku min nedinasî, jî derdiket rona-hiyê. Dema me - bi alîkariya hevalên ku bi van zimanan di-zanîbûn - nivîsarên kalo wergerandin, min dît ku zimanê wî pir xweş e. Cimlên wî kin, kurt, sade, sivik, tijî û edebî bûn. Nivîsar bi rehetî dihatin xwendin û li pey xwe talimeke xweş dihîştin. Meriv pê têr dibû û li ser difikirî.

Hemû nivîsar jî li ser hinek şexsiyetên edebî, çandî û xebatên wan bûn. Yek ji nivîsaran li ser hozanê ku oda kalo di-neqîşand, Melayê Cizîrî bû. Sernama nivîsarê «Şîrên Melayê Cizîrî û Felsefa Wî ya Jînê» bû. Nivîsarek jî dîsan li ser hozanekî navdar yê Kurd, Ehmedê Xanî bû. Sermana vê nivîsarê jî «Ehmedê Xanî-Şîrên Wî û Cîhê Wî di Edebiyata Kurd de» bû. Nivîsareke din jî bi navê «Jîn û Huner» di derheqê hozan û fîlosofê Ermenî Sayat Nova de bû ku di sedsala 17 an de jiyabû. Li ser hozanê Ecem Fîrdewsî jî bi navê «Fîrdewsî û Şehname» nivîsarekê hebû. Sernamên nivîsarên din jî weha bûn; *Şîr-Rûmî û Hafiz*, *Zerdeşt û Di Zend-Awesta De Felsefa Jînê*, *Di Mûqaddema Ibnî Xaldûn de Insan*.

Piştî kovaran, di bin pakêtê de, deftereke gelek stûr û bi çermê reş çîldkirî hebû. Li ser defterê tu sernivîs yan jî sername tunebû. Defter bi qinabekî zirav hatibû girêdan. Gelo di nav vê defterê de çi hebû? Kalo dixwest, îcar bi vê defterê, çi nîşanî min bida?

(Kalê rind... ma hewce ye ku ez niha behsa heyecana xwe bikim? Min hêdî hêdî girêkên qinabê vekirin. Min ewçend ew hêdî vekirin ku deqîqe bûn babilîsk. Yanê hingê wext ra-

westiya!

U hingê, wê gavê, min tiştêkî bi dil û can û best daxwaz kir. Tu dizanî çi?.. Belê, hingê min dil kir ku her tiştê mala min û oda ku ez tê de rûniştibûm; tiştên doralî, gula ku li dîwêr li min dinihêrî û dibişirî, kovarên zerbûyî ku te ji min re berdabûn, û tiştên din bila bipeyivîna... belê, ew bipeyivîna. Min dil kir ku ew tiştên ku hingê min hîs dikirin, ew hîsên min yên bêdeng û tahzî bila kincine ji peyvan çêbûyî li xwe bikirina û li hember min rêz bi rêz, car bi car bistrana.

Kaset û kovêrên te, bi awakî ecêb, ez serserem kirim. Bîhn li min çikiya. Hingê min xwest ku ez derkevim derve, nefes bigirim, li xwe vegerim. Ez rabûm pê û - weke ku ez niha li ser kaxiza spî dikim - min bi ser nêrîna pakêta re parantezek vekir û ez derketim derve. Pêşî ez daketim bexça hundirîn ya xênî. Bexçe, dîsan bêdeng, vedîjiya. Ez ber bi aliyê gulan çûm û min bîhna bihara derenghatî kişand hundirê xwe. Min, bi kêfeke kesertijî, kulîlik û pelên wan yên jar û tenik mist dan û ew bîhn kirin. Cîhan dîsan weke xwe bû. Tu guherîn tunebû; kahniya jiyanê dîsan weke her carî diherikî.

Bi dû re, min xwe berda nav şeva ronî. Min xwe berda qeraxa deryayê û li wê derê, ez bêdeng meşîm. Hêdî hêdî. Kêfa xweşiyên ku min nû keşf kiribûn, yanê xweşiyên ku te ji min re hîştibûn, li ser dilê min bû. Lê ne bi tenê kêfxweşî, herweha qahr û keserên min jî bi min re bûn; ew jî, weke siya min, li pey min dihatin. Ez wisan bêdeng, li ser riya şevê meşîm, heta ku min dengêkî zirav û dilovan bihîst. Jinikekê - pir li dûr - straneke nerm û melûl digot. Deng ji dûr ve dihat û stran bi zimanekî biyanî bû ku ez tînedigihîştim. Bi qasî bîskekê, li wê derê, li hember stêrkên ku li ser rûyê avê

dixuyan, ez li ser kevirêkê rûniştim û min li wî dengê diloan guhdarî kir. Min bi zehmetî deng seh dikir. Deng bi ba re bûbû yek û her du bi hev re porê min mist didan.

Piştî ku min li wî dengê guhdarî kir, ez rabûm û ber bi taxa kevn ya bajêr, bi rê ketim. Ji nişka ve best li min rabû ku ez herim taxa kevn. Belê, min dil kir ku ez herim û wan xaniyên kevn û hewşên xirbe bibînim. Min kolanên fireh, kuçeyên tarî û teng û pirên ronî li pey xwe berdan û ez gi-hîştim wê derê. Min dest pê kir û - careke din - ez di wan ri-yên teng û meydanên biçûk de geriyam. Bi salan, ez li van deran geriyabûm, lê xanî, kuçe û meydan niha bi awakî din dixuyan.

Tax niha radiziya. Ez hêdî hêdî geriyam. Gava ez ji ber dûkana kevnar ya kitêbên kevnar re derbas bûm, ez rawestîm. Carina ez dihatim vê dûkanê. Min ji pencerê, li dûkana biçûk, tarî û teng nihêrî û ez fikirîm, «niha ez jî xwediyê tiştên kevnar im, niha ew tiştên min yên kevnar jî dikarin li bin gulê, li nik wan kitêbên din rêz bibin...»

Gava ez hatim koşa meydana biçûk, ez dîsan rawestîm. Min - serê min ber bi stêrkan - li xaniyê mezin û kevn'ê li koşê nihêrî. Ew qata herî jor ku carina jê dengê piyanoyê bilind dibû, niha di nav xewên kûr de bû. Li wê derê, tiştê ku bédengiya şevê diqelaşt, kahniya meydên bû. Ez ber bi kahniyê çûm û - bê lez û bez - min dest û rûyê xwe şuştin.

Her tişt niha bi awakî din dixuyan. Ez çawan bibêjim?.. Her tişt niha jîndar û hîn xweştir, hîn melûltir dixuyan. Ev kuçe û kolan, ev xanî û mal, ev hewş, ev bîr, ev kahnî... we-we ku min car bi car, ev hemû tişt, ji nû ve - li gor daxwazi-yên xwe - ava kiribûn. Gava ez kêfxweş bûm, ew jî dibûn şî-rikên kêfxweşiya min. Gava ez bîhteng yan bi keser bûm,

wan jî pirûz dikirin... Wan li gor rewşa min reng diguherîn. Niha, di nav dostiya bêdeng û zelal ya şevê de, ev tişt û avahî bi ser min de dihatin.

Demeke dirêj, ez di nav hîsên têvel de li kuçe û meydanên biçûk geriyam û bi dû re jî, dîsan vegeriyam mala xwe. Piştî ku ez vegeriyam mal jî, min nikaribû hema, bi carek girêkên defterê vekirina. Bi qasî demeke dirêj, min li pira ku ji pencera min dixuya, nihêrî. Pir, ji dûr ve, weke kevanekê vekîşiyayî dixuya. Min li wê û li lampên wê yên ronî nihêrîn...

Ez wê şevê, hemû şey, bêxew mam. Di destê sibê de min girêk vekirin. Tîrêjên jar yên roja ku li pey pirê hildehat, di vekirina girêkan de alîkariya min kirin.

Wisana dixuya ku ez - ji bo vekirina girêkan - hewcedarê rojê bûm... Belê, kalê rind... diviya wisana bûya...)

Gava min defter vekir, min dît ku tê de zerfêkî pembe jî hebû. Rengê zerfê jê çûbû. Zerfê pir kevn bû. Di nav zerfê de jî, dîsan, bi eynî rengî, du rûpel hebûn. Ew nameyek bû, nama ku kalo li pey xwe berdabû. Name bi tîpên latînî hatibû nivisîn. Li ser namê tu tarîx tunebû. Min cend car, bi ken û bi dîlovanî name xwend. Name bi her awayî kalo bi bîr dianî. Weke ku kalo li hember min rûniştibû û dipeyivî.

Name bi helbestek dest pê dikir, - bê guman, kalo li gor xwe helbestek hîlbijartibû!..

Di bexçê ku qebra Hafiz tê de bû, gulek hebûye;

Ew her roj bişkiviye, bi rengê xwe yê xwînî.

Bi şev, bulbul heta destê sibê giriyaye,

Bi ahenga xwe, ya ku Şîrazê kevnar bi bîr tîne.

*Ji bo Rindekî mirin, welatekî asûde yê biharê ye;
Dilê wî weke bixurdankekê sal bi sal dikele.
U li ser qebra wî ku di bin darên hûnik de maye,
Her seher gulek dibişkive; her şev bulbulek vîçîn dike.*

Rêzên ku li pey helbestê dihatin, jî weha bûn:

«Yek ji wan şîrên ku ez jê hez dikim, şîra jor ya şairê Tirk Yahya Kemal e. Ji zû ve bû ku min dil dikir, ez wê li derekî binivîsim. Ji ber bextê min yê çê, ev yeka ji nama min ya herî dawîn re nasîb bû. Carina şîr, pir bi hêsanî, tiştên ku însan nikarin bînin zûnên, didin zanîn û salûxdan.

Min hêvî heye ku îcar jî weha be û sibê roj, dema min ji axa fanî xatir xwest, ev şîr bikaribe di derheqê min de tiştine bide zanîn. U kesên ku bipirsin, bibêjin «ev bilûrvanê nenas, ev însanê xerîb kî bû?» bikaribin ji şîra jor derxînin ka ez kî bûm...

Niha, dema ez van rêzam dinivîsim, şev jî hişyar dibe. Heyv hiltê. Şev perda xwe ya tarî radixe ser tebîetê. Dinê heyveron e û tebîet - bi alîkariya heyvê - reng diguherîne; însan bawer dike, pelên dara li koşa xênî û axa ku ez her gav pê li dikim, bi rengên kesk û şîn dibiriqin..Dar, li cîhê xwe, weke nobedarê guherînên şeva bêdeng, rawestiye. Dîwarê jihevketî yê xênî ji tîrêjên heyvê re «îlanî aşq» dike. Ez divê vê yekê jî bibêjim; heyv pir xweş dixuye. Heş, dil û ruh di bêdengiya şevê de sermest û serfiraz in. U însan, însanetî îşev, di vê şeva ku hê nû hişyar dibe de, dest pê dike û radizê.

Şev hişyar dibe û însan û însanetî dest pê dikin û radizên... Gelo ev yeka ji bo me însanan qeder e? Siûda însan û însanetiyê ev e?... Lê wisan dixuye ku qedera min dê weke qedera însanên din nebe. Belê, ew dê nebe... Ez bi vê yekê

kêfxweş dibim. Ez çawan binivîsim... çavên min hew weke berê ne, ez hêdî hêdî kor dibim... Her tişt li ber çavên min reş dibin. Ez hew dikarim binivîsim û bixwînim. Ez dibim şîrîkê dinya tarî. Ez dê, êdî, xwe berdim hembêza dinya tarî û li stranên wê guhdarî bikim... di nav xewnên wê de bigerim. Ez dizanim; ez dê di dinya xwe ya nû de tiştên nû keşf bikim û kêfxweşiyên nû bibînim. Bi gotina kurt, ez jî hal û hewalê xwe razî me.

Lê tiştêkî min diêşîne û xemgîr dike; ez nikarim karekî ku di destên min de ye, bi ser xînim û biqedînim. Berî niha bi bihîst û neh salan, belê tam bihîst û neh sal, min dest bi vejandina rûpelên deftera ha kir. Rûpelên vala dest pê kirin û bûn rengîn, bûn peyv û gotin. Hingê, dema min dest pê kir, min bawer dikir ku ev xebat dê di nav çend salan de kuta bibe. Lê nebû. U tiştê xirab, niha jî ez hew dikarim binivîsim. Min pir hez dikir ku min karê xwe bi ser xista.

Eger ev name, rojek, bikeve destê hinan, hingê defter jî dê ji windabûnê rizgar bibe. Ji ber ku ez dê vê namê têxim nav rûpelên defterê. Yanê name dê di nav defter de be. Ev şîrên ku min di defter de nivisîne, şîrên kevn in. Min ew di xortiya xwe de ji ber kiribûn.

Ev şîr, weke kitêb, li nik min tunene.

Lê eger kesekî yan jî kesine bixwazin karê min bidomînin û nivisîna şîran bi ser xînin, ew kes dikarin di van çar deran de şîran peyda bikin; *di mizgefta taxa kevn ya Diyarbêkrê de, - tax li kêleka sûran e. Di manastira(dêr) Suryaniyan de, - manastir li ser çiyayê Herekolê, li kêleka şkeftan e. Li Stembolê, di nav kitêbên kevnar yê Ayasofiyayê de. U cîhê çaremîn jî, di kitêbxana mîlî ya Ermeniyan de, - li Erewanê.*

Belê, hemû şîr di van deran de hene. Ji mêj ve, dostên min ew bi awakî wekhev, nivisîn û li van derên ku ez niha navên wan dinivîsim, veşartin. Bê şik, ji bo parastinê. Ew çar defterên wekhev in. Defter, penûs, neqîş, şêwe û şiklê nivisînê wekhev in. Min jî dil dikir ku ez van şîfran, ji nû ve, li gor wan û weke wan binivîsim û şîfran careke din vejînim...

Lê mixabin, nebû, ez bi ser neketim.

Tiştên ku ez niha dinivîsim, dikarin weke *memento mori* werin dîtin. Yanê tiştên ku mirinê tînin bîra însên. Lê belê, ma ev yeka di eynî wext de însanbûn û însanetiya me jî nayine bîra me? Em dizanin ku gava dawîn ya jînê ber bi deriyê mirinê ye. Lê ev gava dawîn ku me ji jînê bi dûr dixîne, ma ne gava yekemîn ya nemiriniyê ye?

Belê, tiştê ku li pey ger û rêveçûna li ser qûmê dimîne, dîsan qûm e. Yanê nemirî...»

Tiştê herî dawîn ku di nav pakêtê kalo de mabû, hozanekî nemir bû; *Melayê Cizîrî*. Rûpelên deftera ku kalo di nama xwe de behs dikir, bi helbestên Melayê Cizîrî tijî bûn. Defter mezin û çildkirî bû. Di her rûpelê de hunermendiyeke pir bilind û spehî dixuya. Ev rûpel berhemên herî bilind yên hêz û quweta hunermendiya meriv bûn. Baş dixuya ku ev rûpel berhemên xebateke pir hûr û kûr bûn. Ji bo afirandina wan, li hember wext şerekî dijwar diviya. Ev rûpel mînakên herî xweş, baş û spehî yên *sûret-nivisîne* bûn.

Helbest bi tîpên Erebi hatibûn nivisîn. Murekebên rengîn yên çînî rêzên helbestan dineqîşandin û her rûpel dikirin tabloke, lewheke pir xweş ku meriv jê têr nedibû. Kalo rûpel bi hunera *sûret-nivisîne* dagirtibûn û wî di vê xebata xwe de her celeb hunerên nivisînê, weke *xet*, *tuxre* û *yên din* bi kar anîbûn. Wî her nîşandek, her xêz, her niqte bi rengên

kemilî û lihevhatî raxistibûn. Di rêzan de hunerên defor-
masyon û stîlîzasyonê jî bi awakî pir baş hatibûn bikaranîn.
Bi vî awayî, rêz weke sûret û lewhan dixuyan. Ew îmkana
ku meriv bikaribe tîp, hejmar û peyvên erebî bi neqşan
bikemilîne, xweş hatibû bikaranîn. U elif, lam, mîm, kaf,
re, cîm, nûn, lamelîf bi destên kalo bûbûn motîvên pir spe-
hî. Baş dixuya ku ev sûret-nivîsên kalo hem li gor edet û to-
rekê û hem jî li gor kalîgrafiya nûjen bûn. Kêlek û koşên
rûpelan jî bi motîvine hatibûn neqîşandin.

Meriv dikaribû li ber her rûpelê, bi rojan rawesta û yek bi
yek rêzên helbestan bixwenda û li motîvên ku tîp, hejmar,
nîşandek û cimlan nîşan didan, binihêriya. Bi kurtebirî,
meriv dikaribû di nav rûpelan de, pê re biçûya...

Meriv li pey barana, xunava van rûpelan dikare çi bibêje?
Kîjan qise û peyv dikarin vê sermestiyê salix bidin? Qet
tu qise û qet tu peyv... Kalekî ku bi tesadufî rastî min
hatibû, niha bûbû perçekî jiyana min...

(Kalê rind, ez hatim dawiya şerê xwe. Min - kê m, zêde -
şerê xwe bi ser xist. Şerê min û peyv an - êdî - xelas dibe.
Ez dê niha; piştî bîskekê lampa li ser masa xwe jî bitefînim.
Lê, berî ku ez ji masê rabim, min parantezeke nû divê da ku
ji te re tiştêkî bibêjim.

Min hê jî wan rûpelên vala yê deftera te - weke rûpelên
ku te neqîşandine - venejandine. Ew rûpel hê jî di nav
valahiyeke dilsoj û keserkûr de li valahiye dinihêrin. Mixa-
bin, mixabin, min kesekî ku bikaribe - li gor sûret-nivîsînên
te - wan rûpelên vala jî vejîne, nedît. Min ji heval û dostên
xwe re jî xeber bi rê kirin da ku ew jî alîkarî bikin ku em
kesekî weha bibînin. Tevî ku ew di cîhên cûr be cûr de di-

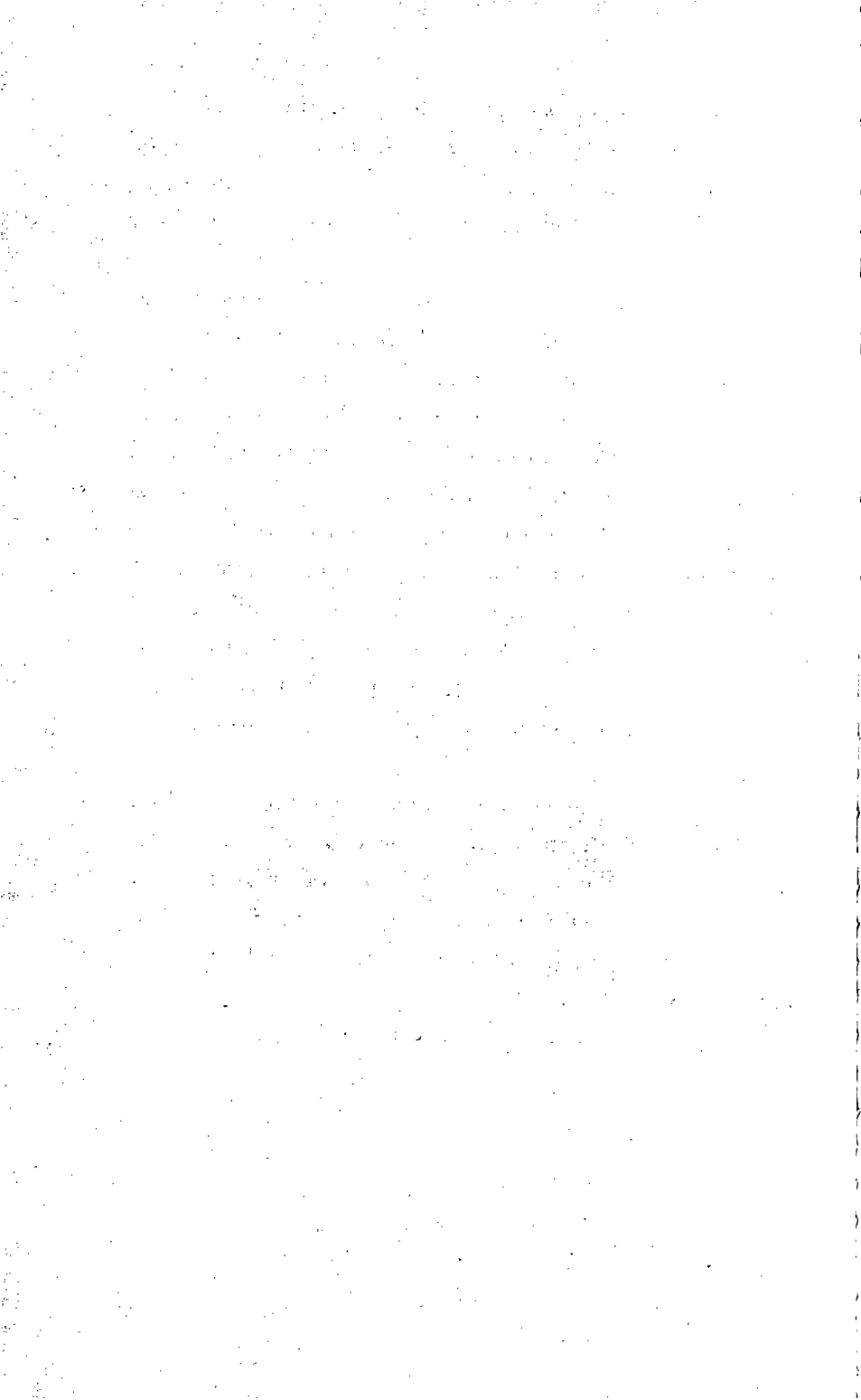
jîn û dan û standinên wan pir fireh in, wan jî nikaribû kesekî weha peyda bikira. Awa û celebê nivîsîna te jî tam li gor te ye... ya cîhana te ya kevn e, ya dewr û dewranên kevn e.

Winda dibe, kalê rind, ew cîhan winda dibe, winda dibe, winda dibe...

Me di Akademiya Hunerî ya Kahîrê de mamostekî kal dît. Wî dikaribû bi stîl û awayê te binivîsiya. Lê mixabin, wî jî zimanê me nizanîbû. Lê hê jî min hêvî heye. Di van rojên dawîn de, dostên min xeberek rê kirin. Li gor xebera wan, kalemêrekî zana, tevî du şagirtên xwe, li Şarezorê, li gundê hozanê nemir *Nalî* dijî. Kalê zane pisporê edebiyad û zimanê me ye û ew jî dikare weke te binivîse. Li gor ku dostên min nivîsîne, kalo, ne tu, kalemêrê Şarezorê, di esasê xwe de ji Diyarbêkrê ye, lê ew çûye û li gundê *Nalî* bi cîh bûye. U tiştêkî din ku balkêş e, ew jî li ber korbûnê ye. Çavên wî weke berê nabînin. Lê, ew bi şev û roj, bi şagirtên re dixebite ku şagirt hunerên wî fêr bibin û piştî ku wî wefat kir jî hunerên wî bimînin.

Bê guman, ev rûpelên te yên vala divê stûxwar nemînin. Wan jî kêfxweşî û serfirazî divê. Ji bo vê yekê jî, çi ji destên min werin, ez dê teksîr nekim. Berî ku kalemêrê zane kor bibe, ez dê xwe bigihînim wî. Ji bo ku ev rûpel ji valahiya dilsoj û keserkûr rizgar bibin, ez dê her tiştî bikim. Bê guman, her tiştî...

De bi xêr û xweşî here kalê rind, bi xêr û xweşî...

Du mirov. Du ronakbîrên kurd; ronakbîrê destpêka 1900-ê *Kalo* û ronakbîrê nûjen *Serdar Azad*. Jiyanên wan, hîs û serpêhatiyên wan, xewn û xeyalên wan, dan û standinên wan bi hev re û bi doralî re, dijarî û berberiyên wan... Romana Mehmed Uzun *Mirina Kalekî Rind* li dor van kes, tişt û pirsiyaran tê pê.

Ronakbîrê nûjen *Serdar Azad*, penûs di desta de, li ber masê rûdine û ronakbîrê kevnare *Kalo* bi bîr tîne; gundekî biçûk û kalemêrekî ecêb. *Kalo* kî ye? Ew ji kû ye? Ew çi vedişêre? *Serdar Azad*, li milekî, ji xwendevanên xwe re behsa kalê ecêb û sirttîjî dike û li milekî jî, ew bi *Kalo* re dipeyive û jê re behsa xwe, hîsên xwe û zarotiya xwe dike.

Ango, roman, ne bi tenê, li ser du kesan tê pê, herweha ew bi du şewan jî tê hûnandin.

Mirov dikare *Kalo* weke rûpeleke jibîrbûyî ji dîroka Kurdîstanê bibîne, *Serdar Azad* û jiyana, hîs, daxwaz û bîranînên wî jî, weke mirovekî kurd yê nûjen û jiyana wî... Ji ber ku kes, bûyer û peywendiyên romanê herçend şexsî û taybetî bin, ew ewçend jî gelemper in.

Mehmed Uzun, 1953, ji Kurdîstana Bakûr e. Piştî cunta leşkerî li Turkiyê, 1970, ew hat girtin. Bi qasî du salan, ew li girtîxanên Diyarbekrê û Ankarê ma. Di sala 1976 an de, gava kovara *Rizgarî* dest bi weşînê kir, Mehmed Uzun bû berpirsiyarê kovarê. Ji ber vê yekê jî, ew hat girtin û 8 meh li girtîxana Ankarê ma. Di dawiya 1977 an de, ew hat Swêdê. Li Swêdê, wî berpirsiyariya kovara *Rizgariya Kurdîstanê* kir, 1979-81.

Mirina Kalekî Rind romana Mehmed Uzun ya duwemîn e. Romana wî ya yekemîn *TU* di sala 1985 an de derket.

Omslag: Ingela Jondell